

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Aušra JUŠKIENĖ

**DARNAUS VYSTYMOŠI ŠVIETIMO STRATEGIJOS
ĮGYVENDINIMAS: RADVILIŠKIO RAJONO PAGRINDINIŲ
MOKYKLŲ ATVEJO ANALIZĖ**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Aušra JUŠKIENĖ

**DARNAUS VYSTYMOŠI ŠVIETIMO STRATEGIJOS
ĮGYVENDINIMAS: RADVILIŠKIO RAJONO PAGRINDINIŲ
MOKYKLŲ ATVEJO ANALIZĖ**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)
Šaka- viešasis administravimas**

Magistro darbo autorius.....Aušra Juškienė.....
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas.....doc. dr.Rimantas Krankalis.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas .....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Aušra Juškienė

Darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimas: Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų atvejo analizė.

Darnaus vystymosi švietimas (DVŠ) – tai visą gyvenimą trunkantis procesas. Darnaus vystymo švietimo strategija remiasi integraliu aplinkosaugos, ekonominės plėtros ir socialiniu visuomenės vystymosi požiūriu. Lietuvos darnaus vystymosi švietimas – tai atsakas į sparčiai besikeičiančio pasaulio iššūkių tobulinti švietimo kokybę bei visiems užtikrinti savišvietos galimybes.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimą Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose. Siekiant tikslo buvo ištirta Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų mokinių ir pedagogų nuomonė anketinės apklausos metodu, bei švietimo ekspertų nuomonė, interviu.

Atlikus empirinį tyrimą Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose ir apklausus kelių grupių atstovus: pedagogus, moksleivius ir ekspertus galima daryti tokias išvadas:

Darnaus vystymasis yra suvokiamas tik dalies dalyvavusių tyrime respondentų. Pažymėtina ir tai, kad darnaus vystymosi švietimo idėjų, nuostatų bei principų sklaida pagrindinėse mokyklose yra dar nepakankama, nes ne tik moksleivių, bet ir pedagogų žinios yra paviršutiniškos.

Darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimą pedagogai vykdo pamokose ir nepamokinėje veikloje. Pamokose šios nuostatos ir probleminiai klausimai yra integruojami į mokomuosius dalykus, o popamokinėje veikloje renginių, projektų, konkursų metu, ką nurodė savo atsakymuose ir mokiniai.

Kaip pagrindinius veiksnius, padėsiančius įgyvendinti darniojo vystymosi švietimo nuostatas, tiek pedagogai, tiek moksleiviai ir ekspertai įvardija kaip kompetenciją bei nuolatinį mokymąsi.

Tai, kad respondentų atsakymuose yra nurodoma, jog labai reikalinga kvalifikacija ir žinios, galima teigti, kad pedagogams būtina kelti kvalifikaciją, domėtis naujais metodais, siekti novatoriškumo savo veikloje ir dažniau įtraukti mokinius į veiklos organizavimą. Siekdami tobulintis ir mokytis pedagogai turi išsiaiškinti savo mokymosi poreikius, kad tinkamai pasirinktų reikalingus kursus ir seminarus, kurie būtų naudingi ir jiems, ir mokiniams. O seminarų ir kursų turinys ir programos turi būti atitinkamai įvertintos, kad teiktų naudą ir nebūtų atliekamos tik dėl to, kad reikalinga tokia programa.

Rajono mastu reikia organizuoti daugiau renginių, akcijų ir kitokių priemonių, kad visuomenė būtų tinkamai supažindinta su darnaus vystymosi idėjomis bei nuostatomis. Tuomet galima tikėtis subalansuotos visos bendruomenės veiklos.

SUMMARY

Aušra Juškienė

Implement of Sustainable development education strategy: analysis of case of Radviliskis Region comprehensive schools.

Master's work.

Sustainable development education is a lifelong process. A sustainable development education strategy is based on integrity of environmental protection, economical and social development. Sustainable development education in Lithuania is a response to a challenge of quickly changing world to improve the quality of education and to grant possibilities of self-education for everyone.

The aim of the work. To analyse the implement of sustainable development education strategy in comprehensive schools of Radviliskis region. In order to achieve it, there was a research carried out to find out the opinion of pedagogues using the method of questionnaire and the opinion of experts, interviewing them.

After the empirical research in comprehensive schools in Radviliskis region has been finished and representatives of several groups: pedagogues, students and experts, the following conclusions can be made:

Sustainable education is understood only by some of the respondents. It should be noted that ideas and attitudes of sustainable development education and their spread in comprehensive school is not sufficient, because students and their pedagogues have a very superficial knowledge of it.

Ideas of sustainable development education strategy teachers most usually implement during lessons and in after-curriculum activities. During the lessons, the attitudes and problematical questions are integrated to the school subjects, in after-curricular activities they are integrated in events, projects, competitions, students also affirmed that in their answers.

The main criteria which could help to implement sustainable development education strategy, teachers, students and experts name competence and continuous learning.

The fact, that many respondents marked the importance of qualification and knowledge, shows that teachers need to raise their qualifications, to be interested in new methods, look for innovations in their work and to involve their students to work together.

In order to develop their knowledge, teachers have to find out their requirements of studies in order to choose appropriate content of the seminars and courses and could be evaluated as important, not only taken because it is necessary. More events, shares and other means have to be held in order to introduce the society of Radviliskis region to the ideas and provisions of sustainable development education. Then it would be possible to expect balanced all community activities.

TURINYS

ĮVADAS	10
1. DARNAUS VYSTYMOŠI ŠVIETIMO KONCEPCIJA	14
1.1 Strateginio planavimo samprata.....	14
1.2.Darnaus vystymosi samprata.....	19
1.3. Darnaus vystymosi švietimo strategija.....	21
1.4. Darnaus vystymosi švietimo teisinis pagrindas	27
2. DARNAUS VYSTYMOŠI ŠVIETIMO VEIKLOS KRYPTYS	29
2.1. Formalus ir neformalus ugdymas.....	29
2.2. Aukštojo mokslo kokybės gerinimas	31
2.3. Mokymosi visą gyvenimą siekis	33
2.4. Pedagogų rengimas ir kvalifikacija.....	36
3. DARNAUS VYSTYMOŠI ŠVIETIMO STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO RADVILIŠKIO RAJONO PAGRINDINĖSE MOKYKLOSE ANALIZĖ	39
3.1. Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų situacija	39
3.2. PEST ir SSGG analizė	40
3.3. DVŠ strategijos įgyvendinimo Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose tyrimas	45
3.3.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas	45
3.3.2. Tyrimo imties charakteristika.....	47
3.3.3. Pedagogų nuomonės tyrimo rezultatų analizė	50
3.3.4. Mokinių nuomonės tyrimo rezultatų analizė	73
3.3.5. Ekspertų apklausos rezultatų analizė.....	84
3.3.6. Empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	87
IŠVADOS	91
REKOMENDACIJOS.....	92
LITERATŪRA.....	93
PRIEDAI.....	98

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Sunkumai, trukdantys įgyvendinti darnaus vystymosi švietimo nuostatas	28
2 lentelė. Radviliškio pagrindinių mokyklų SSGG analizė	44
3 lentelė. Ekspertų interviu analizė	85
4 lentelė. Empirinio tyrimo metu išsiaiškinti trūkumai ir jų pokyčių siekiai	88

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Strateginio planavimo funkcijos.....	16
2 pav. PEST analizė.....	17
3 pav. Darnaus vystymosi sritys.....	21
4 pav. Veikimo kompetencija.....	22
5 pav. DVŠ pedagogo paveikslas.....	25
6 pav. Kompetencijos ir plėtotės gairės.....	26
7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą (N – 136).....	47
8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N – 136).....	48
9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo vietą (N – 136).....	48
10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal klases (N- 418).....	49
11 pav. Mokinių respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N-418).....	49
12 pav. Darnaus vystymosi sampratos suvokimas (N -136).....	50
13 pav. Pedagogų žinių apie DV informacijos šaltiniai (N-136).....	51
14 pav. Pedagogų pritarimas darnaus vystymosi sampratai (N – 136).....	52
15 pav. Pedagogų nuomonė dėl pagrindinių prioritetinių sričių įgyvendinimo Lietuvoje (N -136).....	53
16 pav. Pedagogų nuomonė dėl DV nuostatų įgyvendinimo formų, metodų ir būdų (N -136).....	55
17 pav. DV principų įgyvendinimas pagrindinėse mokyklose (N – 136).....	56
18 pav. Mokyklos gyvenimo pokyčiai įgyvendinus DV nuostatas (N-136).....	57
19 pav. Teigiami veiksniai, įtakojantys DV nuostatų įgyvendinimą (N – 136).....	58
20 pav. Kliūtys, trukdančios įgyvendinti DV nuostatas pagrindinėse mokyklose (N – 136).....	60
21 pav. Klimato kaitos klausimai analizuojami mokyklose ne pamokų metu (N – 136).....	61
22 pav. Neformaliojo ugdymo formos, kuriomis įgyvendinami klimato kaitos klausimai (N-136).....	62
23 pav. Pedagogų išsilavinimo klimato kaitos srityje gerinimo formos (N-136).....	63
24 pav. Pedagogų žinios dėl Žemės planetos metų paskelbimo (N – 136).....	63
25 pav. Renginiai, skirti Žemės planetos metams, vykę mokyklose (N -136).....	64
26 pav. Žemės planetos metams skirtų renginių organizavimo galimybės (N -136).....	65
27 pav. Pedagogų nuomonė dėl teminių renginių reikalingumo (N – 136).....	66
28 pav. Pedagogų pritarimas principui dėl mokymosi ir tobulinimosi visą gyvenimą (N -136).....	67
29 pav. Priežastys, įtakojančios pedagogų nuolatinio mokymosi poreikį (N – 136).....	68
30 pav. Pedagogų išvykimo į seminarus ir kursus galimybės (N – 136).....	69
31 pav. Seminarų naudos vertinimas (N -136).....	69
32 pav. Darnaus vystymosi švietimo plėtros sunkumai Lietuvoje (N-136).....	70
33 pav. Priemonės, reikalingos siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi švietimo strategiją (N-136).....	71

34 pav. Svarbiausios ir būtiniausios priemonės įgyvendinant DVŠ strategiją (N-136).....	72
35 pav. Nuostatos dėl darnaus vystymosi siekių įgyvendinimo iki dešimtmečio pabaigos (N-136).	73
36 pav. Moksleivių žinių apie darnųjį vystymąsi šaltiniai (N – 418).....	74
37 pav. Darnaus vystymosi sąvokos samprata (N-418).....	75
38 pav. Pagrindinių DV kryptių, nurodomų ES dokumentuose, įgyvendinimas (N -418).....	76
39 pav. Darnaus vystymosi veiklos demonstravimo būdai visuomenei (N -418).....	77
40 pav. Mokyklos veikla, įtakojanti darnųjį vystymąsi (N – 418).....	78
41 pav. Veiksniai, padedantys įgyvendinti darnaus vystymosi idėjas mokyklose (N – 418).....	79
42 pav. Veiksniai, trukdantys įgyvendinti darnaus vystymosi idėjas mokyklose (N – 418).....	80
43 pav. Klimato kaitos klausimai, analizuojami mokyklose (N – 418).....	81
44 pav. Papildomi užsiėmimai, kuriuose analizuojama klimato kaita (N – 418).....	82
45 pav. Mokinių žinios apie metus, kurie paskelbti Žemės planetos metais (N –418).....	83
46 pav. Renginiai, skiriami gamtos ar planetos apsauga, vykstantys mokyklose (N – 418).....	83
47 pav. Mokinių nuomonė dėl gamtosauginių renginių organizavimo mokyklose (N – 418).....	84
48 pav. Darnios pagrindinės mokyklos pavyzdinė schema.....	90

SĄVOKŲ ŽODYNAS

- 1. Darnus vystymasis** – tai plėtra, tenkinanti žmonijos reikmes dabar, neapribojant galimybių ateities kartoms tenkinti savąsias. (Pasaulio aplinkos ir plėtros komisijos ataskaitoje „Mūsų bendra ateitis“, 1987m.)
- 2. Darnaus vystymosi švietimo (DVŠ) strategija** – remiasi integraliu aplinkosaugos, ekonominės plėtros ir socialiniu visuomenės vystymosi požiūriu. (UNECE Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisija, Vilnius, 2005).
- 3. Formalusis švietimas** – švietimas, vykstantis pagal teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintas ir įregistruotas ugdymo programas, kurias baigus įgyjamas pradinis, pagrindinis, vidurinis, aukštesnysis arba aukštasis išsilavinimas ir (ar) kvalifikacija. (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Žin., 2003, Nr. 63-2853)
- 4. Gerontologija** - mokslas apie senėjimo priežastis ir reiškinius. ((Tarptautinių žodžių žodynas, 1999).
- 5. Kvalifikacija** – įstatymų, Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos teisės aktų nustatyta tvarka pripažintas mokėjimas ir teisė verstis tam tikra profesine veikla. (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Žin., 2003, Nr. 63-2853)
- 6. Neformalusis švietimas** – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas. (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Žin., 2004, Nr. 103-3755)
- 7. Pedagogų kompetencija** - funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos; žmogaus kompetencijos svarba tuo didesnė, kuo reikšmingesnis jo socialinis vaidmuo. (Tarptautinių žodžių žodynas, 1999).
- 8. Strateginis planavimas** - tai struktūruota organizacijos strateginio planavimo grupės veikla, kurios tikslas – nustatyti organizacijos ilgalaikius tikslus ir pasirinkti būdus šiems tikslams pasiekti. (Palubinskas, Strateginio planavimo procesas. Kaunas: Technologija, 1997)

ĮVADAS

Pasaulio visuomenė XXI amžiuje siekia vis didesnių laimėjimų ekonominės plėtros, techninės ir technologinės pažangos srityse. Tačiau galima pastebėti, kad kartais žmogaus veikla atsisuka prieš jį patį, sukeldama įvairias katastrofas ir netinkamus žmogaus veiklos padarinius, neigiamai veikia ekologinę gyvybės sistemą. Todėl siekiant išsaugoti mūsų planetą būsimoms kartoms ir technologinius laimėjimus panaudoti subalansuotam ekonomikos vystymui nedarant žalos ekologijai, reikalinga siekti, kad kiekvienas žmogus turėtų bent minimalų išsilavinimą ir kad žmogui būtų prieinami visi išsilavinimo lygmenys.

Aktualumas. Jau įprasta, kad naujosios iniciatyvos pirmiausia įgyvendinamos švietime, siekiant naujų žmogaus žinių, vertybinių nuostatų, orientacijų ir kompetencijų kaitos reikšmingu visuomenės gyvenimo aspektu atžvilgiu. Jungtinių tautų Europos komisijos Darnaus vystymosi švietimo strategijoje¹ teigiama, kad „švietimas tai ne tik viena iš žmogaus teisių, tai būtina darnaus vystymosi sąlyga ir esminė gero valdymo pagrįsto sprendimų priėmimo ir demokratijos skatinimo priemonė“. Vadinasi, būtent švietimas gali inicijuoti pažangius visuomenės pokyčius, tapti nuolatinės kaitos bei naujovių įgyvendinimo globalios visuomenės raidos priemone.

Darnus vystymasis ir švietimas - dvi glaudžiai susijusios sąvokos. Darnusis vystymasis suprantamas, kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija. Švietimas darniam vystymuisi turi būti teoriškai ir praktiškai pagrindžiamas, apmąstomas, išgyvenamas, siekiant naujų žmogaus žinių, vertybinių nuostatų, orientacijų ir kompetencijų kaitos. Švietimas turi padėti suprasti sudėtingą realybės prigimtį ir ją ekologiškai, t.y. harmoningai tvarkyti.

Darnaus vystymosi švietimas (DVŠ) – tai visą gyvenimą trunkantis procesas. Darnaus vystymo švietimo strategija remiasi integraliu aplinkosaugos, ekonominės plėtros ir socialiniu visuomenės vystymosi požiūriu. Lietuvos darnaus vystymosi švietimas – tai atsakas į sparčiai besikeičiančio pasaulio iššūkį tobulinti švietimo kokybę bei visiems užtikrinti savišvietos galimybes. Švietimas – tai ne tik viena iš žmogaus teisių. Tai būtina darnaus vystymosi sąlyga ir esminė gero valdymo, pagrįsto sprendimų priėmimo ir demokratijos skatinimo priemonė. Dėl to darnaus vystymosi švietimas gali padėti paversti mūsų viziją tikrove. (UNECE Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisija, Vilnius, 2005).

Darnaus vystymosi švietimo strategijas, akcentus tiriantys pedagogai dažnai analizuoja švietimo dokumentus, parengtus 2000 - 2009 metais. Tai LR švietimo įstatymas (2003), Valstybinė švietimo strategija 2003 – 2012 m., Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Nacionalinė darnaus

---

¹ Darnaus vystymosi švietimo dešimtmetis 2005-2014. UNESCO ataskaita apie Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi švietimo dešimtmečio (2005-2014) programos įgyvendinimo pažangą [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.unesco.lt/svietimas/darnvystsviet/>

vystymosi švietimo programa (2007). Darnaus švietimo vystymosi klausimais straipsnius rengė ir pedagogų apklausas atliko Galkutė (2003, 2005), Bruzgelevičienė (2006), Adomaitienė, Zubrickienė, Andriekienė (2006). Tačiau galima teigti, kad darnaus vystymosi švietimo nuostatos ir tikslai labiausiai atskleisti Europos Sąjungos parengtuose dokumentuose.

Problema: Lietuvos vyriausybė rengdamasi darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimui 2003 metais patvirtino nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, kurioje aptariami pagrindiniai darnaus švietimo tikslai: t.y. tinkamomis formomis supažindinti visuomenę su darnaus švietimo sąvoka ir funkcija, siekti darnaus švietimo kaip socialinio proceso krypties ir siekti jos įsivyravimo įvairiuose sektoriuose (verslo, žemės ūkio, turizmo, gamtos išteklių administravimo, savivaldos ir žiniasklaidos), taip pat siekti mokymosi visą gyvenimą aktualizavimo, ugdyti suvokimą, kad darnusis švietimas yra aktualus visoms valstybėms ir visiems piliečiams. Todėl galima kelti probleminius klausimus: koks šiuolaikinio pedagogo požiūris į darnųjį vystymąsi? Kaip pedagogai suvokia darnaus vystymosi svarbą ir reikšmingumą? Ar pakanka žinių, gebėjimų ir kompetencijų darnaus švietimo nuostatomis įgyvendinti? Su kokiomis nenumatytomis kliūtimis ir sunkumais susiduriama mokyklose įgyvendinant DVŠ nuostatas?

Tyrimo objektas: DVŠ strategijos įgyvendinimas.

Tyrimo dalykas: DVŠ strategijos nuostatų įgyvendinimas Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose.

Tyrimo tikslas: Išanalizuoti darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimą Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti strateginio planavimo sampratą;
2. Išanalizuoti darnaus vystymosi bei darnaus vystymosi švietimo strategijų esminius aspektus, jų įgyvendinimą pedagogų rengimo procese;
3. Apibrėžti darnaus vystymosi švietimo veiklos kryptis;
4. Išanalizuoti DVŠ strategijos įgyvendinimą Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose;
5. Sukurti Radviliškio rajono darnios pagrindinės mokyklos modelį.

Tyrimo hipotezė. Pagrindinėse mokyklose DVŠ yra tik pradinio pažinimo stadijoje, trūksta pedagogų, mokinių, mokyklos administracijos atsakingo ir subalansuoto požiūrio į DVŠ nuostatas bei jų įgyvendinimą pagrindinėse mokyklose.

Tyrimo metodologija: Magistro darbe remiamasi teorine darnaus vystymosi mokslinė analize. Pažymėtina, kad darnaus vystymosi pagrindai ir visuomenės vystymosi tendencijos pirmiausiai aptartos užsienio mokslininkų darbuose. DV tyrimai buvo atliekami įvairiais laikotarpiais: užsienyje žymūs savo darbais ir mokslinėmis studijomis Ayres (1989), Miller G.E.(1996), Serafy (1989),

Goodland, (1995). Lietuvoje kai kurie DV valdymo problemų momentai ir aspektai yra analizuoti Čepinskio (2002), Čiegio (2002, 2005) ir kt. mokslininkų darbuose. Magistro darbo tyrimas nukreiptas į gilesnę darnaus švietimo vystymosi analizę, pasirenkant pagrindu Radviliškio rajono pagrindinio ugdymo mokyklas. Tyrimo rezultatai patikslins ir papildys pagrindinio ugdymo mokyklų rodiklius, kuriais remiantis atliekama Radviliškio rajono pagrindinio ugdymo veikla ir galimybės. Darbe analizuojami pagrindiniai DVŠ strateginiai dokumentai, naujausia mokslinė literatūra, kurių pagrindu parengti tyrimo instrumentai: anketa pedagogams, mokiniams ir interviu klausimynas rajono ekspertams. Tyrime dalyvavo Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų vadovai, pedagogai, moksleiviai ir švietimo ekspertai.

Hipotezei patikrinti pasirinkti kokybinis ir kiekybinis tyrimai: anketinės apklausos metodas ir interviu metodas. Pedagogų ir moksleivių anketinė apklausa pasirinkta dėl to, jog šiuo metodu vienu metu galima išsiaiškinti didelės dalies respondentų nuomonę. Anketa reikšminga dar ir tuo požiūriu, jog rezultatus galima patikrinti praėjus kažkuriam laikui ir patikrinti pokyčius bei pasiekimus. Taip pat anketa šiam tyrimui tiko dėl to, kad buvo garantuota pakankamai imties atranka ir užtikrintas didelis anketų grįžtamumas, taikant šį metodą, buvo galima instrukuoti respondentus.

Kokybinių tyrimų duomenų apdorojimo metodika yra pakankamai sudėtinga. Tai nėra tik draugiškas ir paprastas kalbančiojo išklausa ir išsakytų minčių užfiksavimas. Reikalinga interpretuoti pasisakiusių nuomonę, bei surasti pasikartojimus, išskirti bendrus ir išsiskiriančius požiūrius. Todėl interviu tyrimui buvo kviečiami Radviliškio rajono švietimo skyriaus specialistai bei mokyklų vadovai, kurie turėtų būti pakankamai informuoti dėl DVŠ įgyvendinimo rajono mokyklose.

Tyrimo metodika: Darbe naudoti tokie metodai: švietimo dokumentų analizė, mokslinės literatūros analizė, empirinis tyrimas bei statistinės duomenų analizės metodai: aprašomoji statistika, procentinė raiška, duomenų pavaizdavimas linijiniu ir stulpelinio grafikais naudojant kompiuterinę Microsoft Excel programą.

Tyrimų strategija. Magistro darbe analizuojamas DVŠ įgyvendinimas Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose. Šio tikslo siekiama pateikiant DVŠ sampratą, strateginio planavimo būtinumą ir reikalingumą. Aptariamos DVŠ įgyvendinimo kryptys: formalus ir neformalus ugdymas, aukštojo mokslo kokybė, mokymosi visą gyvenimą strategija bei pedagogų rengimas ir kvalifikacija.

Darbo tiriamojoje dalyje aprašomas Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų pedagogų ir mokinių nuomonių tyrimas, bei Radviliškio rajono švietimo ekspertų apklausos rezultatų analizė.

Tyrimo rezultatai:

Naujumas: Tyrimo metu gauti rezultatai padės įvertinti Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų galimybes įtvirtinti darnaus švietimo vystymosi strategiją, optimizavimo galimybes, darnaus švietimo vystymosi Radviliškio pagrindinėse mokyklose naudingumą ir paklausą pedagogų, moksleivių ir ekspertų požiūriu.

Reikšmingumas: Suformuluotos ir tyrimo metu gautos išvados bei pateikti pasiūlymai bus reikšmingi Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų veiklos analizei siekiant įgyvendinti darnaus švietimo akcentus ir tikslus.

Magistro darbo tyrimų aprobavimas ir sklaida: Vyko skaitant pranešimą mokslinėje konferencijoje: 2010 m. Šiauliai (Lietuva), studentų mokslo darbų konferencijoje „Ekonomikos ir vadybos aktualijos“ skaitytas pranešimas „ Darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimas: Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų atvejo analizė“(III vieta).

1. DARNAUS VYSTYMOŠI ŠVIETIMO KONCEPCIJA

1.1 Strateginio planavimo samprata

Kaip nurodo Čiegis ir kt. (2005), Lietuvoje, kaip kitose pokomunistinėse valstybėse DV principai taikyti pradėti vos prieš keletą metų ir tai iš esmės dėl to, kad tai buvo madinga užsienio valstybėse, „strateginiai planai buvo kuriami dažniausiai taip, kaip kam suprantama, neatsižvelgiant į kokybę ir tikrąją paskirtį“ (Čiegis ir kt., 2005, p.262). Šiuolaikinėje visuomenėje, bet kurioje veikloje yra taikomas strateginis planavimas, todėl jis yra reikšmingas bet kurioje veikloje. Pastaraisiais metais išaugo strateginio planavimo, kaip efektyvumo didinimo metodo vaidmuo ir reikšmė. Viešojo administravimo strateginis planavimas yra suprantamas „kaip visuma koncepcijų, procedūrų ir priemonių, kurios turi padėti politikams, vadybininkams strategiškai veikti formuluojant ir įgyvendinant viešosios politikos kryptis“.(Raipa, 1999, p.27).

Darnaus švietimo vystymasis ir jos įgyvendinimo tikslai bei uždaviniai nurodomi Darnaus vystymosi strategijoje ir nacionalinėje darnaus vystymosi programoje. Todėl yra tikslinga išsiaiškinti strateginio rengimo ir planavimo nuostatas. Terminas „strategija“ pirmiausiai buvo pradėtas naudoti karinėje terminologijoje. Šis terminas šiuo metu plačiai naudojamas įvairiausiose srityse ir situacijose. Pats žodis kildinamas iš graikiško žodžio „strategos“, reiškiančio „kariuomenės vadas“, taigi organizuojant veiklą, reikalinga parengti tinkamą strateginį numatomos veiklos planą.

Strateginis planavimas - formalus procesas, kuriuo vadovai tiksliai apibrėžia savo planus, analizuoja įvairių strategijų santykius, pranašumus ir susitinka aptarti veiklos, kuriai teikiama pirmenybė, kryptių. Problemos sprendimo procesas, reikalaujantis iš firmos numatyti įvykius ir nustatyti, kaip geriausiai panaudoti galimybes ir apsisaugoti nuo grėsmių. Priemonė naudojama įmonei prisitaikyti prie ateities aplinkos.(Palubinskas, 1997, p.200). Tačiau apibrėžimą pritaikant strategijos planavimui, reikėtų akcentuoti, kad siekiant tikslingai parengti kažkurios srities strategiją, taip pat reikalinga išsami aplinkos, kuriai taikoma strategija, analizė, numatyti įvykius, kurie galėtų įtakoti strategijos uždavinius ar sprendimus, įvertinti tai, kas jau yra padaryta šioje planuojamoje veikloje.

Strateginis planavimas traktuojamas kaip formali planavimo sistema parengti ir įgyvendinti strategijai, susijusiai su organizacijos misija ir tikslais. Literatūroje įvairūs autoriai strateginį planavimą apibrėžia taip:

- tai „problemos sprendimo procesas, siekiant pritaikyti organizaciją jos ateities aplinkai. Tai procesas, kuriam vykstant būtina numatyti įvykius ir spręsti, kas įmanoma ir būtina padaryti, kad organizacija pasinaudotų galimybėmis ir gautų naudos, bei apsisaugotų nuo visko, kas trukdo sėkmei ir gresia išlikimui“;(Palubinskas, 1997, p.23).

- tai „formalizuota sistema, užtikrinanti realizavimą viso strateginio valdymo proceso, kurio metu nustatomos veiklos kryptys ir būdai, kaip efektyviausiai panaudoti turimus ir planuojamus gauti finansinius, materialinius ir žmogiškuosius išteklius misijai vykdyti, numatytiems tikslams pasiekti, taip pat veiklos stebėseną ir atsiskaitymas už rezultatus“.
- (Pilickienė, 2004, p.7).

Pilickienės (2004) teigimu, strateginis planavimas nepakeičia strateginio valdymo, o tik formalizuoja jį kai kuriose organizacijose. Strateginio valdymo proceso formalizavimas neapsiriboja vien strategijos kūrimo stadija, o apima ir kitas dvi stadijas: strateginę analizę ir strategijos įgyvendinimą.

Pagal Vasiliauską (2002) strateginis planavimas yra „nuolatinis dinaminis ir nuoseklus procesas, kuriuo remdamasi organizacija laiku prisitaiko prie išorinės aplinkos pokyčių ir efektyviau išnaudoja savo turimą potencialą“ (Vasiliauskas, 2002, p.21). Geras valdymas - tai strategijų rengimas ir sugebėjimas jas įgyvendinti. Vasiliauskas. (2002) teigia, kad strateginio valdymo esmę plačiau atskleidžia:

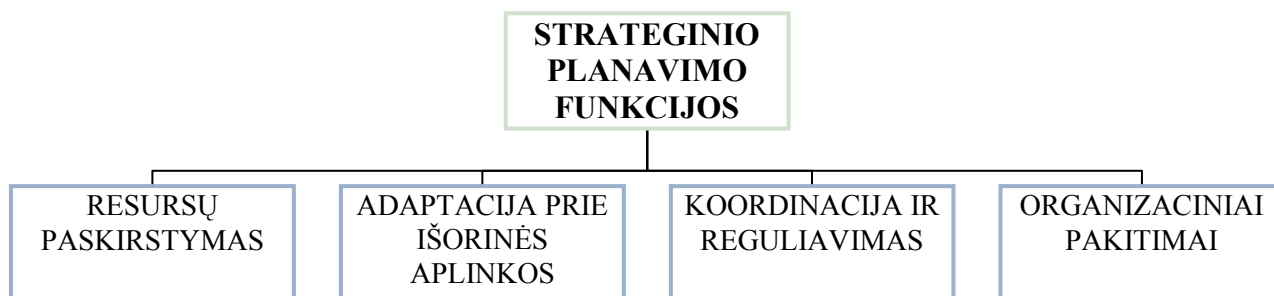
- strategija, kuri turi tam tikrame konkretizacijos lygyje apibrėžtą tikslinę orientaciją, strategija surišta su strategijos tikslais;
- neatsiejama strategijos dalis, kurią sudaro veiksmai ir priemonės jai įgyvendinti;
- strategija, kuri siejama su tam tikru vidutinės trukmės perspektyviniu laiko periodu;
- strategija, kuri formuojama atsižvelgiant į organizacijos išteklių potencialą, kuris lemia organizacijos stiprybes ir silpnybes;
- strategija, kuriama atsižvelgiant į organizacijos išorinės aplinkos situaciją, kuri lemia ir organizacijos galimybes ir grėsmes (tai tarptautinė padėtis, valstybės pozicija ir pan.) Reikia analizuoti išorinę aplinką;

Strateginio planavimo procesas tampa įrankiu, kuriuo remiantis motyvuojami ūkinės veiklos valdymo sprendimai. Jo svarbiausias uždavinys - užtikrinti naujoviškus organizacinius pakitimus, kurie būtini įmonės gyvybiškumui (Iljin, 2000, p.252).

Strateginis planavimas kaip procesas apjungia keturias veiklos rūšis - strateginio planavimo funkcijas (žr. 1 pav.)

Remiantis 1 paveikslu schema, teigtina, kad strateginio planavimo esmė - tai sugebėjimas paskirstyti resursus, adaptavimasis prie išorinės aplinkos, koordinuoti ir reguliuoti bei sugebėti įvertinti organizacinius pakitimus, kurie turės būti įvykdyti įgyvendinus strateginį planą. Pasaulyje vyksta spartūs technologiniai pokyčiai, rinkos vis labiau įgyja pasaulinį mastą, todėl dinamiškai kintančioje aplinkoje bei aštrioje konkurencinėje kovoje žymiai didesnę reikšmę įgyja numatymas ilgalaikės organizacijos plėtotės, kurios pagrindinis komponentas yra strateginis planavimas.

Kiekvienos veikiančios įmonės pagrindiniai tikslai dažniausiai susiję su maksimalaus pelno minimaliomis sąnaudomis, siekimu ir veiklos tęstinumu. Vienas iš pagrindinių tikslų įgyvendinimo būdų – strategijos formavimas ir jos įgyvendinimas, o tai reiškia, kad vienu iš svarbiausių organizacijos ar veiklos valdymo priemonių tapo tinkamai apibrėžta strategija, sudaryta vadovaujantis strateginio planavimo metodologija.

1 pav. Strateginio planavimo funkcijos

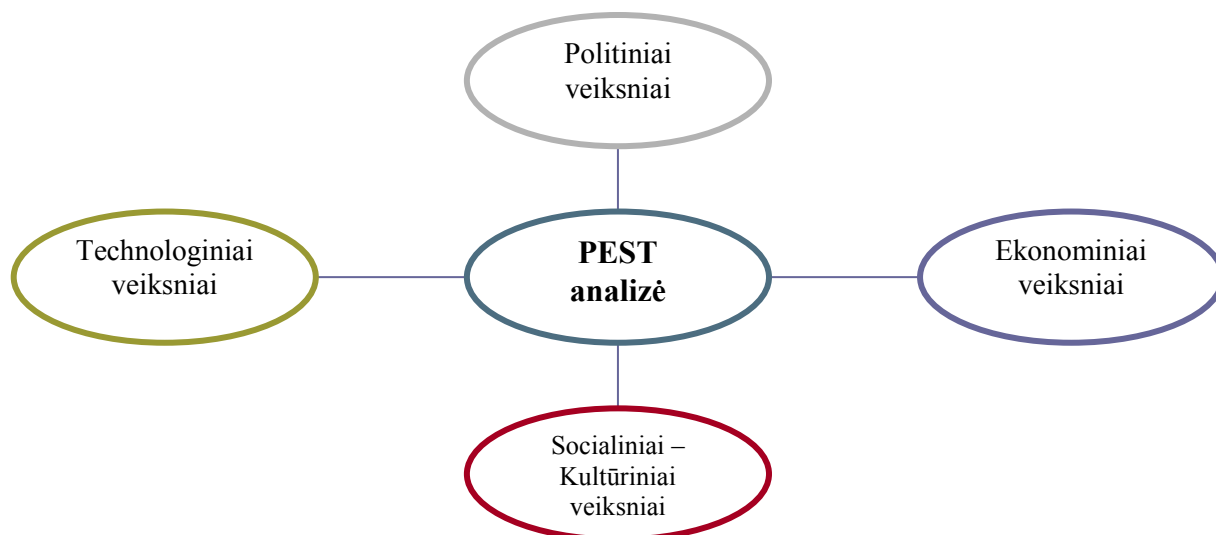
Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: Ильин А. И. Планирование на предприятии: стратегическое планирование. – Москва 2000 –263p

Iš įvardintų strateginio planavimo funkcijų yra suvokiama, kad labai svarbi yra aplinkos analizė. Tokios analizės tikslas yra įvertinti veiksnius, kurie yra svarbiausi tiek išorinėje tiek vidinėje aplinkoje. Remiantis Bartosevičiene (2001) galima teigti, kad išorės veiksnių analizė apima ne tik esamų veiksnių tyrimą, bet ir tų veiksnių kitimo tendencijų išaiškinimą, siekiant numatyti galimybes ir grėsmes, slypinčias išorės aplinkos permainose. Analizuojant išorės veiksnius retai surandamas optimalus variantas, tačiau, atmetant blogiausius, priimamas vienas naudingiausių sprendimų.

Išorinę veiksnių analizę galima pavadinti „PEST“ analize: P - politiniai ir teisiniai veiksniai, E - ekonominiai veiksniai, S - socialiniai ir kultūriniai veiksniai, T -technologiniai veiksniai (žr. 2 pav.).

Remiantis 2 paveiksle pateikiama schema, galima teigti, kad rengiant strategiją, būtina išsiaiškinti politinius veiksnius, t.y. teisinę bazę, kuri reglamentuoja planuojamą veiklą, ekonominę situaciją, socialinę – kultūrinę situaciją bei technologines galimybes. Taigi, tikslinga organizuojant bet kokią veiklą atlikti šios veiklos PEST analizę.

2 pav. PEST analizė

Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: Stone P. Make marketing work for you – How to books Ltd, 2001 – 27 p.

Politiniai veiksniai nubrėžia įmonių veiklos reguliavimo ribas ir pagrindžia teisinius pamatus. Todėl strategijos sudarymui svarbi politinių veiksnių kryptis ir pastovumas. Vyriausybės politikos, reguliavimo įstatymų raidos pokyčiai gali „priversti“ firmą patikrinti ir pertvarkyti strateginius planus. (Bartosevičienė ir kt., 2001, p.55).

Remiantis Bartosevičiene (2001), ekonominius veiksnus teikiant reikėtų išsiaiškinti ekonomines prognozes, ekonominį augimą, užimtumą darbo rinkoje. Socialiniai veiksniai yra aplinkos, kuriai planuojama veikla, nuostatos, vertybės, išsilavinimas, politinės pažiūros. Technologiniai veiksniai, darantys įtaką strateginiam planavimui – tai technologijos, kurios turės įtakos numatytų priemonių įgyvendinimui.

Taigi teigtina, kad strateginis planavimas tiekia apibrėžtumą, individualumą ir atveria perspektyvą. Būtent strateginį planavimą reikėtų vertinti kaip tam tikrą programą, kuri nukreipia veiklą pakankamai ilgam laikotarpiui, kartu užtikrinant, kad pasikeitus politinei ir socialinei aplinkai bus galima koreguoti veiksmus.

Kai įmonė ar organizacija neskiria strateginiam planavimui pakankamai dėmesio, ji neretai pasinaudoja klaidingomis prognozėmis ir/arba nustoja egzistuoti. Todėl vadovai, siekiantys savo verslo ar paslaugų sėkmės, privalo strategiškai mąstyti apie savo įmonės konkurencingumą, organizacijos patrauklumą ir pasikeitimus veikiant besikeičiančioms sąlygoms. Ilgalaikės sėkmės siekiančios įmonės, organizacijos vadovai privalo sugebėti strategiją ir formuluoti, ir įgyvendinti.

Strateginis planavimas – tai pasikartojantis procesas. Įmonės paskirtis ir tikslai gali išlikti nepasikeitę keletą metų, tačiau tų tikslų siekimo strategijos kinta, todėl turi būti nuolat modifikuojamos siekiant didžiausio veiksmingumo. Planavimas yra susijęs su viskuo, kas gali paveikti įmonę, įskaitant, ekonominę, technologinę aplinką, socialinius ir politinius veiksnis.

Strateginis planavimas padeda numatyti ir spręsti svarbiausias problemas, susijusias su produktu, paslaugų, jų struktūros, įmonės elgesio permainomis. Įvairių šalių autoriai teigia, kad strateginis planavimas įmonei teikia daug privalumų:

- Strateginiame planavime akcentuojama organizacijos konkurencinė prigimtis. Strateginio planavimo procesas leidžia vadovui analitiškiau mąstyti apie organizaciją, jos aplinką ir naudingo veikimo įvairias galimybes. Ir kadangi įmonė vis geriau pažįsta išorinę aplinką, savo trūkumus bei pranašumus, tai jos galimybės daryti veiksmingus savo strategijos pakeitimus yra daug didesnės.
- Strateginis planas nustato įmonės ribas ir nurodo formalią organizacijos kryptį, o tai padeda savininkams, vadovams ir tarnautojams sutelkti dėmesį į konkrečius tikslus ir aktyviai jų siekti (Palubinskas, 1997, p.47).
- Strateginis planavimas leidžia vadovui imituoti popieriuje ateitį – tai nebrangus metodas, padedantis vadovui daryti geresnius sprendimus, išvelgiant ateities galimybes ir grėsmes.
- Strategija įmonei suteikia apibrėžtumą, individualumą ir sudaro sąlygas priimti tam tikrų profesijų darbuotojus.
- Strateginis planas atveria organizacijai perspektyvą. Be to, jis turi būti paruoštas taip, kad reikalui esant būtų galima įgyvendinti jo modifikaciją ir perorientavimą.
- Strateginis planavimas sudaro prielaidas vadovybei (George, 1979, p.47).
  - Organizaciją analizuoti kaip sistemą ir siekti, kad visos jos dalys veiktų sistemos naudai;
  - Orientuoti mąstymą ir veiklą į ateitį ir taip didinti organizacijos galimybes išvengti sunkumų;
  - Geriau vadovauti visai organizacijai, aiškiai suvokiant jos tikslus;
  - Greičiau ir lengviau priimti sprendimus, kai yra aiškūs jų priėmimo kriterijai ir pirmenybės;
  - Parengti aiškias strategijas organizacijos tikslams pasiekti;
  - Racionaliai paskirstyti įmonės išteklius;
  - Sujungti įvairius įmonėje padarytus strateginius sprendimus ir taip gerinti daugelio funkcijų koordinavimą;
  - Įtraukti darbuotojus į strategijos formulavimo, svarbių sprendimų priėmimo procesus ir geriau panaudoti jų sugebėjimus;
  - Strateginį planą naudoti kaip veiklos vertinimo priemonę;
  - Planavimo procese išsiaiškinti organizacijos palankias galimybes ir sėkmei pavojingas grėsmes.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 patvirtintoje Strateginio planavimo metodikoje siūlomi tokie planavimo etapai:

- aplinkos, išteklių ir SSGG analizė;
- misijos formulavimas;
- strateginių tikslų nustatymas;
- institucijos programų rengimas;
- institucijos programų įgyvendinimas;
- stebėseną ir atsiskaitymą už rezultatus. (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002.Nr. 57)

Pateiktas modelis pritaikytas viešojo administravimo sektoriui, todėl kartais gali skirtis strateginio rengimo proceso pradinis etapas: tai būna arba vizijos, misijos kūrimas bei formulavimas, arba veiklos sąlygų analizė ir, ja remiantis, organizacijos vizijos, misijos formulavimas. Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, jog tai nelabai svarbu, tačiau būtent pradinio etapo nevienodas traktavimas išreiškia du iš esmės skirtingus požiūrius į strategijos rengimą. Šie požiūriai atspindi du strategijos rengimo metodus: analitinį ir kūrybinį. „Skirtumą tarp šių modelių vaizdžiai nusakė H. Mintzberg teigdamas, kad „strategija, parengta remiantis kūrybiniu modeliu, skiriasi nuo strategijos, parengtos remiantis analitiniu modeliu, taip, kaip „menas skiriasi nuo mechanizacijos“ (Feurer R., Chaharbaghi, 1976).

Išanalizavus įvairių autorių nuomonę dėl strateginio planavimo sampratos, galima teigti, kad strateginis planavimas sudaro galimybę pagrįstai prognozuoti ateities problemas ir numatyti bei pasiruošti jų sprendimui. Strateginio planavimo esmę išreiškia nuolatinis galimybių ir grėsmių, išorinių ir vidinių pranašumų ir trūkumų nustatymas, siekiant priimti kuo geresnius sprendimus galimybėms panaudoti ir išvengti grėsmių. Rengiant strateginį planą, nustatomi esami privalumai, identifikuojamos plėtrą apsunkinančios problemos, apibrėžiami plėtros prioritetai, įvertinami turimi finansiniai ir žmogiškieji ištekliai, nustatomas efektyviausias jų naudojimo būdas. Strateginiuose planuose pateikiamos priemonės ir būdai, reikalingi organizacijos paskirčiai įgyvendinti ir tikslams pasiekti. Strateginis planas organizacijai teikia apibrėžtumą, individualumą, atveria organizacijai perspektyvą. Tinkamai parengus strateginį planą galima tikslingiau dirbti ir sėkmingai konkuruoti, geriau suvokti organizacijos kryptį, suvienyti vidines pastangas, racionaliau naudoti išteklius, efektyviau dirbti komandoje, galima sėkmingiau pritraukti papildomų lėšų, lengviau spręsti iškilusias problemas.

1.2. Darnaus vystymosi samprata

Visuomenės darnaus vystymosi (angl.k. - *sustainable development*) sąvoka pirmąkart buvo įvardyta 1987 m. Pasaulio aplinkos ir plėtros komisijos ataskaitoje „Mūsų bendra ateitis“. „**Darnus vystymasis** – tai plėtra, tenkinanti žmonijos reikmes dabar, neapribojant galimybių ateities kartoms

tenkinti savąsias². Siekiant geresnės gyvenimo kokybės dabar ir ateityje, ekonomikos, socialinės raidos ir aplinkos apsaugos tikslai yra derinami ir papildo vienas kitą.

Darnaus vystymosi strategijoje nurodoma, kad darnus vystymasis buvo suprantamas ir vadinamas įvairiai. Buvo siūloma keletas variantų: tausojančias vystymasis, harmoningas vystymasis, subalansuotas vystymasis, subalansuota plėtra ir pan.

Kaip teigia Adomaitienė ir kt. (2006), darnus vystymasis suprantamas „kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija“ (Adomaitienė ir kt., 2006, p.18). autorių aiškinimu, tai gali būti kaip nuoseklus perėjimas nuo administracinių komandinių prie švietėjiškų komandinių priemonių, kuomet „ne baudos, teisiniai suvaržymai bei sankcijos motyvuoja laikytis aplinkosauginių, socialinių ir ekonominių darnaus vystymosi reikalavimų, bet pilietinė atsakomybė, vertybinės nuostatos, vidinės potencinės galios ir žinios, tapusios kiekvieno individo savastimi ir išmintimi“ (Adomaitienė ir kt., 2006, p.19).

Darniam vystymuisi yra būtinas geras valdymas tiek kiekvienoje šalyje, tiek tarptautiniu lygiu. „Darnaus vystymosi pagrindas kiekvienos šalies viduje – tai tinkama aplinkosaugos, socialinė ir ekonominė politika, į žmonių poreikius reaguojančios demokratinės institucijos, įstatymo viršenybės principu grindžiama valdžia, antikorupcinės priemonės, lyčių lygybė ir investicijoms palanki aplinka“³.

Būtina atsižvelgti į tai, kad darnaus vystymosi samprata yra kintama. „Dėl to į darnų visuomenės vystymąsi turėtų būti žiūrima kaip į mokymosi procesą tiriant įvairius klausimus ir dilemas; įgijus daugiau patirties, atsakymai ir sprendimai atitinkamai gali keistis. Darnaus vystymosi mokymosi tikslai turėtų būti žinios, gebėjimai, supratimas, požiūris ir vertybės“⁴.

Kaip teigia Galkutė, Navickas, Vingelienė (2003), darnaus vystymosi siekis – užtikrinti tinkamą asmens gyvenimo kokybę, siekti visuomenės gerumo ir saugumo, išmintingai suderinus ekonomikos, visuomenės plėtotės bei aplinkos apsaugos reikmes.

Taigi, remiantis pateiktais darnaus vystymosi aiškinimais, galima teigti, kad darnus vystymasis ***visų pirma yra kelių pagrindinių visuomenei reikšmingų sričių suderinamumas***. Kokios darnaus vystymosi kryptys yra svarbios, nustatoma atlikus išsamius visuomenės vystymosi tyrimus ir įvertinus jų rezultatus, paruošiami dokumentai bei teisės aktai, kuriais reikia vadovautis siekiant subalansuoto visuomenės darnaus vystymosi.

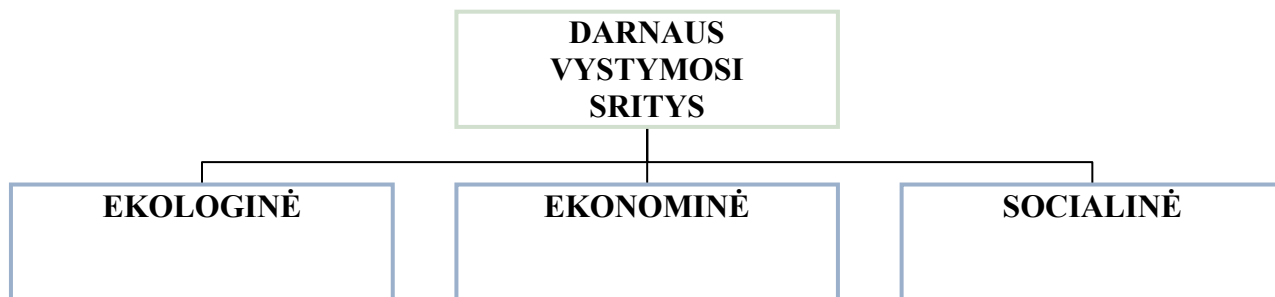
Kaip nurodoma pagrindiniuose darnaus vystymosi dokumentuose, strategijose bei remiantis kai kuriais autoriais pvz. Štreimikienė, Vasiljevienė (2004) galima teigti, kad darnus vystymasis apima

² Darnus vystymasis vardan geresnio gyvenimo dabar ir ateityje [žiūrėta 2009-12-19]. Prieiga per internetą: <http://www.pprc.lt/dv/?p=31>

³ Pasaulinis aukščiausiojo lygio susitikimas darnaus vystymosi klausimais [žiūrėta 2010-01-18]. Prieiga per internetą: http://www.pprc.lt/dv/dokumentai/Rio_de_Zeneiras.pdf

⁴ Jungtinių tautų Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi švietimo strategija [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Jungtines_tautos.pdf

tris pagrindines dimensijas: ekonominę, ekologinę ir socialinę. (žr. 3 pav.)

3 pav. Darnaus vystymosi sritys

Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007 – 2015 metų programa

Kiekviena sritis turi savo problemas, kurias reikalinga spręsti. Todėl yra reikalinga kiekvienos valstybės analizė, kuri pateiktų kiekvienos srities problemas ir numatytų jų sprendimo problemas. Čiegis, Gavenauskas (2005) teigia, kad „spartėjant globalizacijos tempams, plečiantis ekonominiams ryšiams bei aplinkos problemų mastams, darnaus vystymosi ideologijos nuostatas galima įgyvendinti tik bendromis tarptautinėmis pastangomis bei nauju suvokimu santykyje Žmogus ir Gamta“ (Čiegis ir kt., 2005, p.16). Kaip ir kitose pasaulio valstybėse, taip ir Lietuvoje yra vykdoma veikla, siekiant įgyvendinti darnaus švietimo nuostatas bei tikslus. Lietuvoje, siekiant užtikrinti darnaus vystymosi proceso koordinavimą aukščiausiu lygmeniu 2000 m. buvo sudaryta Nacionalinė darnaus vystymosi komisija.

Lietuvos nacionalinę darnaus vystymosi strategiją (toliau – Strategija) Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino 2003 m. rugsėjo 11 d. Strategijoje suformuluoti pagrindiniai ilgalaikiai, vidutinės trukmės bei trumpalaikiai tikslai ir uždaviniai bei numatytos jų įgyvendinimo priemonės. Be to, Strategijoje numatyta sukurti efektyvią Strategijos įgyvendinimo priežiūros sistemą, kuri leistų reguliariai vertinti pasiektą pažangą bei įvardyti iškilusias kliūtis ir susidariusias problemas. Prie Aplinkos ministerijos sudaryta įvairių sričių ekspertų grupė, kuri turi reguliariai analizuoti vykstančius išorinius ir vidinius pokyčius, vertinti strategijos įgyvendinimo eigą ir rengti rekomendacijas, kad išryškėję trūkumai būtų šalinami laiku.

Apibendrinant galima teigti, kad darnus vystymasis suvokiamas kaip pagrindinių ir svarbių visuomenei sričių: ekonomikos, ekologijos, socialinės gerovės suderinamumas ir vieningos politikos visose gyvenimo srityse įgyvendinimas. Darnaus vystymosi įgyvendinimas pateikiamas strateginiuose tarptautiniuose bei nacionaliniuose dokumentuose.

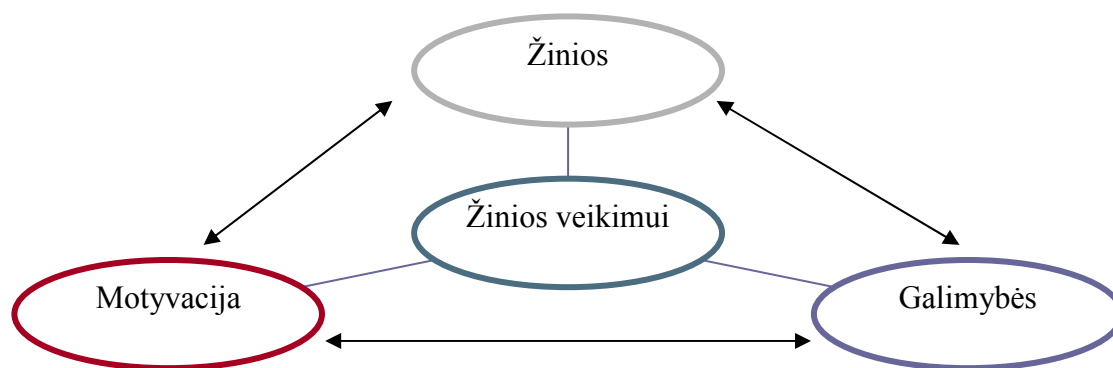
1.3. Darnaus vystymosi švietimo strategija

„DVŠ yra visą gyvenimą – nuo vaikystės iki aukštojo mokslo ir suaugusiųjų mokymo – trunkantis procesas, platesnis nei formalusis švietimas. Kadangi žmogaus vertybės, gyvenimo būdas

ir nuostatos susiformuoja jau ankstyvame amžiuje, vaikų švietimas yra ypač svarbus. Mes mokomės, kai gyvenime tenka imtis įvairių užduočių, dėl to DVŠ turi būti laikomas visą gyvenimą aprėpiančiu procesu. Jis turėtų būti įtrauktas į visų lygių mokymo programas, įskaitant profesinį mokymą, pedagogų rengimą ir tęstinį specialistų ir pareigūnų kvalifikacijos tobulinimą⁵ - yra nurodoma Jungtinių tautų darnaus vystymosi švietimo strategijoje. Todėl akcentuotina, kad DVŠ įgyvendinimas yra labai svarbus mokyklinėse įstaigose.

Darnaus vystymosi švietimo tikslas – „suteikti asmeniui žinių, padėti ugdytis vertybines orientacijas ir bendruosius gebėjimus – įgyti kompetencijų demokratiškai ir atsakingai prisidėti prie darnaus vystymosi siekių įgyvendinimo“ (Galkutė, 2005, p.82). todėl tikslinga akcentuoti, kad būtent švietimo darbuotojas turi būti kompetetingas ir savo žinias perteikti mokiniams ir visuomenei. Labai svarbu ir tai, kad siekiant DVŠ tikslo labai svarbu įvertinti tai, kad, darniam vystymuisi „būdinga nuolatinė kaita, kuri siejama su naujomis žiniomis, asmeninėmis bei visuomenės vertybėmis, vyraujančiomis nuostatomis, o svarbiausia, paties žmogaus vidiniu noru, nusiteikimu ir gebėjimu prasmingai veikti“ (Adomaitienė ir kt., 2006, p.15).

DVŠ nukreiptas į mokymosi įgūdžius, perspektyvas ir vertybes, kurios veda ir motyvuoja žmones dalyvauti visuomeninėje veikloje. Mūsų gebėjimus veikti sąlygoja trys faktoriai: žinių plėtimas, alternatyvios galimybės ir individuali varomoji jėga, arba vidinė ir išorinė motyvacija. (žr. 4 pav.)

4 pav. Veikimo kompetencija

Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: Švietimas kaitai: darnaus vystymosi mokymo ir mokymosi vadovas.

Akcentuotina, kad DVŠ strategijos idėjos turi būti perteikiamos pedagogams jau aukštojoje mokykloje, kad savo žinias jie tinkamai perteiktų mokiniams. Lietuvos Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu (2006) buvo atliktas tyrimas „Pedagogų rengimas Lietuvos aukštosiose mokyklose darnaus vystymosi kontekste“, kuriam vadovavo P. Jucevičienė. Tyrimo „Pedagogų

⁵ Jungtinių tautų Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi švietimo strategija [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per intrnetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Jungtines_tautos.pdf

rengimas Lietuvos aukštosiose mokyklose darnaus vystymosi švietimo kontekste“ duomenimis, pedagogų rengimo studijų programose neatskleidžiama darnaus vystymosi švietimo visuma, apimanti aplinkosaugos, ekonomikos ir socialinius visuomenės raidos aspektus. Valstybės institucijų ir įstaigų tarnautojams ir darbuotojams trūksta informacijos apie darnų vystymąsi. Darnaus vystymosi švietimo klausimai neįtraukti į jų kvalifikacijos tobulinimo programas.

Šiuo tyrimu buvo siekiama atsakyti į tokius klausimus:

1. Ar pedagogų rengimo programos yra orientuotos į kompetencijų programas? Kiek yra tokių programų bendrame Lietuvos pedagogų rengimo programų masyve? Kiek tokių programų yra kolegijose, universitetuose?
2. Ar pedagogų rengimo programų, jų pedagoginių modulių tiksluose ir uždaviniuose užsibrėžta ugdyti:
  - Pedagoginio darbo, remiantis mokymosi paradigma, kompetenciją;
  - Sisteminių požiūrį (tarpdalykinį, integralų, pasireiškiantį globalių/ lokalių reiškinų sąveika ir tarpusavio ryšiais);
  - Pilietinę atsakomybę;
  - Kritinį mąstymą;
  - Mokymosi mokyti (mokymosi visą gyvenimą) gebėjimus;
3. Ar mokytojų rengimo programose yra tarpdalykinių modulių? Jei yra, tai kokie? Koks yra mokytojų rengimo tarpdalykiškumo laipsnis?
4. Ar šiose studijų programose, jų konkrečiose pedagoginiuose moduluose galima aptikti konkrečius darnaus vystymosi švietimo akcentus?
5. Ar studijų programose, pedagoginiuose moduluose numatyti studentų savarankiški, tarp jų – ir projektiniai darbai? Ar yra grupinių savarankiškų darbų? Ar numatyti tarpdalykiniai projektai?⁶

Apžvelgus uždavinius, matyti, kad jie atitinka darnaus vystymosi strategijų reikalavimus ir nuostatas. Taigi, galima teigti, kad šis tyrimas yra naudingas tuo požiūriu, kad pedagogai, turintys mokyklose aiškinti darnaus vystymosi prioritetus bei siekti jų įgyvendinimo turi būti ruošiami jau mokymosi įstaigose.

Minėto tyrimo metu išryškintos tokios pedagogų DVŠ kompetencijos:

- Žino ir pritaiko profesinėje veikloje visuomenės darnaus vystymosi paradigmą.
- Žino ir pritaiko į darnų vystymąsi orientuoto švietimo strategines nuostatas, suvokdami jų įgyvendinimo vaidmenį švietimo kokybei gerinti.

---

⁶ Pedagogų rengimas Lietuvos aukštosiose mokyklose darnaus vystymosi švietimo kontekste. (2006) [žiūrėta 2009-11-24]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/pedagogu_rengimas_DVS_kontekste.pdf

- Žino ir taiko profesinėje veikloje aktualias ekonomikos socialinės raidos ir aplinkos apsaugos tendencijas bei jų raišką įvairiuose kontekstuose (vietos, nacionaliniame ir tarptautiniame).
- Geba savo dalyko turinyje atskleisti darnaus vystymosi temas ir orientyrus, įtraukia aktualias ekonomikos, visuomenės ir aplinkos problemas ir realias moksleivių gyvenimo situacijas.
- Planuodami ugdymo turinį ir jo įgyvendinimo priemones atsižvelgia į vietos bendruomenės ypatumus, bendrauja su socialiniais partneriais.
- Organizuoja moksleivius pagal galimybes dalyvaujant ir sprendžiant bendruomenės problemas.
- Bendradarbiauja su kolegomis rengia ir įgyvendina tarpdalykinių (darnaus vystymosi) temų planus.
- Įtraukia moksleivius į mokymąsi, turinio ir proceso planavimą bei pasiekimų vertinimą.
- Nuolat vertina inovacijų įgyvendinimo savo profesinėje veikloje pasiekimus, analizuoja problemas ir perspektyvas.
- Formuoja ir įgyvendina savo mokymosi (kvalifikacijos tobulinimo) tikslus, atsižvelgus į savo institucijos reikmes ir visuomenės raidos aktualijas.
- Perteikia savo patirtį kolegoms.⁷

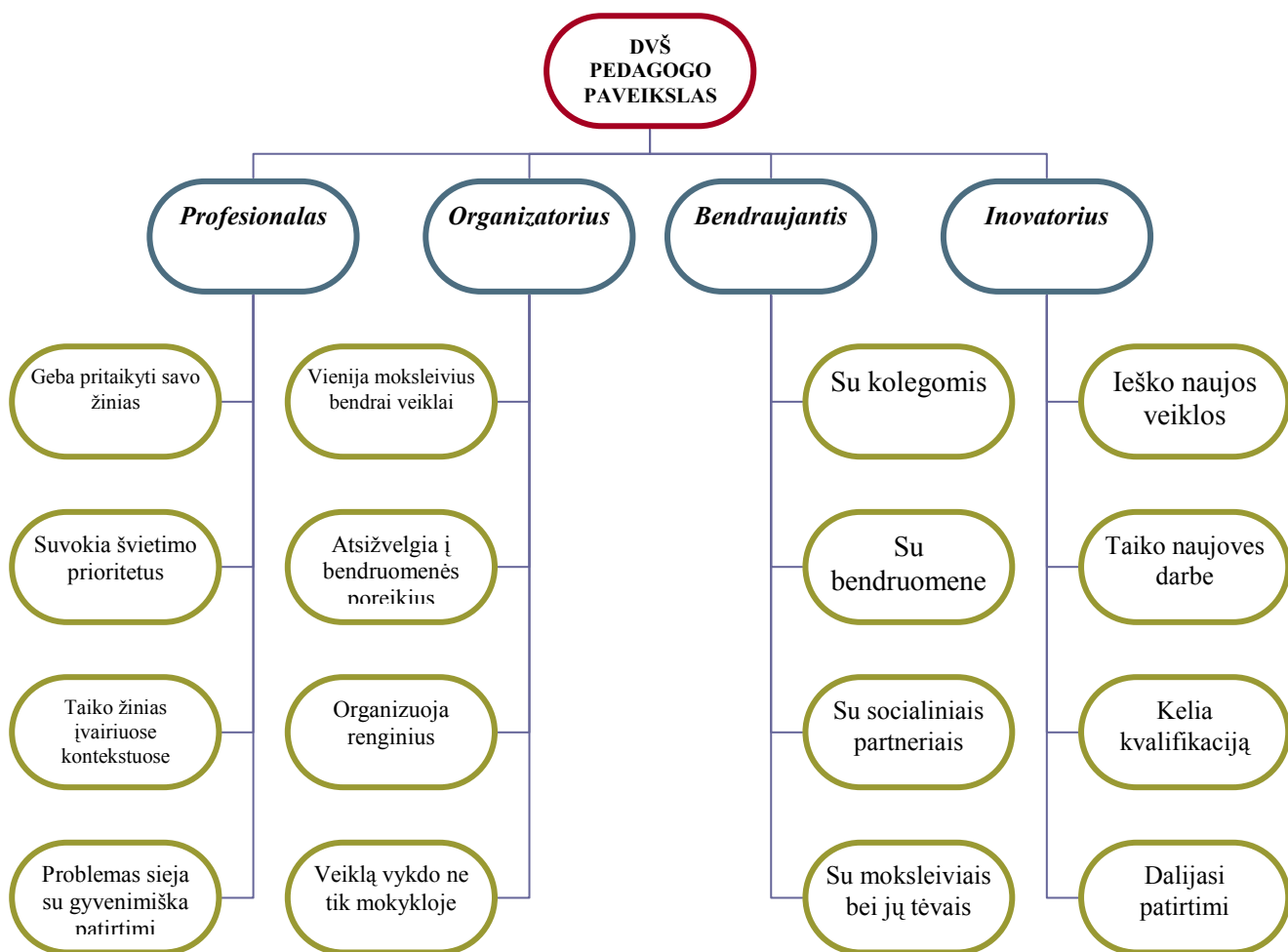
Apibendrinant nurodytas tyrimo metu išskirtas kompetencijas galima suformuluoti DVŠ mokytojo paveikslą. (Žr. 5 pav.)

Remiantis išvardintomis kompetencijomis 5 paveiksle, galima teigti, kad pedagogo siekiančio įgyvendinti DVŠ nuostatas veikla neapsiriboja vien tik pamokomis.

---

⁷ Pedagogų rengimas Lietuvos aukštosiose mokyklose darnaus vystymosi švietimo kontekste. (2006). [Žiūrėta 2009-11-24]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/pedagogu_rengimas_DVS_kontekste.pdf

5 pav. DVŠ pedagogo paveikslas

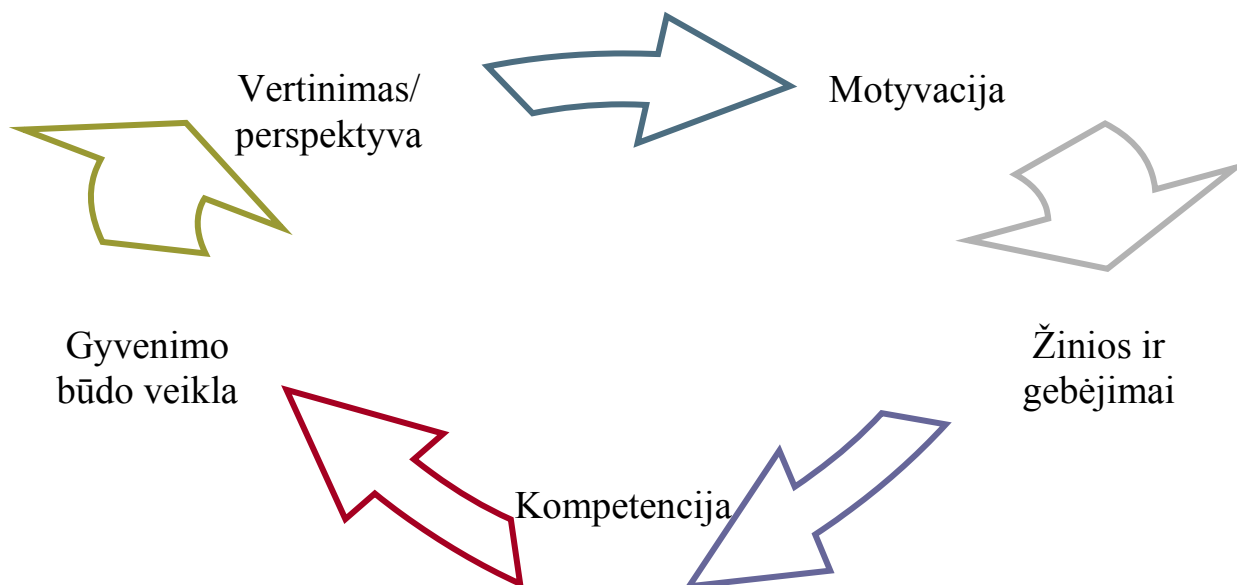
Sudaryta autorės remiantis šaltiniu: Pedagogų rengimas Lietuvos aukštosiose mokyklose darnaus vystymosi švietimo kontekste. Mokslinis tyrimas.

2006 metais atliktas tyrimas „Pedagogų požiūris į darnų vystymąsi: aktualumas ir plėtros galimybės. Tyrimą atliko I. Zubrickienė, R. Andrikienė, J. Adomaitienė. Šiuo tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti šiuolaikinio pedagogo požiūrį į darnų vystymąsi. Tyrime buvo keliami tokie klausimai: ar suvokiamas darnaus vystymosi reikšmingumas ir svarba, ar pasirengę pedagogai ryžtingiems pokyčiams, ar turi pakankamai žinių ir kompetencijų darnaus vystymosi strateginėms nuostatoms įgyvendinti, su kokiomis kliūtimis ir sunkumais gali susidurti siekdami įgyvendinti darnaus vystymosi programos nuostatas.

Šio tyrimo išvadose teigiama, kad tik pusei pedagogų yra suprantama darnaus vystymosi samprata, bei trijų sričių vieningo vystymosi reikšmingumas. Didžioji dalis pedagogų linkę manyti, kad švietimas ir nuolatinis visuomenės informavimas gali nulemti visuomenės darnų vystymąsi, todėl švietimui priskirtų pagrindinį vaidmenį. Daugiau kaip pusė pedagogų, dalyvavusių šiame tyrimo, mano, kad siekiant darnaus vystymosi aspektų integracijos ugdymo procese, jiems gali trūkti informacijos, žinių supratimo ir motyvuotumo tai įgyvendinti, trečdalis respondentų tai sieja su naujo požiūrio, vertybinių nuostatų nepriėmimu, nepakankama kompetencija ir gebėjimais. Tai

rodo, kad pedagogai dar nėra visiškai pasiruošę ugdyti moksleivius pagal darniojo vystymosi nuostatas.

Vadinasi, labai svarbu yra puoselėti įvairias kompetencijas dirbant mokykloje. Galkutė (2005) nurodo darnaus vystymosi projekciją mokykloje (žr. 6 pav.).

6 pav. Kompetencijos ir plėtotės gairės

Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: Galkutė L. Darnaus vystymosi paradigmos projekcija mokykloje // ACTA PAEDAGOGICA, 2005, Nr. 14, p.83

Remiantis Galkutės (2005) pateikiama darnaus vystymosi švietimo projekcija mokykloje galima patvirtinti, kad darnaus vystymosi švietimo nuostatų įgyvendinimui labai svarbu motyvacija, kurios įtakoti pedagogai siektų žinių ir lavintų savo kompetenciją, koreguotų gyvenimo būdą ir gebėtų vertinti įvairius kriterijus.

Apibendrinant galima teigti, kad darnaus vystymosi švietimo strategijos nuostatos sietinos su kompetencija ir žiniomis bei motyvacija. Darnaus vystymosi švietimo nuostatų įgyvendinimo tyrimu, siekiant išsiaiškinti pedagogų ar kitų mokyklų bendruomenės narių nuostatas dėl DVŠ nuostatų įgyvendinimo, nėra atlikta daug. Tačiau siekiant tikslingo DVŠ strategijos įgyvendinimo, būtina mokyklose organizuoti apklausas, kad išsiaiškinti mokyklų bendruomenių narių požiūrį ir savo indėlio į DVŠ strategijos įgyvendinimo galimybes.

1.4. Darnaus vystymosi švietimo teisinis pagrindas

Vienas aktualiausių dokumentų yra Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007 – 2015 metų programa, parengta 2007 metais ir patvirtinta LR vyriausybės nutarimu⁸. Nacionalinės darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 metų programos paskirtis – „sukurti darnaus vystymosi švietimo sąlygas, tobulinti formaliojo bei neformaliojo švietimo, savišvietos bei visuomenės informavimo kokybę, kad kiekvienas žmogus gebėtų prisidėti prie darnaus vystymosi – asmeniškai, profesine veikla, dalyvaudamas visuomenės gyvenime – vietos ir pasaulio mastu“⁹.

Tačiau ši darnaus vystymosi programa yra parengta vadovaujantis daugeliu Lietuvos Respublikos dokumentų. Nacionalinės darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 metų programos paskirtis – „sukurti darnaus vystymosi švietimo sąlygas, tobulinti formaliojo bei neformaliojo švietimo, savišvietos bei visuomenės informavimo kokybę, kad kiekvienas žmogus gebėtų prisidėti prie darnaus vystymosi – asmeniškai, profesine veikla, dalyvaudamas visuomenės gyvenime – vietos ir pasaulio mastu“¹⁰.

Darnaus vystymosi nuostatos ir idėjos įtrauktos į strateginius nacionalinio lygmens dokumentus: Valstybės ilgalaikės raidos strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187¹¹; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonės, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1020¹²; Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270¹³; Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą¹⁴; Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimu Nr. 82¹⁵; Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategiją, patvirtintą švietimo ir mokslo ministro, socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. ISAK-433/A1-83¹⁶.

---

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl nacionalinės darnaus vystymosi švietimo 2007 – 2015 metų programos patvirtinimo. 2007 m. spalio 2 d. Nr. 1062

⁹ Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007 – 2015 metų programa. [Žiūrėta 2009-12-29]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Nutarimas%202007-10-02.pdf

¹⁰ Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007 – 2015 metų programa. [Žiūrėta 2009-12-29]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Nutarimas%202007-10-02.pdf

¹¹ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos. 2002 m. lapkričio 12 d. Nr. IX – 1187 // Žin., 2002-11-27, Nr. 113-5029

¹² LR vyriausybės nutarimas Dėl Respublikos Vyriausybės 2006 – 2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo // Žin., 2006-10-21, Nr. 112-273

¹³ LR Vyriausybės nutarimas Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos 2005 lapkričio 22 d. Nr. 1270 // Žin., 2005-11-26, Nr. 139-5019

¹⁴ LR Švietimo įstatymas // Valstybės žin., 2003, Nr. 63 - 2853

¹⁵ LR Vyriausybės nutarimas Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo 2005 m. sausio 24 d. Nr. 82 // Žin., 2005-01-27, Nr. 12 - 391

¹⁶ LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo 2004 – kovo 26 d. Nr. ISAK – 433/A1 – 83 // Žin., 2004-04-17, Nr. 56 - 1957

Remiantis Nacionalinėje darnaus vystymosi programoje esamos būklės aprašymu galima teigti, kad darnaus vystymosi nuostatos yra įtrauktos ir į ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio bei vidurinio mokymo programas. Taip pat šie siekiai įgyvendinami aukštosiose mokyklose: rengiami ir įgyvendinami įvairūs projektai, renginiai, akcijos. Pedagogams organizuojami seminarai, paskaitos ir kiti renginiuose, kuriuose jie mokomi įgyvendinti darnaus vystymosi švietimo nuostatas.

Tačiau Nacionalinėje darnaus vystymosi programoje (2007) nurodomi ir sisteminiai sunkumai, kurie trukdo įgyvendinti darnaus vystymosi švietimo nuostatas. (Žr. 1 lentelę)

1 lentelė

Sunkumai, trukdantys įgyvendinti darnaus vystymosi švietimo nuostatas

Trūksta aukštos kvalifikacijos mokytojų, dėstytojų specialistų, gebančių šviesti darnaus vystymosi temomis. Lietuvos aukštųjų mokyklų dėstytojai ir mokslo darbuotojai nepakankamai aktyviai dalyvauja įgyvendinant darnaus vystymosi principus, nes nėra susipažinę su darnaus vystymosi idėjomis, nesuvokia jų svarbos.
Nepakankamas daugumos tikslinių grupių darnaus vystymosi švietimas. Darnaus vystymosi nuostatos dar per mažai atsispindi pagrindiniuose aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose teisės aktuose: Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatyme ¹⁷ , Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006 – 2010 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. balandžio 5 d. nutarimu Nr. 335 ¹⁸ .
Įgyvendinančios darnaus vystymosi švietimo priemonės valstybės institucijos ir įstaigos iki šiol nėra tinkamai pasidalijusios įgaliojimų ir atsakomybės. Per mažai plėtojami tarptautiniai ir tarpusavio universitetų ir kolegijų ryšiai. Įvairios įstaigos galėtų aktyviau plėtoti bendradarbiavimą, dalytis gerąja patirtimi, dalyvauti įgyvendinant nacionalinio ir tarptautinio lygmens darnaus vystymosi švietimo projektus.
Metodinės ir mokomosios medžiagos darnaus vystymosi švietimo klausimais stoka įvairioms tikslinėms grupėms neužtikrina darnaus vystymosi švietimo ir mokymosi kokybės.
Visuomenė per mažai informuojama apie svarbiausias aplinkos ir darnaus vystymosi problemas, jų sprendimo būdus. Tai trukdo visuomenei aktyviau dalyvauti priimant sprendimus
Nėra nuolatinio darnaus vystymosi švietimo rezultatų stebėsenos mechanizmo, trūksta mechanizmų, užtikrinančių darnaus vystymosi švietimo priemonių įgyvendinimo kokybę, neatliekami darnaus vystymosi švietimo proceso tyrimai.
Nepakankamai plėtojami taikomieji darnaus vystymosi mokslo tyrimai.
Plėtoti darnaus vystymosi švietimą Lietuvoje trukdo tai, kad visuomenėje vyrauja trumpalaikiai ekonominiai interesai, sunkiai suderinami su darnaus vystymosi principais; visuomenė dažnai nesuvokia darnaus vystymosi idėjų svarbos, nes Lietuvoje nėra didelių aplinkosaugos ar tarpkultūrinių problemų; trūksta lėšų ir kitų išteklių švietimui ir mokslui (taip pat darnaus vystymosi švietimui).

Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: Nacionalinė darnaus vystymosi programa

Apibendrinant nurodytus sunkumus galima daryti išvadą, kad darnaus vystymosi švietimo idėjų įgyvendinimui trukdo tai, kad visose srityse vyksta pertvarkos, ryšium su tuo, kad Lietuva įstojo į Europos Sąjungą ir čia yra keliami nauji reikalavimai, kurie Lietuvai anksčiau buvo neaktualūs. Todėl dar nespėta parengti tinkamai specialistus, kurie gebėtų tinkamai dėstyti darnaus vystymosi problemas ir jų sprendimo būdus, nereguluotos programos ar priemonės. Taip pat kaip labai svarbus veiksnys, paaiškinantis sunkumus, yra pačių visuomenės narių sustabarėjęs dar „sovietinis“ požiūris į sveiką aplinką, socialinį pasiskirstymą bei ekonomiką.

¹⁷ LR Aukštojo mokslo įstatymas // Žin. 2000-03-31, Nr. 27 - 715

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006- 2010 metų plano patvirtinimo 2006 m. balandžio 5 d. Nr. 335 // Žin. 2006-04-08, Nr. 1394

2. DARNAUS VYSTYMOŠI ŠVIETIMO VEIKLOS KRYPTYS

2.1. Formalus ir neformalus ugdymas

Bendrojo lavinimo mokyklose darnaus vystymosi strategijos nuostatas įgyvendinti siekiama organizuojant formalaus ir neformalaus ugdymo procesą. Kaip teigia Adomaitienė ir kt. (2006), darnųjį vystymąsi lemia pirmiausia visuomenės intelektualinis ir kultūrinis potencialas, todėl švietimui tenka išskirtinis vaidmuo.

Todėl teigtina, kad darnaus vystymosi švietimas nėra numatomas kokiais nors vienai pakopai. DVŠ nuostatos turi būti taikomos visame mokymo ir mokymosi procese.

Ugdymas visuomenėje dažniausiai yra suvokiamas kaip mokymo procesas. Jovaiša (2007) ugdymą apibrėžia kaip „bendriausia pedagogikos kategorija, apimanti auginimą, švietimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą“ (Jovaiša, 2007, p.311). Todėl galima daryti išvadą, kad ugdymo procesas apibrėžia svarbią veiklą, kurios metu yra sukuriamas žmogus kaip asmenybė. „Ugdymas vyksta derinant veiklą, bendravimą, bendradarbiavimą, santykius ir sąveiką“ (Jovaiša, 2007, p.311). Vadinas, ugdymas yra procesas, kurio metu apimama daug procesų ir, kaip matyti pagal įvardintus kriterijus, tai dažniausiai yra bendravimas ir bendradarbiavimas. Tačiau reikia akcentuoti, jog ši veikla yra labai reglamentuojama, kadangi ugdymas turi vykti kryptingai. „Universalus ugdymas turi tenkinti tautos (ir vaikų) švietimo poreikius, atitikti jų fizines ir psichines galias, būti patrauklus, reikalingas“ (Jovaiša, 2007, p.311). Todėl analizuojant ugdymo teikiamas galimybes reikia apžvelgti ugdymo tikslus.

Ugdymo tikslas yra „galutinis siekiamas rezultatas, atspindintis kultūrinius poreikius ir idealus formuojant žmogaus asmenybę“ (Jovaiša, 2007, p.311). Todėl galima teigti, kad ugdymo tikslai atspindi paties ugdymo siekimus.

Taigi, formalaus ugdymo metu moksleiviams turi būti perteikiamos darnaus vystymosi idėjos pamokų metu, vykdant projektinę veiklą, integruojant mokymosi dalykus. Įgyvendinant DVŠ, būtina persiorientuoti nuo vien žiniomis pagrįsto švietimo į problemų sprendimą ir galimų sprendimų ieškojimą. Dėl to švietime, kaip įprasta, turėtų būti išlaikytas dėmesys atskiriems mokomiesiems dalykams, bet kartu pabrėžiamas daugiadalykinis ir tarpdalykinis realių gyvenimo situacijų nagrinėjimas. Tai galėtų turėti įtakos mokymo programų struktūrai ir mokymo metodams, kad pedagogai nebebūtų tikrai žinių teikėjai, o besimokantieji – jų gavėjai. Šios abi grupės turėtų tapti komanda.

Kaip teigiama studijoje „Darnusis vystymasis¹⁹“ esminė darnaus vystymosi ypatybė yra integralumas, taigi ir švietimas turėtų būti grindžiamas visuminiu požiūriu į ekonomiką, visuomenės raidą bei aplinkos apsaugą bei kultūros kontekstą. Šiuolaikinio pasaulio problemos įgauna vis

---

¹⁹ Darnusis vystymasis.[Žiūrėta 2009-12-03]. Prieiga per internetą: <http://www.viconed.org/Failai/VYSTYMASIS.pdf>

kompleksiškesnę formą, todėl siekiant jas spręsti telkiamas visų dalykinių sričių potencialas. Svarbu atskleisti reiškinių tarpusavio ryšius ir priklausomybes, atkreipti dėmesį ir puoselėti kultūros bei gamtos įvairovę. Mūsų švietimo institucijose vyrauja dalykinė sistema, tačiau įvairias gyvenimo situacijas ir reiškinius retai galime priskirti, tarkim, geografijai, technologijoms ar fizikai. Realybėje išvelgiame susipynusias įvairių mokomųjų dalykų temas ir aspektus. Ugdymo turinio ir gyvenimo aktualijų sąsajos, bendruomenės, šalies, pasaulio lygmens problemų aptarimas – išskirtinė galimybė darnaus vystymosi nuostatas atskleisti įvairių dalykų turinyje ir drauge siekti ugdymo turinio integralumo.

Neformalaus ugdymo koncepcijoje (2009) yra teigiama, kad Lietuva kaip ir kitos Europos Sąjungos šalys narės siekia kuo veiksmingiau tobulinti savo švietimo sistemą, kad ji padėtų asmenims, dalyvaujantiems švietime įgyti šiandieniniam gyvenimui reikalingų žinių, gebėjimų, įgūdžių. Tačiau dėl kultūrinių, istorinių, socialinių priežasčių iki šiol didžiausias dėmesys buvo skiriamas formaliojo švietimo sričiai. Neformalusis ugdymas Lietuvoje atlieka tik formaliojo ugdymo papildymo funkciją. Iki 2003 m. jis netgi buvo vadinamas papildomu ugdymu. Lietuvai kurti neformaliojo ugdymo sistemą trukdo tai, kad ji neturi tokių neformaliojo ugdymo tradicijų kaip Vakarų Europos šalys. Sovietų Sąjungos, kurios dalis beveik 50 metų buvo ir Lietuva, švietimo sistema buvo orientuota į sistemai paklusnių asmenų mokymą. Tuo tarpu gebėjimų ir įgūdžių ugdymas tokioje visuomenėje nebuvo pageidaujamas. Nors šiuo metu yra vykdomos ugdymo turinio reformos, tačiau praktikoje dar gajos sovietinio švietimo, grindžiamo mokymo paradigma, nuostatos: ugdymas orientuotas į mokslinimą, kur mokiniai gauna daug žinių, tačiau nėra mokomi, tas žinias pritaikyti savo gyvenime, nėra ugdomos jų vertybinės nuostatos, laimingam ir sėkmingam gyvenimui būtini socialiniai ir asmeniniai gebėjimai.

Taigi teigtina, kad neformalusis ugdymas yra ugdomoji veikla, kuri orientuota į vaikų ir jaunimo proginį užimtumą. Neformalusis ugdymas kaip ir formalusis ugdymas gali būti realizuojamas įvairiais būdais: per ugdytojus, per švietimo erdves, taikant neformaliojo ugdymo metodus formaliame švietime. Todėl akcentuotina, kad neformalusis ugdymas suteikia tokias pat galimybes ugdyti moksleivius darniojo švietimo nuostatomis kaip ir formalusis ugdymas.

Svarbu, kad būtų remiama darnaus vystymosi neformaliojo švietimo ir savišvietos veikla, nes ji – esminis formalųjų švietimą ir suaugusiųjų mokymąsi papildantis elementas. „Neformalusis DVŠ atlieka ypatingą vaidmenį, nes jis dažnai labiau orientuojamas į besimokančiuosius, į jų pačių aktyvumą ir skatina mokytis visą gyvenimą. Savišvieta darbo vietoje (susijusi su darbu) yra svarbi ir darbdaviams, ir darbuotojams. Todėl reikėtų pripažinti ir skatinti įvairių DVŠ formų dalyvių bendradarbiavimą²⁰.

---

²⁰ Jungtinių tautų Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi švietimo strategija [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Jungtines_tautos.pdf

Apibendrinant galima teigti, kad formalus ir neformalus ugdymas turėtų būti organizuojamas suderinus pagrindinius tikslus ir pritaikant šiame procese nacionalinės darnaus vystymosi programos nuostatas.

2.2. Aukštojo mokslo kokybės gerinimas

Kiekviena šalies aukštoji mokykla siekia užtikrinti savo mokyklos studijų kokybę, kuri yra organizuojama remiantis LR Aukštojo mokslo įstatymu ir kitais teisiniais aktais. Mokslo ir studijų kokybės užtikrinimas yra svarbus kiekvienai valstybei todėl, kad kokybiškas būsimų specialistų rengimas aukštosiose mokyklose, aukšto lygio moksliniai tyrimai gali garantuoti sėkmingą šalies vystymąsi. Todėl kiekviena šalis rūpinasi savo piliečių švietimu, siekia sudaryti galimybes, kad išsilavinimą įgytų kuo daugiau žmonių. Didėja ir asmenų, siekiančių įgyti aukštąjį išsilavinimą, skaičius. Daugelyje šalių veikia ne tik valstybinės bet ir privačios mokslo ir studijų institucijos.

„Aukštasis mokslas turėtų ženkliai prisidėti prie DVŠ, kuriant atitinkamas žinias ir ugdant kompetencijas²¹. Bartoševičienės (2004) teigimu, svarbiausiuose Europos Sąjungos strateginiuose dokumentuose (Sorbonos deklaracija, 1998²²; Bolonijos deklaracija, 1999²³; Prahos komunikatas, 2001²⁴; Berlyno komunikatas, 2003²⁵) aukštojo mokslo institucijoms keliami nauji iššūkiai ir nauji tikslai, o Bolonijos procesas ir toliau išlieka aukštojo mokslo struktūrų reformų varomąja jėga. Tai ypač susiję su triapakopės laipsnių suteikimo sistemos įvedimu bei geresnės kokybės užtikrinimu. Jau šiandien yra ženklų, kad „Europos šalys imasi spręsti valdymo, finansavimo ir aukštojo mokslo patrauklumo nacionaliniame lygmenyje didinimo uždavinius, o tai turėtų padėti užtikrinti aukštųjų mokyklų indėlį siekiant konkurencingumo, užimtumo ir ekonomikos augimo“²⁶. Tačiau tik keleto aukštojo mokslo institucijų aukštu europiniu lygmeniu teikiama studijų kokybė bei patrauklumas neužtikrins tarptautinio Europos aukštojo mokslo konkurencingumo.

Kartu su Europa Lietuva eina link žiniomis grindžiamos visuomenės ir tampa globalaus pasaulio ūkio, bendrosios informacinės, technologinės ir kultūrinės erdvės dalimi. Europos komisija 2000 m. kovo 24 d. Lisabonoje pažymėjo pagrindinius Europos Sąjungos politikos momentus. Ji patvirtino, kad Europa eina į žinių amžių — keisis darbo, mokymosi, paties gyvenimo pobūdis, ir tai turės

²¹ Jungtinių tautų Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi švietimo strategija [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Jungtines_tautos.pdf

²² Sorbonos deklaracija [žiūrėta 2009-10-01]. Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/Tarptautiniai%20teises%20aktai/Sorbonos_deklaracija.pdf

²³ Bolonijos procesas [žiūrėta 2009-12-09]. Prieiga per internetą: <http://www.smpf.lt/index.php?id=680>

²⁴ Bolonijos procesas [žiūrėta 2009-12-09]. Prieiga per internetą: <http://www.smpf.lt/index.php?id=680>

²⁵ Bolonijos procesas [žiūrėta 2009-12-09]. Prieiga per internetą: <http://www.smpf.lt/index.php?id=680>

²⁶ Komisijos komunikatas tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. „2010 –Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti [žiūrėta 2009-11-19]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0229:FIN:LT:PDF>

didžiulę įtaką kultūriniam bei socialiniam visuomenės, individo gyvenimui. Šiuolaikinėje visuomenėje kartą įgytas išsilavinimas negarantuos sėkmingos karjeros. Plėtodama šias nuostatas, Europos komisija 2000 m. spalio 30 d. paskelbė mokymosi visą gyvenimą memorandumą. Pasak Rastauskienės, Šeščilienės, Tilindienės (2007) Europos vieningos mokymosi erdvės idėja, konkurencija tarptautinėje erdvėje, masinis mokymasis studentų mobilumas, naujos studijų formos skatina universitetus susirūpinti studijų kokybe. Studijų kokybė vertinama daugelyje šalių, kuriose įdiegtos arba dar tik diegiamos mokslo ir studijų kokybės laidavimo sistemos. Lietuvos švietimo sistemai integruojantis į pasaulinę švietimo erdvę, vienas iš aukštojo mokslo studijų prioritetinių uždavinių— nuolatinis studijų kokybės vertinimas, tobulinimas ir kokybės garantavimas. Studijų kokybė garantuojama *visų pirma pačios aukštosios mokyklos pastangomis*, kurios orientuotos į Aukštojo mokslo įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimus, t. y. vidine organizacijos studijų kokybės laidavimo sistema.

Rastauskienės ir kt. (2007) teigimu, tradicinis studijų kokybės traktavimas turi atitikti griežtus reikalavimus: turi būti vykdoma stojančiųjų atranka, vertinamas mokymo turinio sudėtingumas ir pasiekimai. Tiesiog reikėtų išsiaiškinti, ar standartai ir numatyti reikalavimai neriboja studijų proceso dalyvių (tiek dėstytojų, tiek studentų) kūrybiškumo ir inovacijų. Požiūris, kai kokybė suprantama kaip klaidų nedarymas, dažniau sutinkamas gamybos paslaugų srityje. Studijų procese sąveikauja žmoniškieji veiksniai, todėl klaidos neišvengiamos. Požiūriai į kokybę kaip organizacijos misijos vykdymą arba kaip į transformaciją, yra egzistenciniai ir idealistiniai, susiję su požiūriu į švietimo institucijas kaip besimokančias organizacijas. Populiariėja požiūris, kai kokybė traktuojama kaip vartotojų poreikių ir lūkesčių tenkinimas, akcentuojama, kad kokybė yra siekis pažinti vartotoją, numatymas, kaip gerinti ir tobulinti teikiamas paslaugas, gebėjimas konkuruoti rinkoje.

Bendrame mokslo ir studijų kokybės vertinime svarbią vietą užima aukštojo mokslo institucijų veiklos kokybės vertinimas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymo(2003) 16 straipsniu, ne vėliau kaip po ketverių metų nuo aukštosios mokyklos veiklos pradžios Studijų kokybės vertinimo centras vertina aukštosios mokyklos veiklą. Remdamasis šia nuostata, Studijų kokybės vertinimo centras, bendradarbiaudamas su Profesinio mokymo metodikos centru, pradėjo kolegijų, įsteigtų reorganizuojant aukštesniąsias mokyklas, veiklos kokybės vertinimą, kuris atliekamas pagal Švietimo ir mokslo ministro nustatytą tvarką. Vadinasi, galima teigti, kad siekiant aukštos aukštojo mokslo kokybės ateityje bus garantuojamos kokybiškos studijos, suderintos mokymo programos, pasirengę dėstytojai ir tinkamai parengti studentai.

Todėl siekiant suteikti kokybišką išsilavinimą neužtenka vien tik dokumentų ar programų kokybės, todėl yra analizuojama, ar pasirengę darbuvi dėstytojai. Kaip teigia Pukelis, Savickienė (2006), tiriant akademinį personalą, analizuojama, ar akademinio personalo pasirengimas ir

kvalifikacija yra tinkama sričiai, kurioje jie dirba; ar dėstytojai yra įgiję atitinkamą laipsnį, atlieka tyrimus, dalyvauja kūrybinėje bei profesinėje veikloje ir nuolatos kelia savo kvalifikaciją; ar mokykloje dirba pakankamas kiekis personalo, galinčio kokybiškai dirbti akademinį darbą, dalyvauti programų rengimo bei tobulinimo, sprendimų priėmimo ir institucijos valdymo procese.

Kaip teigia Zinkevičienė, Jankūnaitė (2007), pokyčiai visuomenės ekonominėje, socialinėje ir kitose srityse turi įtakos ir aukštojo mokslo kaitai: aukštasis mokslas modernėja, įgauna vis naujų formų ir bruožų. Kartu keičiasi ir dėstytojo veikla. Novatoriškumas tampa vienu svarbiausių aukštosios mokyklos dėstytojo bruožų, o inovacijų diegimas — viena pagrindinių jo veiklų. Tačiau Fullan (2001) teigia, kad šiandieninės švietimo kaitos tikslas turėtų būti ne diegti kuo daugiau inovacijų, o daryti tai atsirenkant, nuosekliai, sistemingai. Tai gi dėstytojams ypač svarbu būti racionaliai imliems, nes imlumas bet kokioms arba visoms juos pasiekiančioms inovacijoms išbalansuotų jų pačių veiklą ir pakenktų ugdymo procesui. Viena vertus, pastebimas ribotas mokslinis racionalaus imlumo sampratos ir sandaros diskursas; kita vertus, nėra pakankamai tyrimų, susijusių su aukštosios mokyklos dėstytojų racionalaus imlumo raiška.

Kaip vienas iš svarbių rodiklių siekiant įvykdyti Darnaus vystymosi švietimo strategijos siekius ir mokymosi sąlygas, pasak Pukelio ir Savickienės (2006), vertinant paramą studentams, tiriama, ar institucijoje sukurta aplinka, skatinanti intelektualinį ir asmeninį studentų tobulėjimą, atitinkantį jos misiją ir studijų tikslus; ar aukštojoje mokykloje nuolat tiriami studentų mokymosi poreikiai ir imamasi priemonių jiems patenkinti; ar padedama studentams spręsti asmenines, fizines, su studijomis susijusias problemas; ar naujiesiems studentams padedama prisitaikyti prie aplinkos; ar tinkamai vyksta studentų akademinis konsultavimas ir karjeros plėtra; ar rūpinamasi jų sveikatos ugdymu, įskaitant psichologinę sveikatą.

Tai gi, apibendrinant galima teigti, kad aukštojo mokslo reforma, studijų kokybės vertinimas yra tikslingas darnaus vystymosi švietimo požiūriu.

2.3. Mokymosi visą gyvenimą siekis

Kartu su Europa Lietuva eina link žiniomis grindžiamos visuomenės ir tampa globalaus pasaulio ūkio, bendrosios informacinės, technologinės ir kultūrinės erdvės dalimi. Europos komisija 2000 m. kovo 24 d. Lisabonoje pažymėjo pagrindinius Europos Sąjungos politikos momentus. Ji patvirtino, kad Europa eina į žinių amžių — keisis darbo, mokymosi, paties gyvenimo pobūdis, ir tai turės didžiulę įtaką kultūriniam bei socialiniam visuomenės, individo gyvenimui. Šiuolaikinėje visuomenėje kartą įgytas išsilavinimas negarantuos sėkmingos karjeros. Plėtodama šias nuostatas, Europos komisija 2000 m. spalio 30 d. paskelbė mokymosi visą gyvenimą memorandumą.

Longwort (2007) teigimu, televizija daro didžiulę įtaką žmonėms. Žiniasklaida rankose tų, kurie ją tegul ir subtiliai naudoja propagandos tikslais, gali tapti neapykantos ir nesantaikos kurstytoja tiek turtingose, tiek skurdžiose šalyse. „Ten, kur žiniasklaida yra kaip pramogos priemonė, ji sumenkindama ir iškraipydama tikrovę, gali pragaištingai paveikti žmonių gebėjimą priimti sprendimus pagal pateiktą informaciją. Jei žiniasklaida yra naudojama kaip laisva ir nepriklausoma švietimo priemonė, ji gali padėti šalyse sukurti dinamiškas, išprususias, lanksčias ir visą gyvenimą besimokančias visuomenes“ (Longwort, 2007, p.24).

Tačiau, pasaulyje vis labiau eikvojami gamtos ištekliai, naikinamos ekosistemos, atsiranda atsinaujinančios energijos šaltinių kūrimo bei jų tvarios plėtros poreikis. „Reikia šviesti viso pasaulio žmones aplinkosaugos klausimais, išradingai pateikti jiems šią informaciją ir nuolat siekti, kad žemėje išliktų kiek galima daugiau gyvūnų ir augalų rūšių, kitaip tariant, mūsų visų išlikimo labai reikia skatinti pozityvų požiūrį į mokymąsi visą gyvenimą“ (Longwort, 2007, p.25).

Lietuvai, integruojantis į Europos Sąjungą, nuolatinis mokymas yra vienas iš pagrindinių veiksnių, sąlygojančių šalies ekonominę, socialinę ir kultūrinę plėtrą. Tai ir vienas iš tikslų, kurių iki 2010 metų turėtų siekti ir tos šalys, kurios netrukus taps ES narėmis, yra visą gyvenimą trunkantis mokymas, prieinamas bet kokio amžiaus piliečiams. Mokymas nėra reprodukcija, jis yra reformulavimas, žinių atnaujinimas ir kompetencijų įgijimas.

Suaugusiųjų švietimo plėtra pastaraisiais metais susiduria su naujais kokybinio ir kiekybinio pobūdžio iššūkiais. Pavyzdžiui, didėja švietimo kokybės poreikis, o tuo pat metu ir jo pasiūlos (formaliajame ir pirmiausia neformaliajame suaugusiųjų švietime) didinimo būtinybė. Viena iš svarbiausių pozityvių finansinio pobūdžio aplinkybių yra pastaraisiais metais suaugusiųjų švietimui didėjantis finansavimas, daugiausiai iš ES struktūrinių fondų. Šie ir kiti veiksniai reikalauja adekvačios švietimo politikos ir vadybos. Keletas ankstesnių tyrimų parodė, kad vienas iš svarbiausių ir kartu probleminių suaugusiųjų švietimo plėtros veiksnių yra suaugusiųjų švietimo organizavimo kokybė vietos savivaldos lygiu. Išsamesni tyrimai suaugusiųjų švietimo atžvilgiu Lietuvoje buvo atlikti (2004 – 2006 metais):

1. 2004 metai. Tyrimas „Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste“ . Tyrimą atliko: dr. Tadas Tamošiūnas (Vilniaus pedagoginis universitetas, tyrimo vadovas), dr. Giedra Linkaitytė (Vytauto Didžiojo universitetas) dr. Danutė Tureikytė (Vilniaus universitetas) ir kt. Tyrimo metu bendradarbiauta su visuomenės nuomonės tyrimų kompanija RAIT.
2. 2004 metai. Tyrimas „Kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30 000) gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai“ 2004 metai. Tyrimą atliko: dr. Tadas Tamošiūnas (tyrimo vadovas), Irena Štutienė, Diana Filipavičienė, Olga Guseva. Tyrimo metu bendradarbiauta su visuomenės nuomonės tyrimų kompanija RAIT.

3. 2005 metai. Tyrimas „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų švietimą“ – 2005m. dr. Tadas Tamošiūnas (tyrimo vadovas), Irena Šutinienė, Diana Filipavičienė, Olga Guseva. Tyrimo metu bendradarbiauta su visuomenės nuomonės tyrimų kampanija RAIT.
4. 2006 metai. Tyrimas “Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla”, 2006 Tyrimo grupė: Prof., habil dr. M.Tereševičienė, dr. V.Zuzevičiūtė, R. Kuncaitis, A.Rutkienė.

Čeremnych ir kiti (2008) teigia, kad šiuo metu pasaulyje išsamiai tiriamos populiacijų socialinės ir ekonominės senėjimo pasekmės. Didėjant neįgalių pagyvenusių žmonių skaičiui didėja ekonominė našta darbingiems gyventojams, kurie rūpinasi tiek individualia, tiek bendruomenine jų priežiūra. Pažymima, kad vienas iš svarbiausių uždavinių yra ne tik prailginti žmogaus gyvenimą, bet paversti jį visaverčiu ir aktyviu. Ilga gyvenimo trukmė ypač vertinga tuomet, kai senatvėje išsaugomas žmogaus fizinis aktyvumas, intelektas, protinės galimybės. Prieita prie išvados, kad senas žmogus turėtų gyventi savo įprastoje aplinkoje, stengtųsi būti savarankiškas, pagal galimybes dalyvautų visuomeniniame gyvenime. Tačiau dabar pasaulis keičiasi greitai, ir pagyvenusiems žmonėms jis yra kitoks nei tas, kuriame gimė ar išėjo į pensiją. ***Šis atotrūkis tarp patirties ir biografijos skatina mokytis.*** Ne visi vyresnio amžiaus žmonės mokosi, kartais jie daro tai pasirinktinai, dalį naujų dalykų atmeta.

Autorių kolektyvas (. Čeremnych, Alekna,. Barkauskaitė,. Gribniak) 2004 metais atliko tyrimą, kurio metu išsiaiškino pagyvenusių žmonių nuomonę apie mokymąsi vėlesniais metais bei poreikį mokytis. Šio tyrimo rezultatai parodė:

1. Vyresnio ir senyvo amžiaus žmonių nuomonės apie mokymąsi tyrimai atskleidė, kad jie suvokia būtinumą mokytis, įgyti papildomų naujų žinių.
2. Vyresnio ir senyvo amžiaus žmonėms reikia specialių mokymo programų, kurios padėtų įvertinti konkrečias gyvenimo situacijas. Pageidaujamos mokymo programos: adaptacijos prie senatvinių praradimų, kompiuterinis raštingumas, užsienio kalbos, sveikos gyvensenos mokymas, pasirengimas sveikai senatvei, aktyvaus laisvalaikio planavimas.
3. Vyresnio ir senyvo amžiaus žmonės mokosi, kai mokymo turinys atitinka realius jų poreikius. Edukologijos specialistai turėtų daugiau dėmesio skirti senyvo ir vyresnio amžiaus žmonių mokymo programoms. Koreguojant tokių programų turinį būtina atsižvelgti į šių garbaus amžiaus žmonių poreikius.
4. Pagrindinis pagyvenusių žmonių mokymosi principas bei motyvas – galimybė pasirinkti dominantį mokslą pagal poreikį ir gauti žinių prieinama forma bei priimtinoje aplinkoje.

Darbo ir socialinių tyrimų institutas (2003) organizavo pagyvenusių žmonių tyrimą, kurio tikslas buvo išsiaiškinti jų užimtumo galimybes ir situaciją. Šio tyrimo ataskaitoje teigiama, kad

Lietuvoje nuo 1990 metų nuolat siekiama numatyti įvairias priemones vyresnio amžiaus gyventojų užimtumui remti, tačiau šių priemonių įtaka ne visada pakankamai tenkina tikslinės grupės poreikius. Galima sakyti, kad ekonomikos globalizacijos sąlygomis pastoviai mažėja vyresnio amžiaus gyventojų konkurencingumas darbo rinkoje. Todėl siekiant išsaugoti jų tinkamą gyvenimo lygį ir socialinį aktyvumą, nacionaliniame lygyje turi būti įgyvendinamos įvairios kompleksinės priemonės, kurių tikslas, iš vienos pusės, didinti darbo jėgos panaudojimo efektyvumą, iš kitos – skatinti bendruomenės narių bendradarbiavimą ir savitarpio pagalbą. Taip pat reikia pažymėti, kad vyresnio amžiaus gyventojų problemų sprendimas turi prasidėti ne artėjant senatvės pensijai, o žymiai anksčiau, galima sakyti, jau vidurinėje mokykloje. Tik kompleksinės ir ilgalaikės trukmės priemonės gali užtikrinti efektyvią pagalbą vyresnio amžiaus asmenims ir garantuoti pilnaverčio gyvenimo sąlygas.

2.4. Pedagogų rengimas ir kvalifikacija

Vienas svarbiausių švietimo „raktinių“ žodžių – kompetencijos. Darnaus vystymosi švietimo tikslas – suteikti asmeniui žinių, padėti ugdytis gebėjimus bei vertybines nuostatas ir motyvaciją demokratiškai ir atsakingai veikti, prisidėti prie darnaus vystymosi siekių įgyvendinimo.

Tinkamas pedagogų rengimas ir perkvalifikavimas, taip pat jų galimybės keistis patirtimi, yra labai svarbūs DVŠ sėkmingumui. Geriau suprasdami ir išmanydami darnų vystymąsi, ypač jo aspektus savo veiklos srityse, pedagogai gali veiksmingiau dirbti ir rodyti kitiems pavyzdį. Mokymas taip pat turėtų būti glaudžiai siejamas su atitinkamais darnaus vystymosi tyrimų duomenimis²⁷. Todėl reikalinga aiškintis pedagogų kompetenciją ir kvalifikacijos galimybes, nes „pačiam mokytojui giliai suvokti problemos svarbą ir globalumą, vadovautis nauju požiūriu, naujomis vertybėmis bei didaktinėmis nuostatomis; antra – nuolat lavintis ir plėtoti bendrąsias kompetencijas, kad jaustų poreikį ir gebėtų kartu su besimokančiais siekti geresnės gyvenimo kokybės, saugant aplinką ir sprendžiant bendruomenei (regionui, šaliai, Europai) aktualias problemas“ (Adomaitienė ir kt., 2006, p.15).

Tarptautinių žodžių žodyne (1999) sąvoka kompetencija aiškinama kaip funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos; žmogaus kompetencijos svarba tuo didesnė, kuo reikšmingesnis jo socialinis vaidmuo.

Jovaiša (2007) teigia, kad kompetencija – efektyvios veiklos demonstravimas, sugebėjimas atlikti pateiktas užduotis realioje ar imituojamoje darbo situacijoje, priskirdamas šiai sąvokai gebėjimo pagal kvalifikaciją, žinias, įgūdžius gerai atlikti veiklą reikšmę.

---

²⁷ Jungtinių tautų Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi švietimo strategija [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Jungtines_tautos.pdf

Pasak Gudauskaitės (2007), kiekvieno kompetencijas sudaro kelios dalys: formalizuotos kompetencijos, išreikštos valstybės pripažintais diplomais ir pažymėjimais; dokumentuoti neformaliojo mokymosi rezultatai – tai, ką įgyjame tobulindamiesi įvairiuose kursuose ir seminaruose; kompetencijos, apie kurias žinome, bet jos nėra pripažįstamos; mums nežinomos mūsų kompetencijos. Todėl galima teigti, kad vien įgyto dokumento nepakanka, kad tinkamai atlikti darbą, todėl reikalingas nuolatinis mokymasis ir tobulinimasis.

Pasak Petkevičiūtės ir Kaminskytės (2003), kompetencija dažnai vartojama „tarsi žinių ar sugebėjimų atributas, siekiant apibūdinti darbuotojų gebėjimą labai gerai atlikti užduotis arba organizacijos gebėjimą teikti aukščiausios kokybės paslaugas. Minėtų autorių teigimu, kompetencijos sąvoka tiek akademinėje literatūroje, tiek kasdienėse diskusijose paprastai yra vartojama apibūdinti plataus diapazono sugebėjimus, kurie yra vienaip ar kitaip susiję su mūsų patirtimi: meistriškumu, specializacija, inteligentiškumu, problemų sprendimu ir pan. Todėl siekiant, kad mokyklose dirbtų kompetentingi ir kvalifikuoti pedagogai Vyriausybė 2006 metais priėmė nutarimą Dėl valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programos patvirtinimo.

Šioje programoje²⁸ teigiama, kad švietimo kokybė priklausys nuo pedagogų pasirengimo dirbti naujomis sąlygomis, nuo to, ar bus imtasi pedagogų rengimo reformos. Išryškėjo šie esamosios pedagogų rengimo sistemos trūkumai: pedagogus rengiančiose aukštosiose mokyklose deramai neįvertinama pedagoginių studijų svarba; egzistuoja pedagogų rengimo akademiškumas, orientacija į „grynąjį mokslą“; neveikia pedagoginės stažuotės institucija, nėra jungčių tarp neuniversitetinio ir universitetinio pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo; pastebimas aukštųjų mokyklų dėstytojų atotrūkis nuo mokyklos gyvenimo; pedagogų rengimo sistema praktiškai nepritaikyta mokymosi visą gyvenimą reikmėms; studijų turinys neorientuotas į naujų gebėjimų ir kompetencijos – kritinio mąstymo, problemų sprendimo, informacinio raštingumo – puoselėjimą. Taigi teigtina, kad pedagogų kvalifikacijos kėlimas yra būtinybė.

Atliktas tyrimas „Pedagogų rengimo kokybė Lietuvos aukštosiose mokyklose ir jų įsidarbinimo galimybės“, kurį 2002 metais Švietimo ir mokslo ministerijos ir Atviros Lietuvos fondo užsakymu atliko Darbo ir socialinių tyrimų institutas, parodė, kad teoriniai dalykai, esantys studijų programose, yra per siauri, neatnaujinti; iš praktinių gebėjimų labiausiai pasigendama tų, kurių prireikė dėl paskutinės švietimo reformos pokyčių, t.y. mokymo individualizavimo, darbo su specialiuoju poreikių vaikais, dalykų integracijos ir kitų aktualių dalykų, todėl tikslinga įvardinti, kad pedagogų kvalifikacija neatitinka naujiems švietimo reikalavimams bei pokyčiams.

---

²⁸ Valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programa// [žiūrėta 2009 – 08 -19]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/prtm/docs/mkt/mokytoju_%20reng_ir_kvalf_tob_programa.doc

Siekiant tinkamo pedagogų kvalifikavimo, švietimo ir mokslo ministro 2003 m. rugpjūčio 14 d. įsakymu Nr. ISAK-1155 „Dėl Mokytojų kompetencijos centro steigimo“²⁹“ įsteigtas Mokytojų kompetencijos centras, kurio veiklos tikslas – organizuoti mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų (mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, skyrių vedėjų, psichologų ir kitų dalyvaujančių ugdymo procese asmenų) kvalifikacijos tobulinimo sistemos kokybės stebėseną, pedagogų kvalifikacijos tobulinimo veiklą vykdančių institucijų bei mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimą ir metodinės pagalbos teikimą, teikti pagalbą švietimo įstaigų pedagogų atestacijos komisijoms, vykdyti ekspertinį pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programų vertinimą, pedagogų rengimo studijų programų tyrimus, dalyvauti atliekant pedagogų rengimo programų ekspertizę.

Apibendrinant teigtina, kad pedagogų kvalifikavimas šiuolaikinėje švietimo sistemoje užima svarbią vietą: rengiami projektai, programos, bei atliekami tyrimai. Reikia akcentuoti, kad pedagogų siekis kvalifikuotis pagrįstas poreikiu tobulinti savo darbo metodus, naujų mokymo galimybių analize.

---

²⁹ Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl mokytojų kompetencijos centro steigimo // Valstybės žinios, 2003, Nr. 81 - 3709

3. DARNAUS VYSTYMOŠI ŠVIETIMO STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO RADVILIŠKIO RAJONO PAGRINDINĖSE MOKYKLOSE ANALIZĖ

3.1. Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų situacija

Radviliškio rajone yra 10 pagrindinių mokyklų. Radviliškio mieste yra trys pagrindinės mokyklos. Vinco Kudirkos, Gražinos ir Vaižganto. Kitos mokyklos yra rajono gyvenvietėse. Tai Alksniupių, Aukštelkų, Pakalniškių, Pašušvio, Pociūnėlių, Tyrulių, Šaukoto pagrindinės mokyklos.

Išteklų analizė:

Žmoniškieji ištekliai:

Pagrindinėse mokyklose dirba išsilavinę ir turintys atitinkamą išsilavinimą pedagogai. Vinco Kudirkos pagrindinėje mokykloje dirba 51 pedagogas, yra socialinė pedagogė, psichologė ir antraeilėse pareigose dirbantys būrelių vadovai.

Gražinos pagrindinėje mokykloje dirba 49 pedagogai. Iš jų pusė turi vyresniojo mokytojo kategorijas ir 12 mokytojų turi metodininkų kategorijas. Mokykloje dirba socialinė pedagogė ir psichologė bei specialieji pedagogai ir logopedai.

Vaižganto pagrindinėje mokykloje dirba 51 pedagogas. Visi pedagogai turi aukštąjį išsilavinimą. Mokytojo metodininko kategoriją turi 21 pedagogas, vyresniojo mokytojo kategoriją turi 21 pedagogas ir viena pradinių klasių mokytoja turi mokytojos ekspertės kvalifikacinę kategoriją.

Aukštelkų pagrindinėje mokykloje dirba 22 pedagogai, iš kurių 4 turi mokytojo metodininko kategoriją, 9 vyresniojo mokytojo kvalifikacines kategorijas.

Alksniupių pagrindinėje mokykloje dirba 24 pedagogai, socialinė pedagogė, logopedė, specialioji pedagogė.

Panašiai pasiskirstę pedagogai ir kitose pagrindinėse mokyklose, tačiau reikia pastebėti, kad šių mokyklų pedagogai dalyvauja įvairiuose renginiuose, projektuose, patys kuria ir rašo programas, dalyvauja konkursuose ir siekia kvalifikacinių kategorijų.

Finansiniai ir materialiniai ištekliai:

Pagrindinės Radviliškio rajono mokyklos yra finansuojamos iš dviejų pagrindinių šaltinių: valstybės biudžeto (mokinio krepšelis) ir savivaldybės biudžeto (mokyklos aplinkos lėšos). 2007 – 2008 metų lėšų pakako ugdymo planui realizuoti. Mokymo aplinkos lėšos skiriamos tik būtiniausioms reikmėms tenkinti, jas tenka perskirstyti pagal esamą poreikį. Mokyklos gauna lėšų ir iš kitų finansavimo šaltinių: patalpų nuomos, darbuotojų ir tėvų pajamų mokesčio, projektų ir rėmėjų. Šios lėšos naudojamos ilgalaikio turto remontui ir prekių įsigijimui.

Pradinių klasių mokiniai pagrindinėse rajono mokyklose mokosi savo klasėse, vyresnių moksleivių pamokos organizuojamos skirtinguose kabinetuose. Mokyklos einamuosius remontus atlieka mokyklos darbuotojai.

Mokyklos nuolat išsigyja mokymo priemonių, tačiau jų vis dar nepakanka.

Struktūra ir vaidmuo:

Radviliškio rajono mokyklų tipai: mokyklos-darželiai, pagrindinės, vidurinės, gimnazijos. Pagrindinė mokykla – tai ugdymo įstaiga, kuri teikia priešmokyklinį, pradinį ir pagrindinį išsilavinimą.

Dažniausiai mokyklų valdymo struktūra organizuojama pagal pateikiamą modelį: *Mokyklos savivalda*

Mokyklų savivaldos aukščiausia institucija – Mokyklos taryba, kurią sudaro:

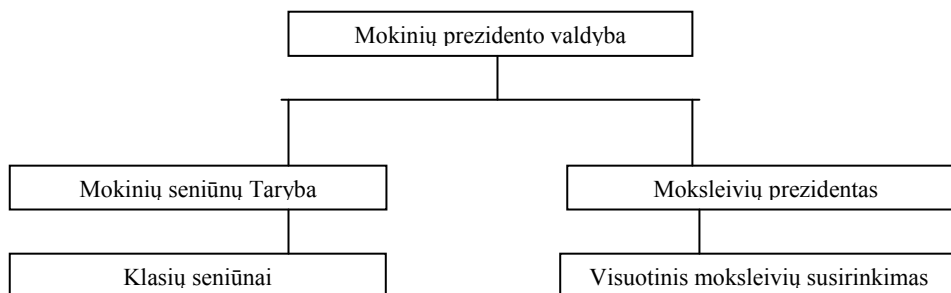
- mokytojų taryba;
- mokinių savivalda;
- tėvų savivalda.

Mokytojų taryba kaip viena iš savivaldos institucijų. Jos paskirtis mokyklose:

- Ugdymo klausimams spręsti;
- Mokytojų profesinio darbo problemoms spręsti;
- Mokytojų profesinėms ir bendriesiems ugdymo klausimams spręsti.

Aukščiausias Mokytojų tarybos organas yra Mokytojų tarybos posėdis, kuriame dalyvauja visi mokyklos mokytojai ir kitas ugdymo procese dalyvaujantis personalas.

Mokinių savivalda

Tėvų savivalda

Tėvus atstovaujantys Mokyklos tarybos nariai yra renkami visuotiniame tėvų susirinkime. Egzistuoja dar viena tėvų savivaldos struktūra – Mokyklos tėvų komitetas, kuris formuojamas iš klasių tėvų komitetų narių arba visuotiniame susirinkime.

3.2. PEST ir SSGG analizė

Pagal pagrindinio mokymo programas ugdomi 5 -10 klasių mokiniai, įgiję pradinį išsilavinimą. Pagrindinio ugdymo programos vykdo gimnazijos, vidurinės, pagrindinės, jaunimo, profesinės

mokyklos, specialieji vaikų auklėjimo ir globos namai, ligoninės bei sanatorinės mokyklos. Bendrasis pagrindinis ugdymas gali būti teikiamas ir specialiųjų poreikių vaikams. Pagrindinio ugdymo paskirtis – suteikti asmeniui dorinės, sociokultūrinės ir pilietinės brandos pagrindus, bendrąjį raštingumą, technologinio raštingumo pradmenis, ugdyti tautinį sąmoningumą, išugdyti siekimą ir gebėjimą apsispręsti, pasirinkti ir mokytis toliau.

Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012³⁰ metų nuostatos apibrėžia kiekybinius ir kokybinius siekinius, kuriais bus grindžiama ir į kuriuos atsižvelgiant bus vertinama Lietuvos švietimo raida 2003 – 2012 metais. Švietimas turi padėti asmeniui ir visuomenei suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją, tapti savarankišku, veikliu, atsakingu žmogumi, gebančiu atsakyti į Lietuvos visuomenei metamus iššūkius, norinčiu ir gebančiu nuolat mokytis bei kurti savo ir bendruomenės gyvenimą, pasinaudoti atsiveriančiomis galimybėmis. Vienas iš pagrindinių reikalavimų siekti darnaus švietimo vystymosi.

Pagrindiniai teisės aktai ir strateginiai dokumentai, reglamentuojantys darnaus vystymosi švietimą:

- Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo³¹.
- Lietuvos švietimo koncepcija³²;
- Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas³³;
- Lietuvos valstybės ilgalaikės raidos strategija³⁴;
- Darnaus vystymosi švietimo dešimtmetis 2005-2014. UNESCO ataskaita apie Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi švietimo dešimtmečio (2005-2014) programos įgyvendinimo pažangą.³⁵
- Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos Darnaus vystymosi švietimo strategija ir Vilniaus gairės – 2005 m.³⁶
- Pasaulyje, Europoje deklaruojamų bei įtvirtinamų ugdymo tikslų, ugdymo krypčių, švietimo prioritetų, švietimo politikos dokumentų palyginimas su Lietuvos švietimo politikos vertybėmis, tikslais, prioritetais.

---

³⁰ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų// [žiūrėta 2009-12-13]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc>

³¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl nacionalinės Darnaus vystymosi Strategijos// Valstybės žinios 2003, Nr. 89 - 4029

³² Lietuvos švietimo koncepcija // [žiūrėta 2009-08-15]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm#1>

³³ LR švietimo įstatymas // Valstybės žinios 2003, Nr. 63 - 2853

³⁴ LR Seimo nutarimas Dėl ilgalaikės raidos strategijos // valstybės žinios, 2002, Nr. 113 - 5029

³⁵ Darnaus vystymosi švietimo dešimtmetis 2005-2014. UNESCO ataskaita apie Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi švietimo dešimtmečio (2005-2014) programos įgyvendinimo pažangą. [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.unesco.lt/svietimas/darnvyssviet/>

³⁶ Jungtinių tautų Europos ekonomikos komisijos Darnaus vystymosi švietimo strategija [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Jungtines_tautos.pdf

Radviliškio rajono politiniams veiksniams įtakos turi Radviliškio rajono strateginis planas 2007 – 2013 metams. Mokymasis pagrindinėse mokyklose organizuojamas vadovaujantis Bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais (2003) ir (2008). Šie dokumentai bei švietimo ir mokslo ministerijos lydintys teisės aktai reglamentuoja švietimo įstaigų veiklą, padeda mokyklų bendruomenėms susiorientuoti visuotinėmis visuomenės ir švietimo sistemos kaitos sąlygomis.

Atliekant Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų PEST ir SSGG analizes naudotasi pagrindinių mokyklų strateginiais planais ir veiklos programomis.

Ekonominiai veiksniai. „Mokinio krepšelio“ lėšų pakanka minimaliam ugdymo plano realizavimui ir vadovėlių bei mokymo priemonių įsigijimui. Tačiau pažymėtina, kad daugelyje mokyklų mokymo priemonės jau yra pasenusios, trūksta pačių reikalingiausių vadovėlių. Tai įtakoja pasikeitusios programos ir nauji vadovėliai, susidėvi ir techniškai pasensta mokymo priemonės, bibliotekos nepajėgios užsakyti naujų mokslinių leidinių, kokybiškos kompiuterinės technikos stoka.

„Mokinio krepšelio“ lėšos, skiriamos mokytojų kvalifikacijai, padeda spręsti kvalifikacijos problemas, tačiau akcentuotina, kad dar didelė dalis pedagogų į kvalifikacijos seminarus turi vykti už asmenines lėšas.

Išaugus elektros, kuro, ryšių paslaugų kainoms, o bendram mokymosi finansavimui nedidėjant, nepakankamai yra lėšų kitoms mokymosi aplinkos reikmėms.

Reikia pažymėti ir tai, kad sudėtingas tampa ir moksleivių pavėžėjimo klausimas.

Nėra pramonės įmonių, mažėja verslininkų. Sunkiai atsiranda mokyklų rėmėjų

Socialiniai veiksniai. Vertinant socialinių veiksnių įtaką švietimo įstaigose, svarbu yra apžvelgti tiek bendrąją šalies socialinę politiką, jos būklę, tiek ir konkrečios terpės, kurioje funkcionuoja švietimo įstaiga, socialinius veiksnius.

Netolygi šalies regionų, didmiesčių ūkio raida didina skirtumus tarp savivaldybių švietimo biudžetų ir vidutinių gyventojų pajamų.

Nuo 1991 metų mažėja gimstamumas. Baigę pagrindinio ugdymo pirmąją pakopą į gimnazijas išeina gerai besimokantys moksleiviai, pagrindinėse mokyklose smarkiai mažėja moksleivių skaičius. Po kelerių metų, darbo gali netekti nemaža dalis pedagogų.

Kinta gyventojų socialinė padėtis: atsiranda vis daugiau skurstančiųjų, bedarbių. Daugelio moksleivių tėvai išvykę į užsienį, vaikus palikę svetimų žmonių priežiūrai. Beveik kas antram pagrindinių mokyklų moksleiviui reikalingas nemokamas maitinimas. Atsiranda mokyklose vis daugiau socialinių problemų, todėl aktuali tampa socialinių pedagogų veikla.

Didžiausia mokyklų problema – labai daug praleidžiama pamokų be priežasties.

Technologiniai veiksniai. Vienu iš pagrindinių Valstybės ilgalaikės raidos strategijos tikslų yra vykdyti informacinės ir žinių visuomenės plėtros programą. Lietuva atsilieka nuo kitų ES šalių pagal technologinio išsivystymo lygį. Radviliškio rajono pagrindinės mokyklos nepakankamai gerai aprūpintos technologinėmis priemonėmis. Mokyklų kompiuterizavimas leidžia efektyviau integruoti darnaus vystymosi švietimo idėjų įgyvendinimą į švietimo įstaigų strateginius planus. Mokyklose lėtas internetinis ryšys. Namuose kompiuterius turi apie 65 procentus moksleivių. Pažymėtina, kad daugiau nei pusė pagrindinių mokyklų reikalinga renovacija.

Siekiant išsamios pagrindinių mokyklų padėties analizės yra reikalinga SSGG analizė. Darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimo **stiprybės**, kuriomis reikalinga remtis analizuojant pagrindinių mokyklų veiklą ir DVŠ įgyvendinimo galimybes yra Lisabonos strategijos nuostatos,³⁷ Nacionalinė darnaus vystymosi strategija³⁸, Lietuvos Respublikos visuomenės aplinkosauginio švietimo strategija ir veiksmų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. vasario 9 d. nutarimu Nr. 165³⁹, daug dėmesio skiriančios darnaus vystymosi principų įgyvendinimui visose gyvenimo srityse. Kartu su Švedija Lietuva atsakinga už Baltijos regiono Švietimo darbotvarkės-21 įgyvendinimą šiame regione. Parengta Lietuvos mokslo ir technologijų Baltoji knyga (2001), vyksta Lietuvos mokslo sistemos reforma, kurioje daug dėmesio skiriama ir darniam vystymuisi, didėja mokslo institucijų konkurencingumas ir įtaka visuomenės pokyčiams. Visuomenės darnaus vystymosi švietimo ir jo ugdymo tarpdalykinių kompetencijų plėtotė mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemoje yra svarbi grandis įgyvendinant nacionalinės švietimo reformos uždavinius. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų⁴⁰ įgyvendinimo priemonės: mokyklos atveriamos darbo rinkai, išplėtojamos socialinės ir kultūrinės mokyklų funkcijos ir taip stiprinamas švietimo ir gyvenimo praktikos ryšys; atnaujinamas ir su naujomis asmens kompetencijomis susiejamas švietimo turinys; atnaujinamas mokytojų rengimas ir darbas.

Analizuojant DVŠ įgyvendinimo pagrindinėse mokyklose **silpnybes**, pažymėtina, kad švietimo reforma vyksta nepakankamai koordinuotai, per lėtai ir per mažai atsižvelgiant į sparčias visuomenės gyvenimo permainas. Šiai reformai dar ganėtina nepasirengusi mokyklų bendruomenė ir deramai neparengta visuomenė. Pedagogų rengimo sistema neskatina kurti žinių visuomenės, per mažai skleidžia darnaus visuomenės vystymosi idėjas. Ne visi visuomenės nariai suvokia, kad

---

³⁷ Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270 (Žin., 2005, Nr. 139-5019).

³⁸ Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 (Žin., 2003, Nr. 9-4029)

³⁹ LR Vyriausybės nutarimas Dėl visuomenės aplinkosauginio švietimo strategijos ir veiksmų programos // valstybės žinios, 1998, Nr. 16 - 388

⁴⁰ Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700 (Žin., 2003, Nr. 71-3216).

mokslas ir žinios laiduoja visuomenės pažangą ir darnų vystymąsi. Dėl nepakankamo dėmesio mokslui nemažai gabių mokslininkų imasi kitokios veiklos, aukštos kvalifikacijos specialistai išvažiuoja į užsienį, silpnėja intelektualinis visuomenės potencialas. Reikėtų gerinti visuomenės darnaus vystymosi švietimą, plačiau skleisti darnaus vystymosi idėjas.

Darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimo pagrindinėse mokyklose **galimybės**, toliau tobulinant ir vykdant švietimo ir mokslo sistemos reformą, mokslas ir žinios gali tapti vienu svarbiausių krašto darnaus vystymosi variklių, o visų pakopų švietimas – ugdyti laisvą, kūrybišką, savarankišką, atsakingą už valstybės gerovę, demokratijos ir kultūrinio tapatumo išsaugojimą žmogų. Įstojus Lietuvai į ES, galima sparčiau reformuoti ir modernizuoti švietimo sistemą, daugiau dalyvauti tarptautiniuose mokslo ir žinių mainuose, sparčiau kurti žinių visuomenę. Aktyvesnis dalyvavimas ES ir kitose tarptautinėse mokslinių tyrimų programose leis sparčiau perimti kitų valstybių patirtį kuriant darnaus vystymosi sistemą, nes pozityvi patirtis vykdant švietimo reformą sudaro galimybę ne tik perimti kitų valstybių patirtį, bet ir smarkiai veikti švietimo sistemos pokyčius tarptautiniu mastu.

Darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimo **grėsmės** gali būti įvardijamos didėjant turtinei gyventojų diferenciacijai, vis didesnei visuomenės daliai aukštesnių pakopų švietimas gali tapti nebeperinamas. Laiku neapsisprendus dėl tolesnių švietimo ir mokslo reformos kryptių ir nesuteikus reikiamų materialinių išteklių jai įgyvendinti, iškiltų rimtas pavojus visai švietimo sistemai, didėtų socialinis visuomenės nestabilumas. Esant susidariusiai ekonominei krizei, mokytojų bedarbių skaičiaus didėjimas, piliečių pasyvumas, nusivylimas, nepalankios apskrities ir savivaldybių politikų nuostatos darnaus švietimo vystymui, nepakankamas mokyklų finansavimas; asocialių šeimų ir jų vaikų skaičiaus didėjimas, nusikalstamumo, žalingų įpročių plitimas vaikų ir jaunimo tarpe. Įstojus į ES, padidėjus galimybėms perimti kitų valstybių patirtį ir naujausias technologijas, pradėta skirti mažiau dėmesio Lietuvos mokslo plėtrai, tai labai silpnina valstybės intelektualinį potencialą ir skatina emigruoti perspektyviausius mokslininkus.

Radviliškio pagrindinių mokyklų SSGG analizė pateikiama 2 lentelėje

2 lentelė

Radviliškio pagrindinių mokyklų SSGG analizė

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
Didelė popamokinio užimtumo moksleiviams pasiūla; Dalyvavimas rajoniniuose ir respublikiniuose renginiuose, konkursuose; Sukurta nemažai dramos, muzikos, sportinės veiklos kolektyvų; Mažinamas mokinių krūvis, numatant tarpdalykinius ryšius, dalykų integravimą; Mokyklų bendradarbiavimas su miestelių ir rajonų kaimo bendruomenėmis, kultūros centrais, bažnyčia; Puoselėjamos etninės tradicijos; Vyksta daug ir įvairių renginių; Mokytojai noriai kelia kvalifikaciją;	Mokyklose trūksta psichologų; Kompiuterinių ir kitų techninių priemonių trūkumas; Reikalingas patalpų remontas; Mokinių drausmė, tarpusavio santykiai; Mažas tėvų aktyvumas; Mokinių mokymosi motyvacijos stoka; Moksleiviai stokoja savarankiškumo ir atsakomybės; Didelis praleistų pamokų skaičius; Ugdytas nepakankamai diferencijuojamas ir individualizuojamas; Ugdyimo procese mažai naudojamos informacinės technologijos;

Geras mikroklimatas mokyklose; Pakankama pedagogų dalykinė kompetencija; Mokyklose sukuriama estetiška aplinka;	Silpna vertinimo įtaka moksleiviams; Reikalinga stiprinti sporto bazę;
GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
Programų, skirtų nusikalstamumo prevencijai, vaikų sveikatos, sveiko gyvenimo būdai rengimas ir įgyvendinimas; Augantis visuomenės susidomėjimas informacinių technologijų naudojimu; Turtingos gyvenviečių istorijos, etnografiniai papročiai; Sudarytos sąlygos mokytojų savišvietai bei kvalifikacijai kelti.	Nepalanki Vyriausybės politika pagrindinių mokyklų atžvilgiu; Gabūs moksleiviai išeina į gimnazijas; Didėja skurstančių ir neturinčių darbo šeimų; Mažėja gimstamumas; Daugėja rizikos grupių, socialiai apleistų vaikų; Daugėja papildomų, neapmokamų darbų mokytojams; Didėja tėvų abejingumas vaikų elgesiui, mokymosi rezultatams.

Sudaryta autorės

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinėse mokyklose yra galimybės ir sąlygos įgyvendinti DVŠ nuostatas, kadangi mokyklose stipri žmoniškųjų išteklių bazė, tačiau nuostatų įgyvendinimui trukdo techniniai-ekonominiai veiksniai ir nepalanki valstybės politika.

3.3. DVŠ strategijos įgyvendinimo Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose tyrimas

3.3.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas

Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų pedagogų ir moksleivių nuomonės sociologinis tyrimas buvo atliekamas tokiu nuoseklumu:

1. Problemos formulavimas ir tikslo nustatymas.
2. Duomenų rinkimo metodo ir būdo nustatymas.
3. Imties nustatymas ir duomenų kaupimas.
4. Gautų tyrimo duomenų analizė ir interpretavimas.

Tyrimo metodas – anketinė apklausa. Anketinė apklausa pasirinkta dėl to, kad šis metodas leidžia vienu metu išsiaiškinti didesnio skaičiaus respondentų nuomonę ir atlikti kiekybinę analizę. Respondentams pateikta standartizuota anketa, kaip formalizuotas teiginių rinkinys informacijai iš apklaustųjų gauti. Ji sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo tikslais, uždaviniais, bet išanalizuota mokslinė literatūra bei teisės aktais. Kadangi DVŠ nėra nauja veikla, tačiau mokslinių darbų ir studijų yra parengta nedaug, tai anketos sudarymui darbo autorė naudoja pagrindinių DVŠ dokumentų nuostatas, švietimo dokumentų nuostatas. Analizuojama pedagogų nuomonė dėl DV sampratos ir kaip suvokia ES skelbiamus DVŠ prioritetus. Aiškinamasi, kokie DVŠ strategijoje įvardinti pokyčiai pastebimi pagrindinėse mokyklose, kaip mokytojų kvalifikacija atitinka šiuolaikinio pedagogo reikalavimus. Klausimynas pagrindinių mokyklų pedagogams sudarytas iš septynių blokų, kuriais siekiama atskleisti pedagogų ir mokinių požiūrį į DVŠ nuostatas, principus

ir įgyvendinimo kryptis. Vienas iš DVŠ nuostatų yra poreikis mokytis visą gyvenimą, todėl vienas klausimų blokas yra skiriamas ir šiai DVŠ kryptčiai.

Pirmasis blokas demografinis. Šio bloko klausimais išsiaiškinta pedagogų lytis, išsilavinimas, pedagoginio darbo stažas, kvalifikacinė kategorija bei darbo vieta.

Antrasis klausimų blokas – darnaus vystymosi samprata. Šio bloko klausimų atsakymai parodys, kiek pedagogai yra susipažinę su darnaus vystymosi sąvoka, samprata. Padės išsiaiškinti, kokiai anketoje įvardintoje darnaus vystymosi sampratai pritaria apklaustieji. Atsakymų pagalba išsiaiškinta, kokiems ES vystymosi strategijoje numatytiems prioritetams skiriamas didžiausias dėmesys, kokiais būdais, metodais ir formomis, pedagogų supratimu, įgyvendinamos darnaus vystymosi prioritetinės sritys mūsų valstybėje.

Trečiasis klausimų blokas – darnaus vystymosi švietimo įstaigose pokyčiai. Kadangi darnus vystymasis – pirmiausia yra kaita, tai aktualu išsiaiškinti pedagogų nuomonę dėl to, kokie darnaus vystymosi švietimo principai įgyvendinami pagrindinėse mokyklose bei tai, kas pasikeistų mokyklose įgyvendinant darnaus vystymosi nuostatas. Pedagogų prašoma įvertinti palankius veiksnius, kurie turi įtakos integruojant darnaus vystymosi nuostatas į ugdymo procesą ir pažymėti kliūtis, kurios trukdo įgyvendinti darnaus vystymosi strategines nuostatas.

Ketvirtam klausimų blokui pasirinkta viena iš darnaus vystymosi sričių – klimato kaitos problemų sprendimas mokykloje. Šio bloko klausimų atsakymais siekiama išsiaiškinti, kokie klausimai aktualizuojami analizuojant klimato kaitos problemas pagrindinėse mokyklose ne pamokų metu ir kokiomis neformaliojo ugdymo formomis tai vykdoma. Siekiama sužinoti, kaip pedagogai yra ruošiami analizuoti ir nagrinėti su moksleiviams aplinkosauginės problemas.

Kadangi 2008 – 2009 metai yra paskelbti Žemės planetos metais, tai vienas klausimų blokas yra skirtas šioms metams. Jo klausimų tikslas išsiaiškinti, ar pedagogai žino, kurie metai yra paskelbti Žemės planetos metais, kokius renginius yra aplankę šalyje, rajone, savo gyvenvietėje ir ar tokie renginiai yra aktualūs pedagogų ir regioninei bendruomenei. Svarbu ir tai, ar renginiai, paskirti Žemės planetos metams, vyksta mokyklose ir ar mokyklose yra sudaroma galimybė vykdyti teminius renginius.

Viena iš strateginių nuostatų yra poreikis mokytis visą gyvenimą ir siekti kompetentingumo bei žinių, tai vienas iš klausimų blokų – besimokančios ir kompetentingos bendruomenės reikšmė. Šio bloko klausimais siekiama išsiaiškinti, kaip pedagogai vertina mokymosi visą gyvenimą galimybę, kiek pedagogai skiria laiko mokymuisi, kvalifikacijai bei persikvalifikavimo reikalingumui. Taip pat aiškinamasi, ar visuomet lankomi seminarai ir paskaitos duoda norimą rezultatą.

Septintas blokas darnaus vystymosi švietimo galimybių vertinimas. Šiuo klausimų bloku baigiamas klausimynas ir siekiama išsiaiškinti pedagogų nuomonę dėl darnaus vystymosi švietimo

plėtos sunkumų Lietuvoje, veiksnių, kurie skatina darnaus vystymosi plėtrą ir nuostatas dėl to, kas yra svarbiausia ir būtiniausia siekiant įgyvendinti darnaus švietimo vystymosi strategiją.

Tyrimas vyko 2009 metais rugsėjo – spalio mėnesiais Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose. Anketos į mokyklos buvo platinamos per mokyklų vadovus ir pateikus raštiškus, žodinius anketos užpildymo reikalavimus.

Respondentams išdalintos anketos, paliekant savarankišką iniciatyvą patiems jas užpildyti. Anketa užpildymo atžvilgiu nėra sudėtinga, pateikti atsakymų variantai, respondentai rinkosi jiems labiausiai tinkantį atsakymą.

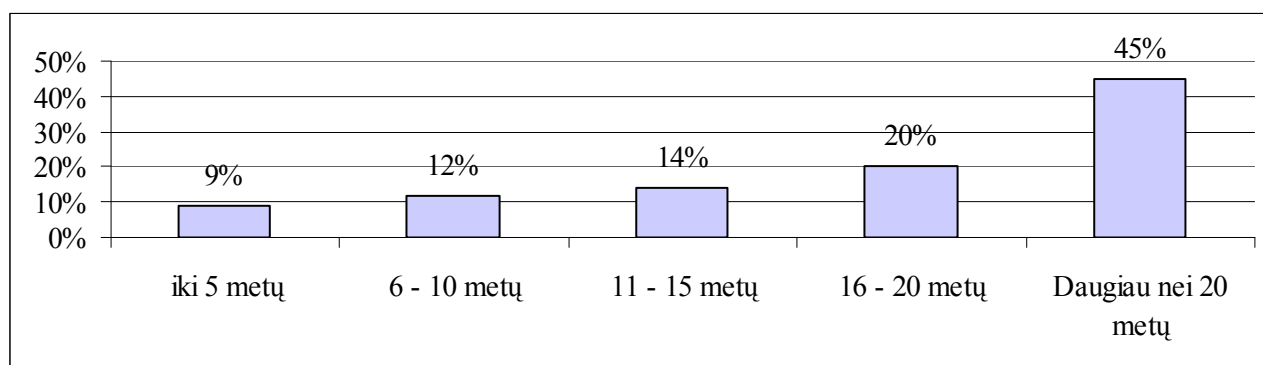
Atliktas ir kokybinis švietimo ekspertų tyrimas, kurio metu buvo apklausti švietimo ekspertai. Jų apklausos rezultatai bus pateikiami 3.3.5. skyriuje.

3.3.2. Tyrimo imties charakteristika

Tyrimo dalyvavo Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų pedagogai, kurie pasiskirstė pagal lytį, išsilavinimą, kvalifikacinę kategoriją, darbo stažą ir darbo vietą. Tyrimo iš viso dalyvavo 136 pedagogai, iš kurių moterų 103 (76 proc.), o vyrų 33 (24 proc.). Taigi teigtina, kad pagrindinėse mokyklose dirba daugiau moteriški kolektyvai.

Beveik visų respondentų išsilavinimas yra aukštasis pedagoginis 116 (85 proc.), 15 (11 proc.) mokytojų turi aukštąjį nepedagoginį išsilavinimą ir 5 (4 proc.) turi aukštesnįjį išsilavinimą ir siekia aukštojo mokslo.

Taigi teigtina, kad pagal išsilavinimą dar ne visi pedagogai atitinka mokytojo profesijai keliamus reikalavimus, tam gali įtakos turėti tai, kad kaimo mokyklose dar kartais sunku rasti visus reikalavimus atitinkančius pedagogus, kadangi siūlomi darbo krūviai yra maži. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą pateikiamas 7 paveiksle.

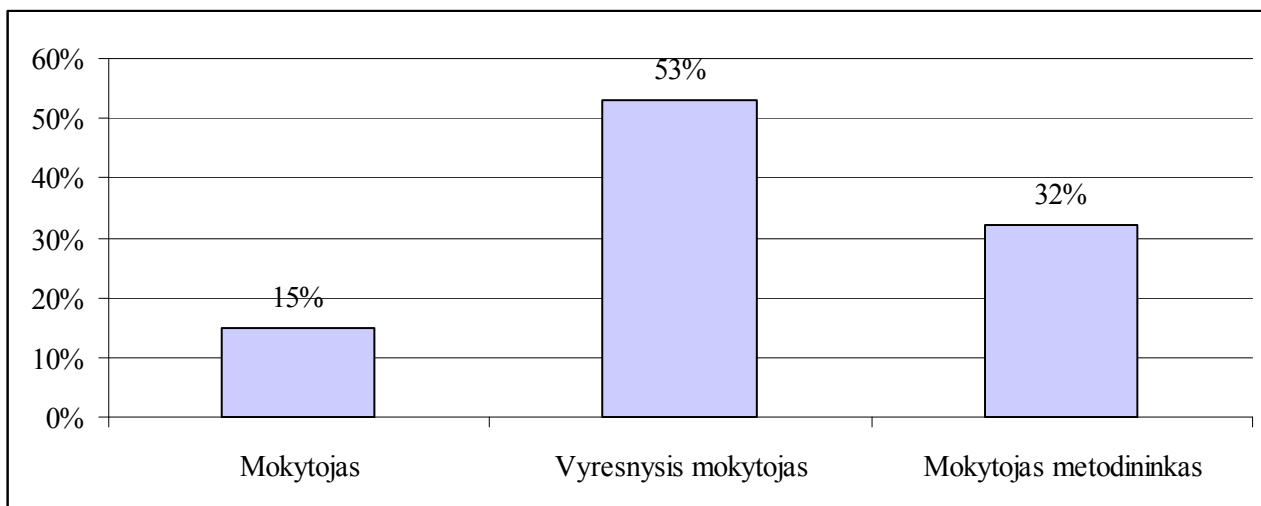

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą (N – 136)

Pagal 7 paveiksle pateiktus duomenis matyti, kad pagrindinių mokyklų pedagogai turi nemažą pedagoginio darbo stažą. Galima daryti prielaidą, kad į pagrindines mokyklas jauni specialistai

ateina retai. Tam gali turėti įtakos mažėjantis pedagogų poreikis, kadangi mokyklose yra mažinamos klasės ir uždaromos pačios mokyklos. Svarbu ir tai, kad jauniems specialistams nesusidaro pilni darbo krūviai, o nedidelis pamokų skaičius netenkina jaunų mokytojų dėl mažo atlyginimo, todėl rajono pagrindinėse mokyklose daugiausiai dirbančių vyresnio amžiaus pedagogų.

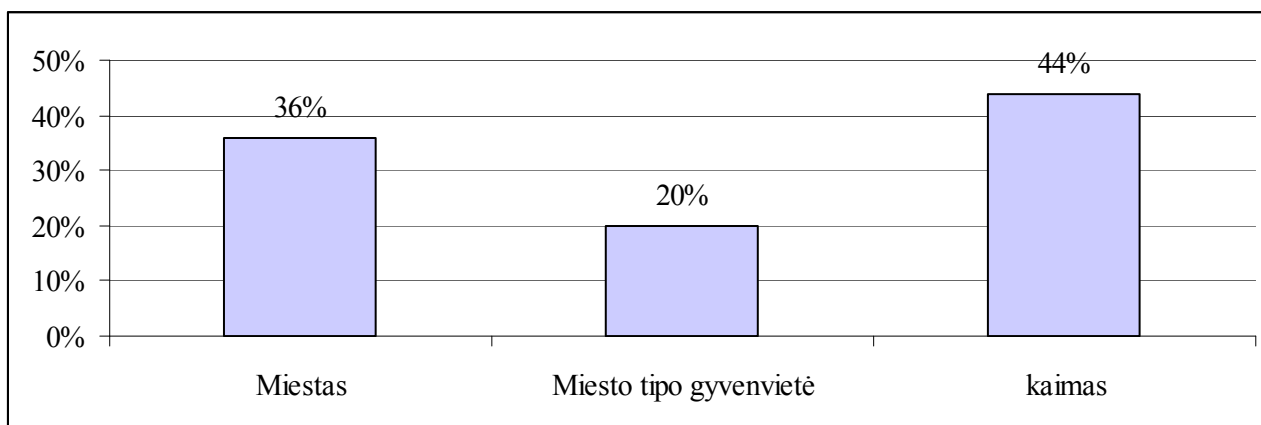
Respondentų pasiskirstymas pagal pedagogo kvalifikacinę kategoriją pateikiamas 8 paveiksle.

8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N – 136)

Aštuntame paveiksle matyti, kad daugiausiai pedagogų, dirbančių pagrindinėse mokyklose turi vyresniojo mokytojo kvalifikacinę kategoriją. Mokytojų metodininkų taip pat nėra mažai, todėl galima daryti prielaidą, kad pateikti gerus darbo rezultatus galima dirbant ir pagrindinėse mokyklose.

Respondentų pasiskirstymas pagal darbo vietą pateikiamas 9 paveiksle.

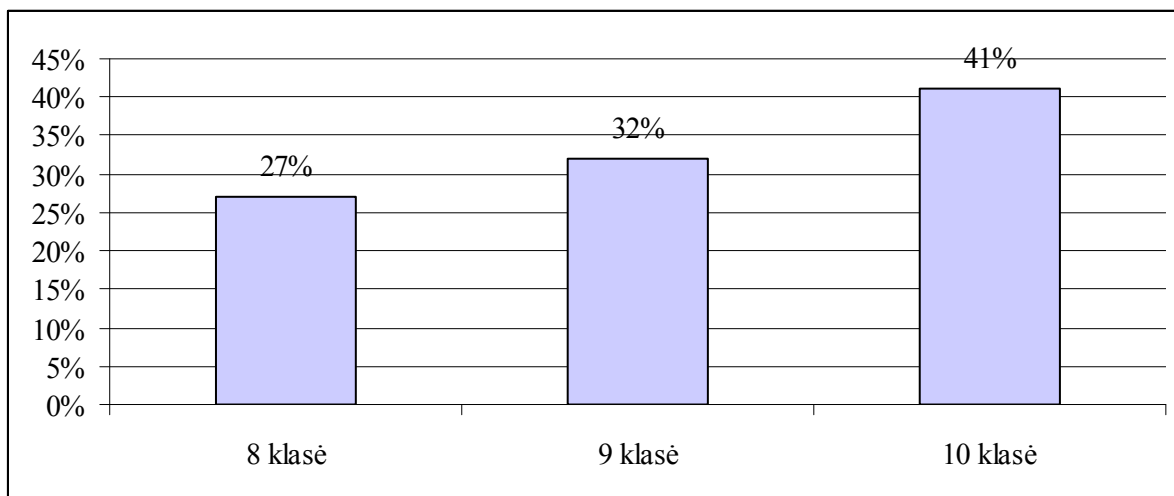
9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo vietą (N – 136)

Radviliškio rajone pagrindinės mokyklos yra pačiame mieste, miesto tipo gyvenvietėse ir kaimuose. Kaip matyti pagal duomenis, pateikiamus 9 paveiksle, daugiausiai pagrindinių mokyklų pedagogų, dalyvavusių tyrime, dirba kaimo pagrindinėse mokyklose.

Anketinėje apklausoje dalyvavo ir pagrindinių mokyklų vyresniųjų klasių moksleiviai, kurie pasiskirstė pagal lytį, klasę ir amžių. Iš viso tyrime dalyvavo 418 moksleivių, iš kurių 298 (71 proc.) merginos ir 120 (29 proc.) vaikinių.

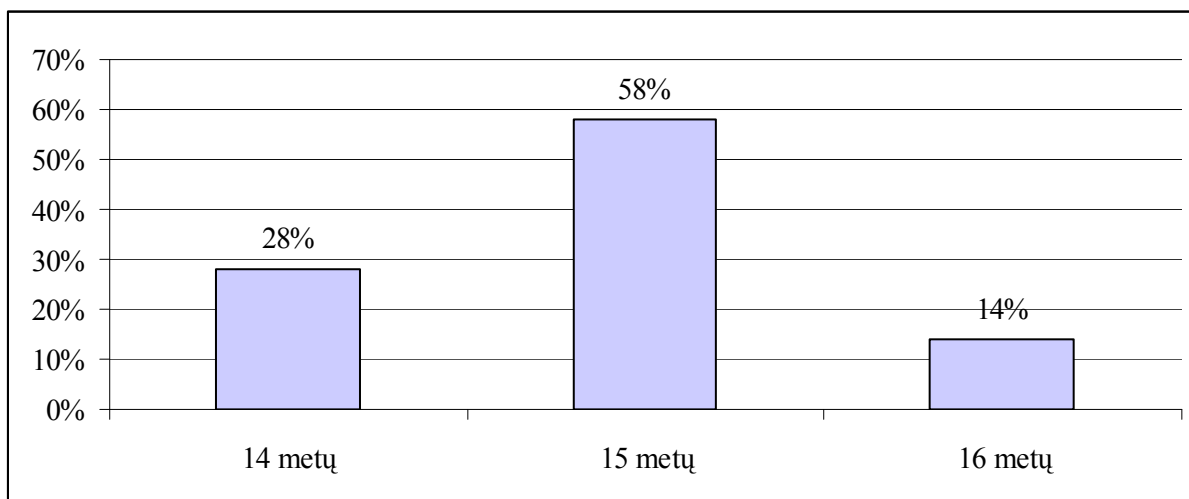
Moksleivių pasiskirstymas pagal klases pateikiamas 10 paveiksle.

10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal klases (N- 418)

Didžiausia dalis mokinių, dalyvavusių tyrime, dešimtokai. Tokio respondentų pasiskirstymo buvo siekiama tikslingai, kadangi norėjosi sužinoti vyresniųjų moksleivių nuomonę. Mažiausiai apklausta aštuntokų, kuriuos kaip gabesnius mokinius pasiūlė pedagogai.

Mokinių pasiskirstymas pagal amžių pateikiamas 11 paveiksle.

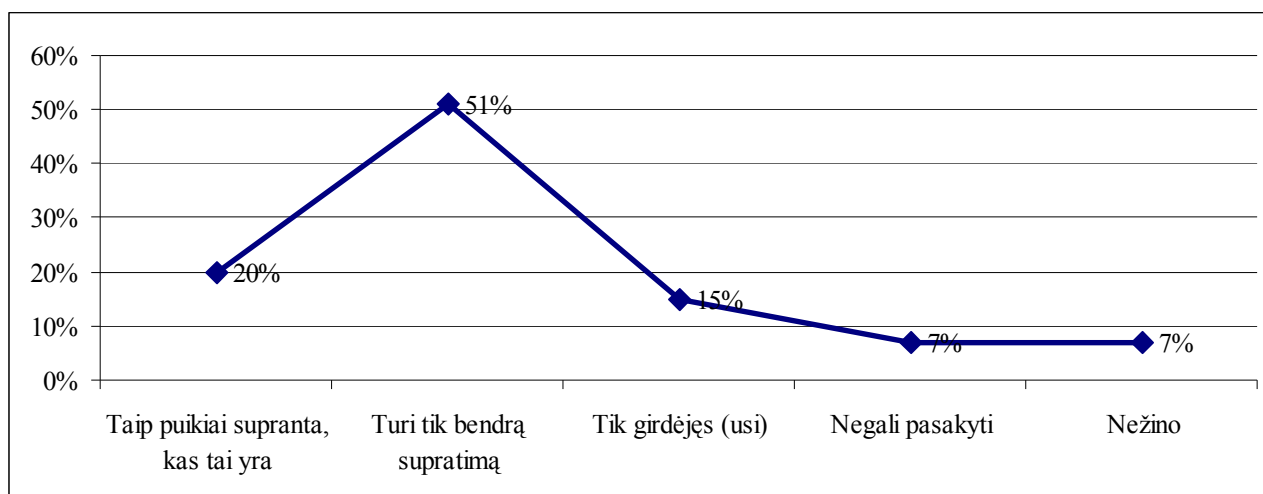
11 pav. Mokinių respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N-418)

Mokiniai, dalyvavę tyrime, yra trijų amžiaus grupių. Daugiausia moksleivių 15 metų, mažiausiai šešiolikmečių.

Taigi, tyrime dalyvavo 418 moksleivių ir 136 pedagogai. Iš viso anketinėje apklausoje dalyvavo 554 respondentai.

3.3.3. Pedagogų nuomonės tyrimo rezultatų analizė

Darnaus vystymosi klausimai pastaruoju metu yra populiarūs visose srityse, todėl švietimo įstaigos taip pat nėra išimtis. Tuo labiau, kad valstybinėje švietimo strategijoje pirmame siekyje nurodoma, kad kuriama veiksminga ir darni, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionalių išteklių naudojimu pagrįsta švietimo sistema. Todėl tikėtina, kad pedagogai turėtų būti išsiaiškinę darnaus vystymosi sampratą. Kiek pedagogų žino DV sampratą aptariama 12 paveiksle.

12 pav. Darnaus vystymosi sampratos suvokimas (N -136)

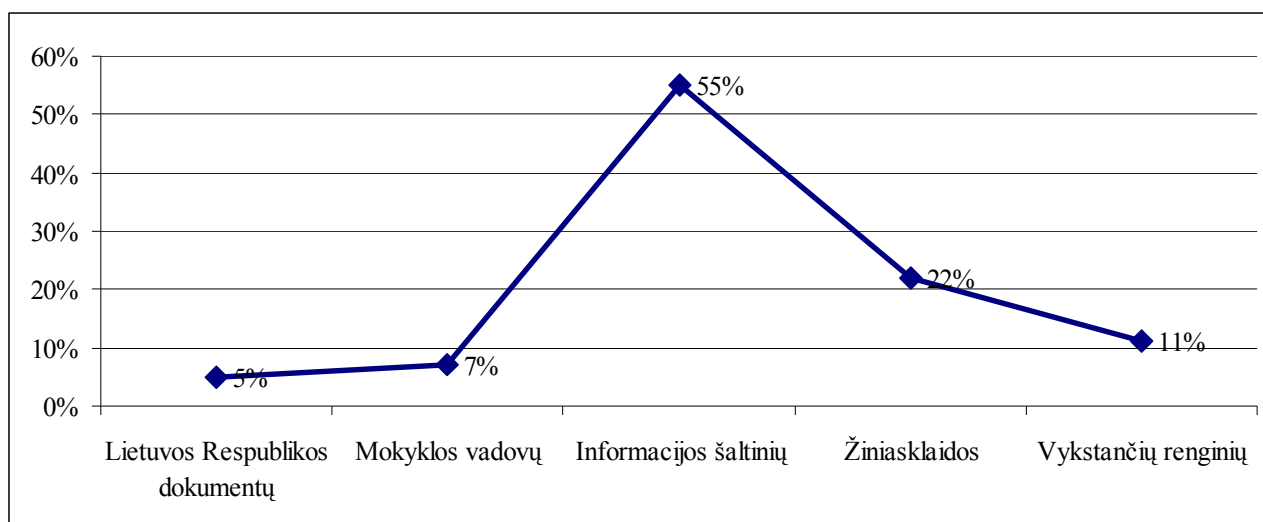
Analizuojant pedagogų atsakymus, nustatyta, kad didžioji dalis mokytojų turi tik bendrą supratimą apie DV. Todėl galima daryti prielaidą, kad mokykloje šie klausimai nėra akcentuojami.

Tai, kad 20 proc. pedagogų puikiai supranta, kas tai yra, parodo, jog dalis pedagogų yra aktyviai besidomintys naujienomis ir visuomeninio gyvenimo aktualijomis. Tačiau reikia pastebėti, kad tai nėra didelė dalis. Juo labiau, kad nuo pedagogo pasirengimo ir žinių priklauso, kiek moksleiviai žinos apie šiuos dalykus.

Pastebėtina, kad beveik 30 proc. pedagogų klausimai apie darnųjį vystymąsi nėra aktualūs, pedagogai yra tik susipažinę ar nežino apie DV. Todėl galima daryti išvadą, kad DV idėjos, nėra aktyviai analizuojamos pagrindinėse rajono mokyklose. Galima susidaryti nuomonę, kad kaimuose dirbantys pedagogai aktyviai netaiko naujų mokymo metodų, neįjungia į savo mokomuosius dalykus visuomeninio gyvenimo aktualijų, todėl teigtina, kad DV idėjų ir tikslų bei uždavinių aiškinimas šiose mokyklose dirbantiems pedagogams yra būtinas.

Lyginat su Adomaitienės ir kt. (2006) atlikto pedagogų požiūrio į DVŠ tyrimo rezultatais pastebėtina, kad ir šiame tyrime darnaus vystymosi sampratą supranta tik 51 proc. pedagogų. Todėl teigtina, kad ne tik Radviliškio rajono pedagogai nėra susidūrę su DV samprata.

Darnus vystymasis yra nuolat akcentuojamas televizijos laidoje, internetinėse svetainėse, spaudoje ir kituose šaltiniuose, vyksta respublikiniai ir rajoniniai renginiai, todėl tikslinga išsiaiškinti iš kokių šaltinių pedagogai sužinojo apie DV. (žr. 13 pav.).

13 pav. Pedagogų žinių apie DV informacijos šaltiniai (N-136)

Kaip matyti pagal duomenis, pateiktus 13 paveiksle, dažniausiai pedagogai sužinojo ar išsiaiškino apie DV iš įvairių informacijos šaltinių. Todėl galima teigti, kad pedagogai savarankiškai surado informacijos apie DV.

Pastebėtina, nemaža dalis pedagogų informacijos ir žinių gavo iš žiniasklaidos priemonių, todėl reikia akcentuoti, kad pedagogai patys yra iniciatyvūs ir ieško naujienų, domisi naujausia informacija, geba išsiaiškinti jiems reikalingus dalykus.

Akcentuotina ir tai, kad iš vykstančių renginių informacijos gavo tik nedidelė dalis mokytojų, todėl teigtina, kad rajono gyvenvietėse vyksta labai mažai renginių, skirtų DV strategijai įgyvendinti ar DV idėjoms platinti ir skelbti.

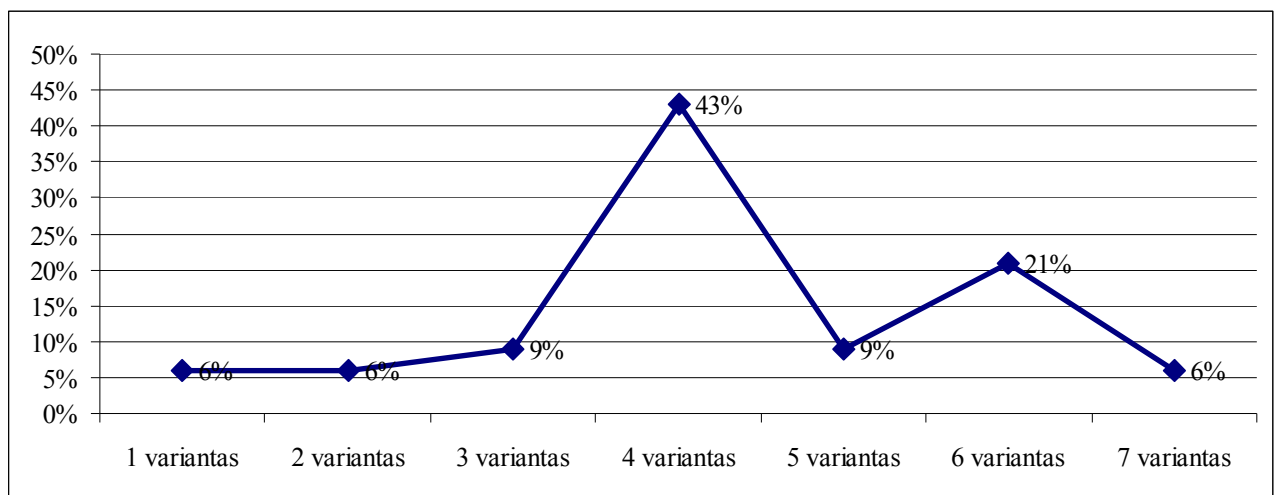
Mokyklos vadovų pateikiamą informaciją apie DV paminėjo tik 7 proc. respondentų, todėl tuo tik patvirtinama prielaida, kad rajono pagrindinėse mokyklose DV strategijos įgyvendinimui skiriamas labai mažas dėmesys.

Su Lietuvos Respublikos dokumentais yra susipažinę ir apie DV išsiaiškinę labai nedaug mokytojų, todėl akcentuotina, kad didelė dalis pedagogų nesidomi pateikiamais respublikiniais dokumentais.

Tačiau lyginant su jau minėtu Adomaitienės ir kt. (2006) atlikto tyrimo rezultatais pastebėta tokių pat tendencijų. Šių autorių tyrime nurodyta, kad tik 4,8 proc. pedagogų apie DV sužinojo iš švietimo dokumentų ir 8,1 proc. iš savo įstaigų vadovų, todėl galima patvirtinti, kad informacijos apie DV sklaida nėra pakankama.

Pedagogams buvo pateiktos šešios DV sampratos formuluotės bei atsakymai –iš kurių jie turėjo pasirinkti vieną teiginį, kuriam pritartų arba buvo prašoma parašyti savo variantą. (žr. 14 pav.). Pateiktos šios atsakymo varianto formuluotės:

1. Kompromiso tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės gyvenimo komponentų ieškojimas atskiruose sektoriuose.
2. Didžiausias dėmesys skiriamas žmoniškųjų išteklių plėtotei – visuomenės švietimui.
3. Tai toks vystymasis, kuris tenkina dabartinius visuomenės poreikius, nemažinant ateinančių kartų galimybių tenkinti savus poreikius.
4. Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro trys lygiaverčiai komponentai – aplinkos apsauga, ekonominė plėtra ir socialinis vystymasis.
5. Asmens gyvenimo kokybės užtikrinimas, siekiant visuomenės gerovės ir saugumo.
6. Visuomenės vystymasis, įgyvendinant aplinkosauginius, ekonominius ir socialinius tikslus, kuris sudaro galimybę pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms.
7. Neturiu nuomonės.

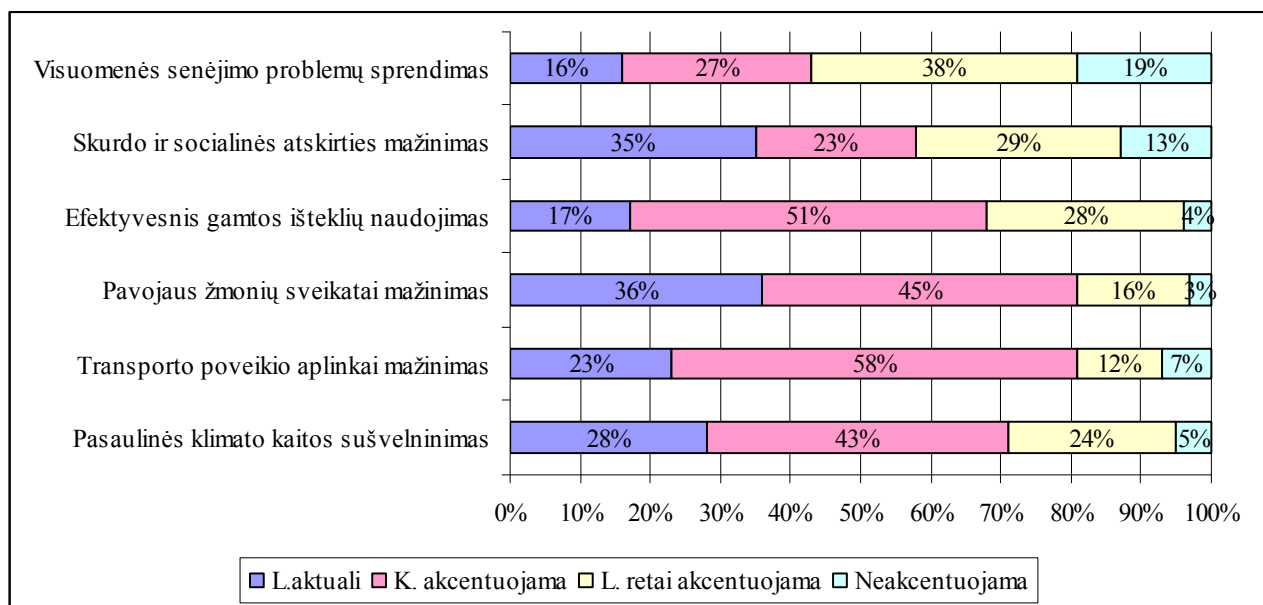
14 pav. Pedagogų pritarimas darnaus vystymosi sampratai (N – 136)

Analizuojant pedagogų atsakymus, paaiškėjo, kad daugiausiai jų pritaria, jog darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro trys lygiaverčiai komponentai – aplinkos apsauga, ekonominė plėtra ir socialinis vystymasis. Vadinas, galima teigti, kad pedagogai, kurie yra susipažinę su darnaus vystymosi samprata, geba pasirinkti teisingą DV sampratos apibrėžimą. Manytina, kad mokytojai suvokia, jog DV jungia svarbiausių krypčių vystymą viena linkme.

Tačiau tikslesnis DV sampratos įvertinimas tik antroje vietoje pagal pedagogų atsakymų gausumą. 21 proc. pedagogų, pasirinko atsakymą, jog DV visuomenės vystymasis, įgyvendinant aplinkosauginius, ekonominius ir socialinius tikslus, kuris sudaro galimybę pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms. Taigi pastebėtina, kad ši atsakiusių grupė taikliai įvertina DV idėjas, pastebėdami, jog šias nuostatas ne tik reikalinga įgyvendinti, bet ir pasirūpinti ateinančiomis kartomis. Manytina, kad vis tik pedagogai daugiau yra susiformavę DV sampratą kaip trijų sričių subalansuotą plėtrą.

Taigi galima pastebėti, kad minėtame Adomaitienės ir kt. (2006) tyrime, kuris pasirinktas rezultatų lyginimui, nurodoma, kad šiek tiek daugiau nei pusė pedagogų pasirinko atsakymus taikliai apibūdinančius DV sampratą. Todėl akcentuotina, kad nors lyginimui pasirinktas tyrimas buvo atliktas 2006 metais Klaipėdos mieste, tačiau šiais metais atliekama pedagogų apklausa Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose pateikia labai panašius rezultatus, tad galima daryti išvadą, kad per tris metus DV idėjų sklaida netapo labiau propaguojama.

Nacionalinėje Darnaus vystymosi strategijoje (2003) buvo nurodoma, kad Rio de Žaneiro deklaracijoje buvo įvardinti pagrindiniai darnaus vystymosi principai, o priimtoje 21 darbotvarkėje pateikta darnaus vystymosi įgyvendinimo veiksmų programa. 2002 metais vykusiame Johanesburgo viršūnių susitikime, skirtame Rio konferencijos dešimtmečiui, teko konstatuoti, kad per praėjusius dešimt metų, įgyvendinant 21 amžiaus darbotvarkę, buvo nuveikta žymiai mažiau nei planuota, todėl galima daryti išvadą, kad ne visas idėjas pavyko realizuoti. Todėl pažymėtina, kad siekiant įgyvendinti nurodomus principus buvo parengta nemažai ir kitų dokumentų, daugelio Europos tautų nacionalinės darnaus vystymosi strategijos. Šiuose dokumentuose yra akcentuojami šeši prioritetai. Todėl pedagogų buvo klausiami nuomonės, dėl nurodomų prioritetinių sričių įgyvendinimo galimybių Lietuvoje. (žr. 15 pav.).

15 pav. Pedagogų nuomonė dėl pagrindinių prioritetinių sričių įgyvendinimo Lietuvoje (N -136)

Remiantis duomenimis, pateikiamais 15 paveiksle, pastebėtina, kad pedagogų nuomonės pasiskirstė labai įvairiai. Mažiausiai pritarta prioritetinių sričių įgyvendinimo kriterijui „neakcentuojama“, todėl galima daryti išvadą, kad šios problemos daugiau ar mažiau yra sprendžiamos Lietuvoje.

Pedagogų nuomone, labiausiai aktuali yra pavojaus žmonių sveikatai problemų sprendimo sritis bei skurdo ir socialinės atskirties mažinimo problemos, todėl galima teigti, kad šios problemos yra

sprendžiamos Lietuvoje ir tikėtina, kad respondentai pastebi daugiau skiriamo dėmesio darbo saugai bei skurdo mažinimui. Reikia pastebėti, kad kaip labai aktualios ir sprendžiamos problemos daugiausia įvardintos tik 36 proc. respondentų, todėl manytina, kad dėmesys šioms problemoms, mokytojų teigimu, yra tikrai nepakankamas.

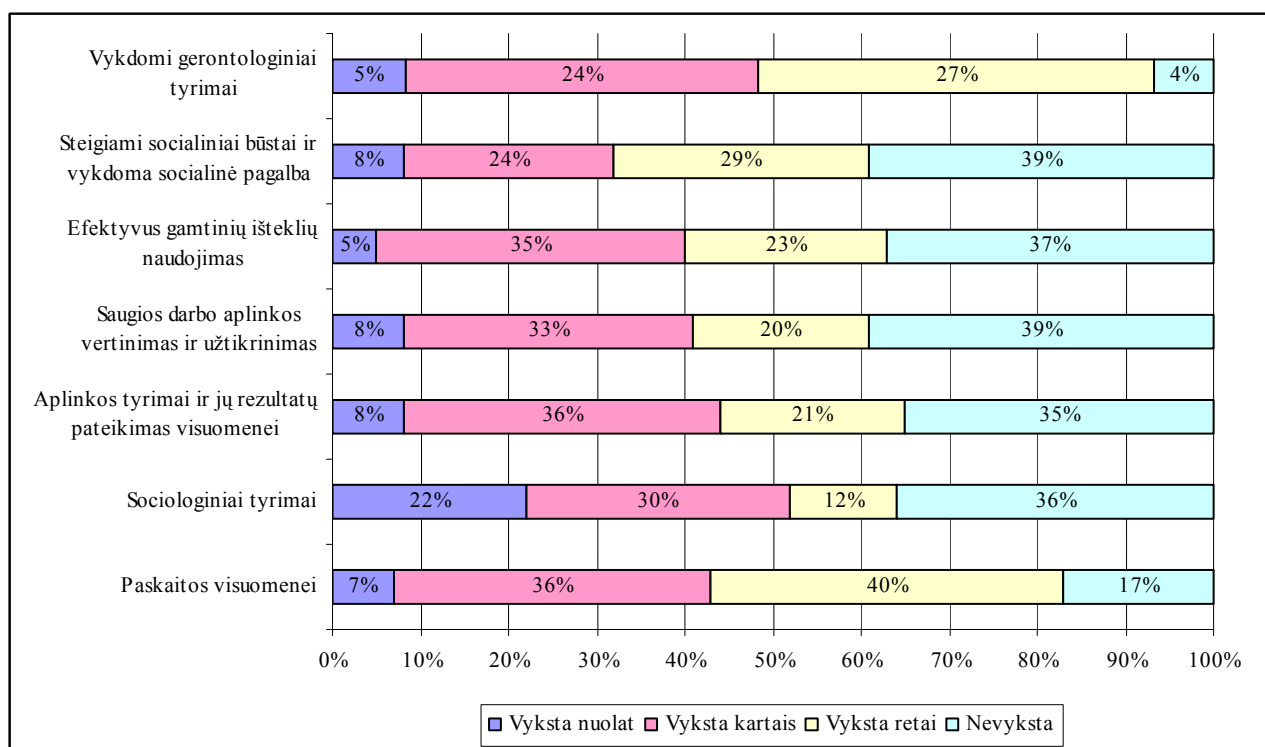
Pagal kriterijų „labai aktuali“ mažiausiai įvardintas visuomenės senėjimo problemų sprendimas, ši situacija daugiausiai įvertinta pagal kriterijų „labai retai akcentuojama“ ir pagal kriterijų „neakcentuojama“, todėl galima daryti prielaidą, kad šiai problemai Lietuvos valstybėje skiriamas labai mažas dėmesys. Ekonominė krizė dar labiau padidino visuomenės senėjimo galimybę, kadangi mažinami atlyginimai, didėja bedarbystė, mažinamos pašalpos motinoms, auginančioms vaikus, taigi tikimybė pagerinti Lietuvos demografinę situaciją, mažai tikėtina.

Transporto poveikio aplinkai mažinimo problema gausiai įvertinta kriterijumi „kartais akcentuojama“, tačiau reikėtų pastebėti, kad pastaruoju metu ši problema kaip tik labai aktyviai yra viešinama, patikrinamas mašinų išmetamų dujų kenksmingumas ir vykdomos panašios akcijos.

Šiek tiek mažiau respondentų „kartais akcentuojama“ problema įvardijo ir efektyvesnę gamtos išteklių naudojimą. Todėl reikia pastebėti, kad šių problemų sprendimai dar ne visuomet tenkina apklaustuosius.

Apibendrinant pedagogų požiūrio analizę pažymėtina, kad šios grupės respondentų nuomone, visos prioritetingos ir probleminės sritys Lietuvoje yra sprendžiamos, tačiau ta veikla dar nėra tikslingai ir iki galo vykdoma. Taigi tikėtina, kad šios problemos artėjančiam darnaus vystymosi dešimtmečiui 2014 metais taip pat nebus išspręstos, kaip nebus įgyvendintos ir visos priemonės, kurios numatytos išvardintų probleminių sričių problemoms spręsti.

Reikia pažymėti, kad darniam vystymuisi trukdančios problemos yra sprendžiamos įvairiais būdais ir priemonėmis. Tikriausiai kiekvienoje valstybėje šios priemonės yra panašios arba valstybės turi numačiusios savo tikslingus strateginius planus bei programas, todėl buvo siekiama išsiaiškinti pedagogų nuomonę dėl darnaus vystymosi nuostatų, uždavinių įgyvendinimo formų, būdų ir metodų, kurie yra matomi mūsų valstybėje (žr. 16 pav.).

16 pav. Pedagogų nuomonė dėl DV nuostatų įgyvendinimo formų, metodų ir būdų (N -136)

Atliekant pedagogų nuomonės tyrimą, nustatyta, kad DV nuostatų įgyvendinimo formos, būdai ir metodai yra daugiausiai vertinama pagal kriterijų „nevyksta“. Todėl jei pačios problemos pedagogų buvo įvardintos kaip sprendžiamos, tai priemonės joms įgyvendinti dar nėra pakankamos.

Kaip vykstantys nuolat daugiausiai įvardinti sociologiniai tyrimai, todėl manytina, kad su sociologinių tyrimų rezultatais pedagogais susipažinę, tačiau pažymėtina, kad tai yra tik nedidelė dalis, ir vertinant pagal tai, kad daugiausiai informacijos pedagogai susiranda patys, savarankiškai, galima teigti, kad atliekamų tyrimų rezultatai nėra platinami mokyklose.

Kitos priemonės kaip nuolat vykstančios įvardintos labai nedidelio skaičiaus respondentų, tačiau reikia akcentuoti, kad paskaitos visuomenei yra vykdomos dažnai, bet tikriausiai rajonuose šios priemonės nėra labai propaguojamos ar taikomos.

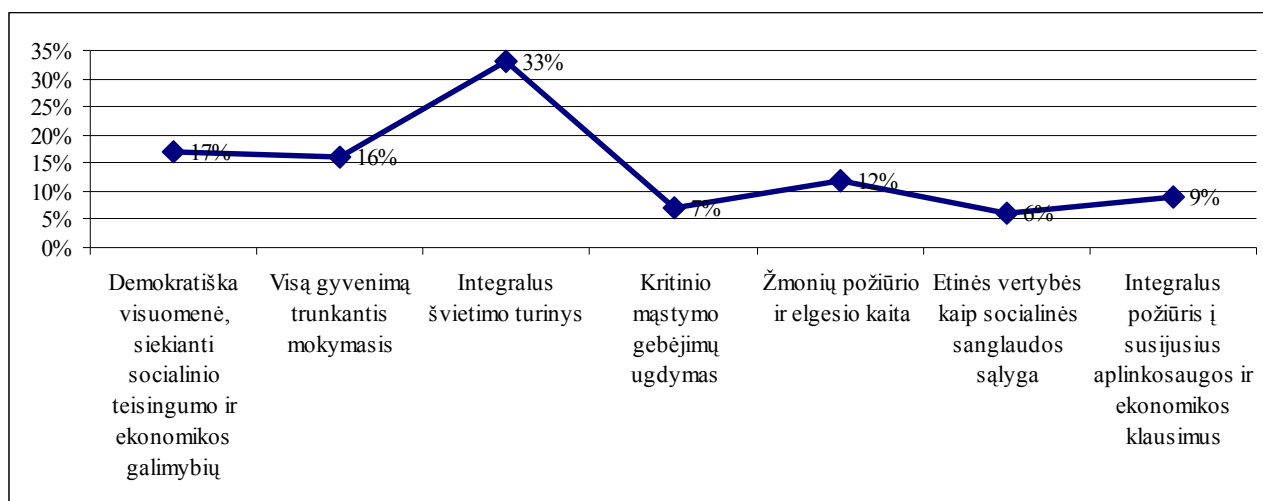
Pagal vertinimo kriterijų kaip kartais vykstančios daugiausiai pastebimos yra tokios priemonės: aplinkos tyrimai ir jų rezultatų skelbimas visuomenei, saugios darbo aplinkos vertinimas ir užtikrinimas bei efektyvus gamtos išteklių naudojimas. Todėl galima daryti prielaidą, kad apie šias priemones respondentai taip pat dažniausiai sužino iš spaudos ar kitų informavimo priemonių.

Retai vykdoma priemone respondentai daugiausiai įvardino socialinių būstų steigimą ir socialinės pagalbos teikimą bei gerontologinių tyrimų vykdymą. Todėl galima teigti, kad tik išryškėja respondentų požiūris dėl socialinių problemų ir visuomenės senėjimo problemų neefektyvaus sprendimo.

Apibendrinant pažymėtina, kad darnaus vystymosi probleminių sričių sprendimui taikomų priemonių, nors ir vykdomų, bet nepakanka, kad būtų galima išspręsti visas problemas, juo labiau,

kad pastaruoju ekonominės krizės laikotarpiu šios problemos tampa vis labiau pastebimos, o priemonės joms spręsti neįgyvendinamos.

DV idėjų ir tikslų įgyvendinimas turi būti vykdomas ne tik valstybės mastu, bet ir kiekvienoje įstaigoje. Todėl buvo aiškinamasi pedagogų nuomonė dėl pokyčių ugdymo įstaigose DV kontekste. Iš ankstesnių respondentų atsakymų susidaryta nuomonė, kad DV įgyvendinimas nėra pakankamas ir akcentuojamas mokyklose, tačiau pedagogų buvo prašoma įvertinti, kokie darnaus vystymosi principai yra įgyvendinami jų įstaigose. (žr. 17 pav.)

17 pav. DV principų įgyvendinimas pagrindinėse mokyklose (N – 136)

Pagal duomenis, pateikiamus 17 paveiksle, matyti, kad pagrindinis įgyvendinamas principas yra – integralus švietimo turinys. Todėl akcentuotina, kad siekiant darnios sampratos, tikslinga integruoti mokomuosius dalykus, susieti bendrumus ir mokyti moksleivius ieškoti sąsajų. Tuomet galima tikėtis, kad ugdytiniai gebės sieti įvairias gyvenimo sritis.

Nors labai daug ir dažnai yra akcentuojama, kalbama apie demokratišką visuomenę, jos sukūrimą bei demokratiškų siekių įgyvendinimą, vis tik, pedagogų nuomone, tai nėra pasiekta ir įgyvendinama. Nors šis principas yra antroje vietoje pagal respondentų atsakymus, bet jam pritariančių labai nedaug. Todėl teigtina, kad demokratiniai siekiai mokyklose neakcentuojami.

Mokymasis visą gyvenimą yra deklaruojamas visose srityse, nes vienos išgytos specialybės ar išsilavinimo šiuolaikiniam žmogui tobulėjančiame pasaulyje nebe pakanka. Tačiau, kad ir labai keista, bet tik 16 proc. respondentų pritarė šio principo įgyvendinimui, todėl tikėtina, kad rajonų mokyklų pedagogai mokymuisi ir tobulėjimui neskiria ypatingo dėmesio, arba galima daryti prielaidą, kad vyresnio amžiaus respondentai (nes tokių dauguma) jau nebegalvoja apie mokymosi galimybes.

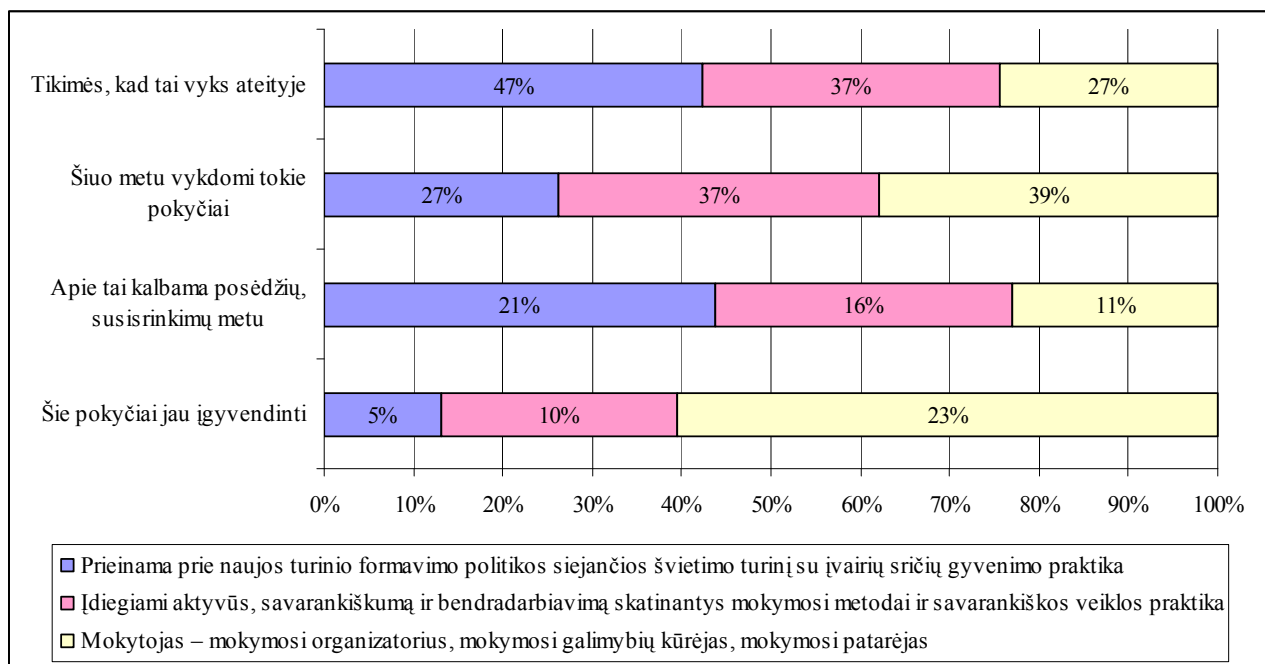
Taip pat nedidelė pedagogų grupė pritarė tam, kad mokyklose įgyvendinamas žmonių požiūrio ir elgesio kaitos principas, tačiau reikia akcentuoti, kad mokyklose propaguojamos tolerancijos dienos, kad moksleiviai suvoktų, jog yra kitokių žmonių, bet jie yra mūsų visuomenės nariai ir kitos

panašios akcijos, kurių tikslas keisti požiūrį į žmogų ir jo elgesį, tačiau tikriausiai kaimo mokyklose tai dar nėra stipriai akcentuojamas ir įgyvendinamas.

Apibendrinant teigtina, kad DV principais dar nėra tikslingai vadovaujama pagrindinėse mokyklose.

Kadangi DV yra sietinas su teigiamais pokyčiais visuomenėje tai buvo aiškinamasi pedagogų nuomonė dėl mokyklos pokyčių, kurie pasijustų įgyvendinus DV siekius. (žr. 18 pav.).

18 pav. Mokyklos gyvenimo pokyčiai įgyvendinus DV nuostatas (N-136)

Remiantis 18 paveiksle pateikiamais duomenimis matyti, kad visi įvardinti pokyčiai daugiausia vertinamai kaip dar tik vyksiantys ateityje. Todėl teigtina, kad mokyklos pokyčiai dar nėra labai svarūs.

Perėjimas prie naujos turinio formavimo politikos siejančios švietimo turinį su įvairių sričių gyvenimo praktika yra vykdomas tik iš dalies, nes ir patys pedagogai, kurie susiduria su kasdiene ugdymo veikla tai dar neįvertina kaip įvykusio pokyčio, kadangi tam pritarusių yra vos 5 proc. Tačiau reikia pastebėti, kad vis daugiau yra skiriama dėmesio integracijos procesui, tarpdalykinių ryšių plėtotei, todėl tikrai tokia tikimybė, kad ugdymo turinys ateityje bus daugiau orientuotas į gyvenimiškus dalykus lieka.

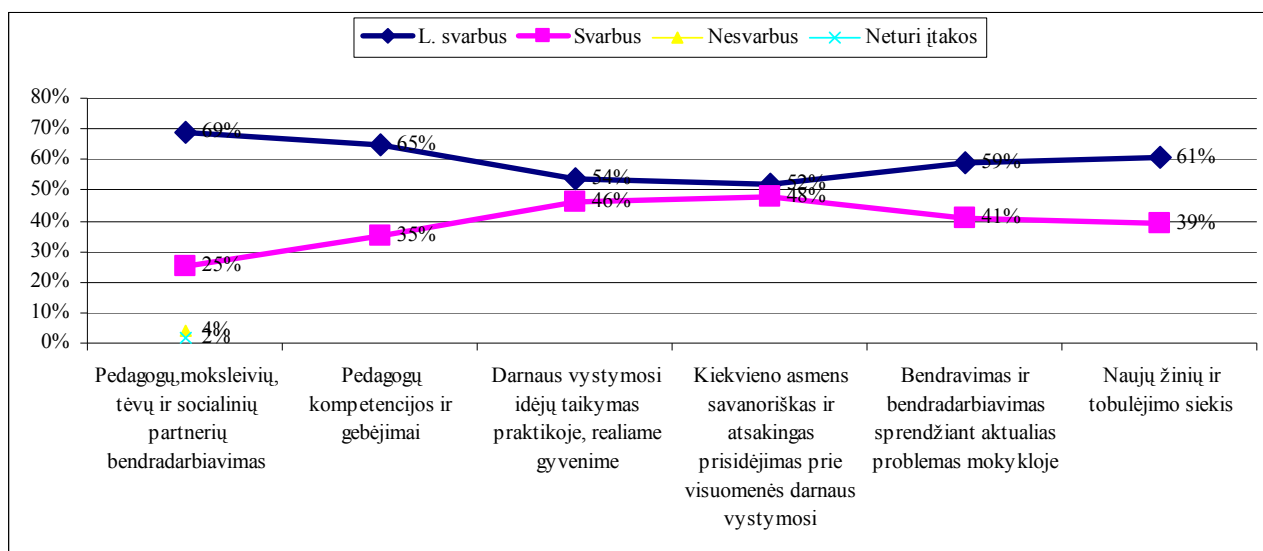
Aktyvių, savarankiškumą ir bendradarbiavimą skatinančių metodų, aktyvios savarankiškos veiklos praktika taip pat yra tik tikimybė ateityje. Tačiau jau dabar galima akcentuoti, kad bendradarbiavimo praktikos siekis mokyklose realizuojamas užmezgant ryšius su Europos šalių mokyklomis, įgyvendinant įvairius projektus, mokantis, dalijantis patirtimi. Pedagogams yra organizuojamos ekskursijos – edukacinės kelionės, kurių metu jie pailsi ir susipažįsta su kitų Europos šalių patirtimi, todėl galima daryti prielaidą, kad geroji patirtis bus įgyvendinta ir mūsų

valstybėje, tačiau tam reikalingi aktyvūs pokyčiai, o ne tik deklaruojamos kalbos ar įvardijami reformos veiksniai, kadangi tikrai daugelyje mokyklų yra pastebimi dideli skirtumai nuo deklaruojamų vertybių ir jų įgyvendinimo.

Naujas pedagogo paveikslas buvo pateikiamas 1.3. darbo skyriuje, o teiginiui, kad mokytojas mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi patarėjas pritarta daugiausiai kaip jau įgyvendintam pokyčiui. Teigtina, kad tikrai yra dalis pedagogų, kurie moka naujai dirbti, siekti įdomesnio ir netradicinio mokymosi proceso organizavimo, tačiau pritariant mokinių tyrimo metu išsakytai nuomonei, dar vis tik daug pedagogų dirba senais metodais ir nelabai keičiasi, todėl naujo pedagogo kaip organizatoriaus ir kūrėjo įvaizdis taip pat dar nėra pasiektas. Juo labiau, kad visuomenėje yra formuojama labai nepalanki nuomonė apie pedagogus, jie dažniausiai pristatomi kaip reikalaujantys didesnio atlyginimo ar skelbiantys streikus, pateikiami reportažai ir laidos, kurioje pedagogai nušviečiami kaip vaikų skriaudikai ir panašiai, todėl dar daug reikalinga pokyčių, kad visuomenėje būtų įtvirtintas pedagogų autoritetas.

Apibendrinant teigtina, kad tobulėti ir keistis reikia visose pokyčių reikalaujančiose srityse.

Kiekvienai naujai idėjai įgyvendinti yra tinkami ar netinkami veiksniai. Kokie veiksniai, pedagogų nuomone, turi geros įtakos darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimui pateikiama 19 paveiksle.

19 pav. Teigiami veiksniai, įtakojantys DV nuostatų įgyvendinimą (N – 136)

Analizuojant pedagogų anketos duomenis, nustatyta, kad įvardinti atsakymo variantuose veiksniai vertinami daugiausiai kaip „labai svarbūs“ ir „svarbūs“. Tik po kelis atsakymus buvo pateikta kaip nesvarbiam ir neturinčiam įtakos - tai pedagogų, moksleivių, tėvų ir socialinių partnerių bendradarbiavimo veiksniai.

Todėl galima teigti, kad bendradarbiavimas ir aiškių tikslų įgyvendinimas kartu yra kaip siekinys, kadangi pastaruoju metu galima pastebėti tik atskirų grupių išsakomus interesus, bet

trūksta bendrai priimamų sprendimų. Bendrą veiklą sunkina tai, kad tėvai mažai domisi mokyklos problemomis, jie daug veiklos priskiria mokytojų kompetencijai, tačiau pamiršta, kad vis tik šeima yra pirmoji vaiko socializacijos institucija, todėl siekiant bendradarbiavimo, pirmiausia reikia tinkamai nusistatyti šeimos ir mokyklos prioritetus.

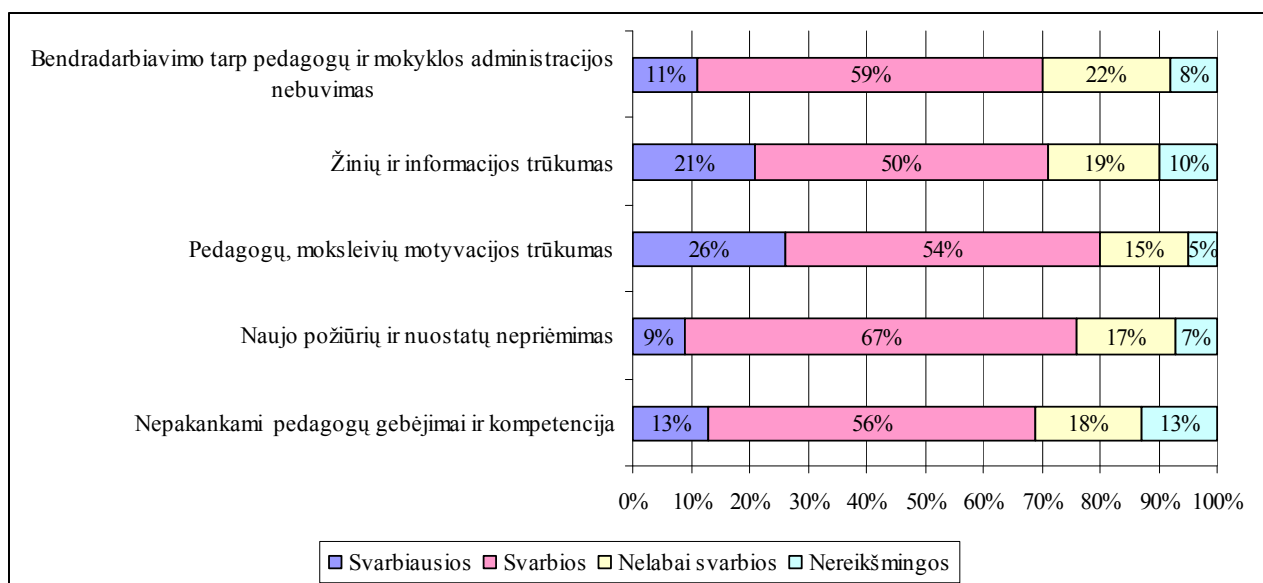
Socialiniai ugdymo įstaigų partneriai dažniausiai savo bendravimą pradeda tuomet, kai atsitinka nelaimė ar įvykiai, kurie reikalauja išsamaus tyrimo: pvz. smurtavimas, narkotikų vartojimas mokyklose ir pan. Todėl siekiant tikros ir efektingos netinkamo moksleivių elgesio prevencijos, reikalinga bendradarbiauti nuolat. Todėl manytina, kad siekiant bendradarbiavimo tobulumo reikalinga pirmiausia išsiaiškinti kiekvienos pusės prioritetus, numatyti siektinus tikslus ir tikėtinus rezultatus.

Didelė dalis respondentų pritarė, kad pedagogai, tobulindami savo kompetencijas, taptų tinkamu veiksniumi siekiant DV nuostatų įgyvendinimo. Todėl pažymėtina, kad pedagogų kompetencija yra akcentuojama ne tik šiuo klausimu. Taigi galima daryti išvadą, kad pedagogams būtina kelti kvalifikaciją, domėtis naujais metodais, siekti novatoriškumo savo veikloje. Tą patvirtina ir tas faktas, kad panašus skaičius respondentų pritarė ir tam, kad įtakingas veiksnys yra naujų žinių ir tobulėjimo siekis.

Akcentuotinas ir tarpusavio bendravimas ir, bendradarbiavimas sprendžiant kylančias problemas mokyklose. Reikia pastebėti, kad šiuolaikinėje mokykloje yra daugiau problemų negu visai netolimoje praeityje. Tam įtakos turi pasaulio bendruomenės modernėjimas, technologijų diegimas ir visuomenės reakcija į įvairius klausimus. Vis labiau ir atviriau perteikiamas netoleruotinas, tiek paauglių tiek suaugusių, elgesys spaudoje, internete, įtakoja ir moksleivių elgesio pokyčius, jų teisių raišką pamirštant pareigas.

Tokie veiksniai kaip DV idėjų taikymas praktikoje, realiame gyvenime ir kiekvieno asmens savanoriškas ir atsakingas prisidėjimas prie visuomenės darnaus vystymosi yra paskutinėje vietoje pagal respondentų atsakymus, tačiau manytina, kad visus įvardintus veiksnius galima priskirti būtent vienam siekiui įgyvendinti – darni šeima, darni mokykla, darni visuomenė.

Kaip galima išskirti teigiamus veiksnius, taip pat galima išsiaiškinti ir kliūtis, kurios trukdo darnaus vystymosi siekiams įgyvendinti (žr. 20 pav.).

20 pav. Kliūtys, trukdančios įgyvendinti DV nuostatas pagrindinėse mokyklose (N – 136)

Analizuojant pedagogų atsakymus, pastebėta, kad kliūtys, kurios trukdo siekti darnos, yra nurodytos daugiausiai kaip svarbios, todėl akcentuotina, kad jos yra pastebimos ir aktualios pedagogams.

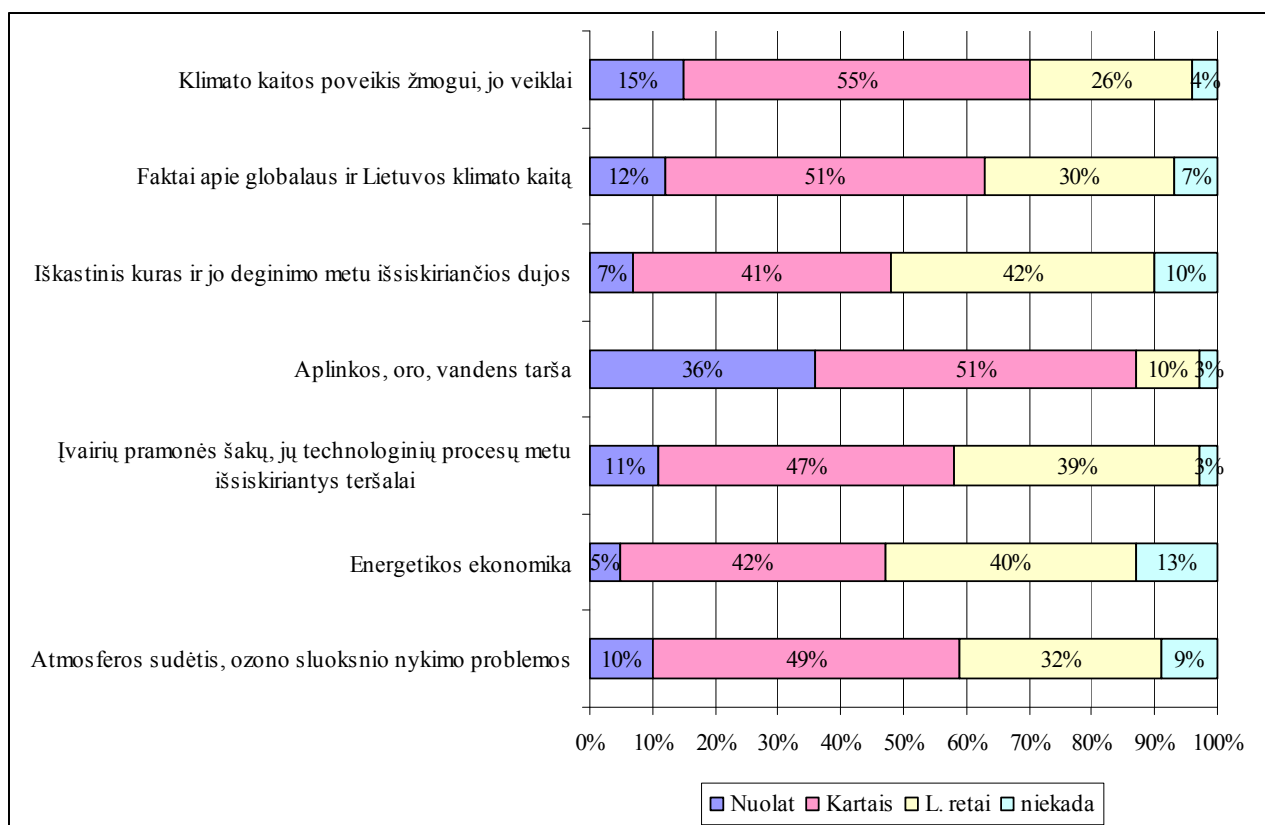
Daugiausiai pedagogų, kaip svarbiausią kliūtį, įvardino pedagogų ir moksleivių motyvacijos trūkumą. Vadinasi, galima sutikti su tokia nuomone, kad pasyvumas pastaruoju metu yra stebimas ne tik moksleivių tarpe. Reikia akcentuoti, kad pedagogai pamiršo vidinę motyvaciją, kuri skatina darbą ir yra daugiau orientuota į išorinius motyvacinius veiksnius, todėl dažnai yra akcentuojama, kad mažinami atlyginimai neįtakoja produktyvaus darbo.

Nedidelė dalis pedagogų nurodė, kad svarbi kliūtis yra naujų požiūrių ir nuostatų nepriėmimas. Tai rodo, kad šias nuostatas pedagogai priima, bet galima manyti, kad ne visuomet taiko savo darbe.

Nepakankama pedagogų kompetencija ir gebėjimai daugiau įvertinti kaip nelabai svarbios kliūtys, tačiau tai prieštarauja jų nuomonei, dėl to, kad labai svarbu kelti kvalifikaciją ir tobulėti savo veikloje.

Tačiau akcentuojama, kad svarbi kliūtis žinių ir informacijos trūkumas. Vadinasi, nėra pakankamai atsižvelgiama į pedagogų poreikius suteikti naujų žinių arba pedagogai neskiria tinkamo dėmesio mokymams ir renkasi netikslingus seminarus ar mokymus.

DV apima nemažai sričių, todėl pačios aktualiausios problemos turi būti aiškinamos moksleiviams. Viena pagrindinių problemų įvardijama klimato kaita. Todėl svarbu išsiaiškinti, kiek mokykloje šios problemos sprendimui yra skiriama dėmesio (žr. 21 pav.).

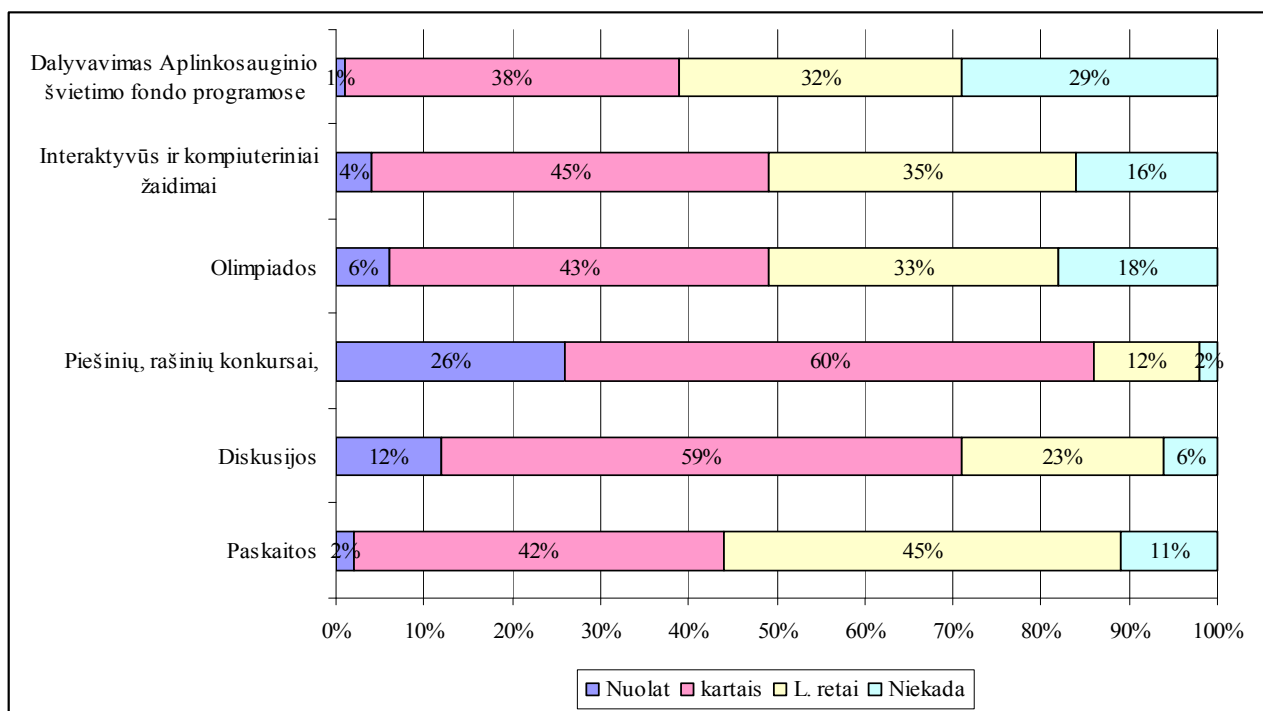
21 pav. Klimato kaitos klausimai analizuojami mokyklose ne pamokų metu (N – 136)

Remiantis duomenimis, pateiktais 21 paveiksle, teigtina, kad dažniausiai pedagogai klimato kaitos klausimus ne pamokų metu svarsto tik kartais. Tačiau akcentuotina, kad atsakymų nuolat daugiausiai pateikiama aplinkos ir oro taršos klausimų svarstymui su moksleiviais.

Manytina, kad aplinkos ir oro tarša yra labiausiai suvokiama tokio amžiaus moksleiviams, šią problemą galima akivaizdžiai įrodyti kiekviename miestelyje ar kaime, juo labiau, kad šis klausimas dažniausiai nurodomas įvairių mokomųjų dalykų bei civilinės gynybos programose.

Mokytojų pateiktuose atsakymuose pastebėta, kad mažiausiai aktualizuojami klausimai yra energetikos ekonomikos, iškastinio kuro ir jo deginimo metu išsiskiriančios dujos, įvairių pramonės šakų, jų technologinių procesų metu išsiskiriantys teršalai. Todėl teigtina, kad dėl šių klausimų sudėtingumo jie yra mažiau aptariami su moksleiviais.

Mokykloje bet kokia veikla yra realizuojama pačiomis įvairiausiomis priemonėmis ir būdais. Aplinkos apsaugos, klimato kaitos klausimus integruojant į popamokinę veiklą taip pat galima pasitelkiant įvairius metodus. Pažymėtina ir tai, kad yra į mokyklas atvykstančių lektorių, kurie turi parengę įvairias programas aktualiais klausimais. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokiais būdais siekdami perteikti moksleiviams aktualius gamtos apsaugos klausimus, pedagogai organizuoja popamokinę veiklą. (žr. 22 pav.)

22 pav. Neformaliojo ugdymo formos, kuriomis įgyvendinami klimato kaitos klausimai (N-136)

Remiantis duomenimis, pateikiamais 20 paveiksle, matyti, kad aplinkosauginių problemų klausimams spręsti naudojamos visos įvardintos formos ir priemonės. O tai, kad daugiausiai pedagogų atsakymų pateikta vertinimo kriterijui „kartais“ rodo, kad šios formos vyrauja.

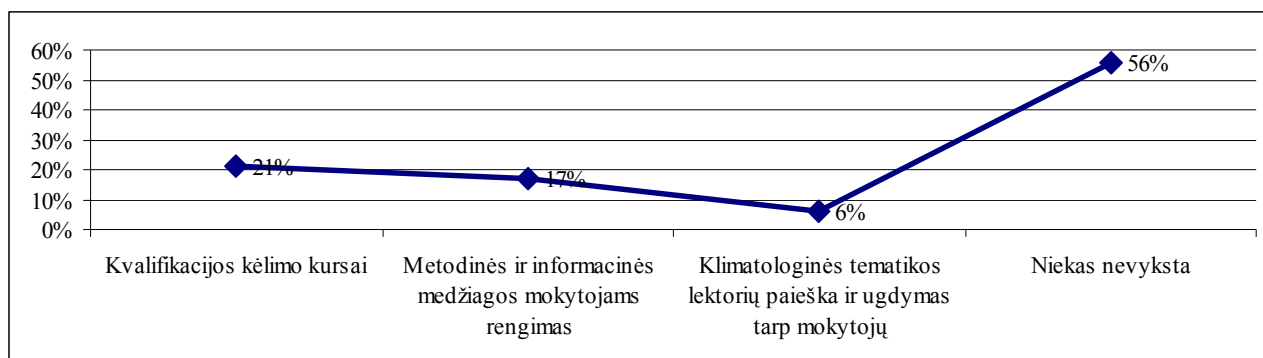
Populiariausia forma, kuri daugiausiai pedagogų buvo vertinama kriterijumi „nuolat“ yra piešinių ir rašinių konkursai. Tą patį savo atsakymuose pažymėjo ir mokiniai, todėl teigtina, kad tai visose mokyklose vykdoma veikla.

Piešinių konkursai aktualiomis temomis yra organizuojami jau pradinėse klasėse, todėl vaikams ši veikla yra gerai pažįstama, tačiau rašinius aktualia tema geba rašyti ne visi, todėl teigtina, kad gamtosaugos problemų sprendimus įsijungia ir kitų dalykų mokytojai: dailės, lietuvių kalbos ir kt., nes ruošiant moksleivius dalyvauti tokiuose konkursuose patiems pedagogams reikia turėti nemažai tinkamų žinių.

Vienodai kaip naudingos neformaliojo ugdymo formos pedagogų įvardijamos olimpiados bei interaktyvūs ir kompiuteriniai žaidimai. Olimpiadų, kaip nuolatinės veiklos nedidelis įvertinimas, yra suprantamas, nes juose dalyvauja nedidelis skaičius moksleivių ir jos vyksta nedažnai, tačiau tai, kad nėra populiarūs interaktyvūs ir kompiuteriniai žaidimai rodo, kad rajonuose tokia veikla nėra labai populiarūs arba mokyklose nėra galimybių sudaryti sąlygas moksleiviams dirbti kompiuteriu po pamokų.

Mažiausiai naudojama popamokinės veiklos forma, padedanti spręsti klimato kaitos probleminius klausimus – dalyvavimas aplinkosauginio švietimo fondo programose. Todėl teigtina, kad ši veikla nėra propaguojama rajone.

Reikia akcentuoti ir tai, kad, siekiant tikslingai moksleiviams perteikti reikalingus ir aktualius gamtosaugos klausimus, pedagogai turi būti patys pasiruošę tam darbui. Kaip rajono pagrindinių mokyklų pedagogai gilina savo žinias, kokiais metodais ir būdais jie pasirengia platinti DV nuostatas, pateikiama 23 paveiksle.

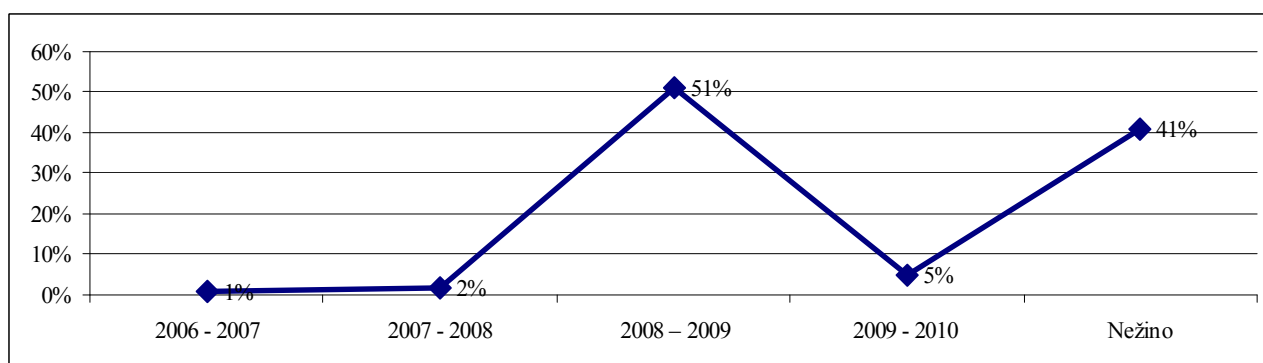
23 pav. Pedagogų išsilavinimo klimato kaitos srityje gerinimo formos (N-136)

Pagal pateikiamus duomenis 23 paveiksle matyti, kad daugiausiai pedagogų teigimu, švietimo klimato kaitos gerinimo klausimais niekas nevyksta, todėl teigtina, kad mokyklose nėra organizuojamos jokios mokymo formos pedagogams, tačiau pastebėtina, kas pedagogai vyksta į kvalifikacijos kėlimo kursus.

Pažymėtina, kad kai kurie pedagogai rengia metodinę medžiagą mokytojams, kuri padėtų jiems pritaikyti aplinkosaugines žinias savo dalykų pamokose.

Nepopuliarus yra lektorių kvietimas į mokyklą, tai rodo, kad mokyklose trūksta iniciatyvių darbuotojų, kurie siektų pokyčių mokykloje.

Siekiant patikrinti mokytojų žinias dėl visuomeninių priemonių žinojimo, buvo klausiama, kurie metai yra paskelbti Žemės planetos metais (žr.24 pav.).

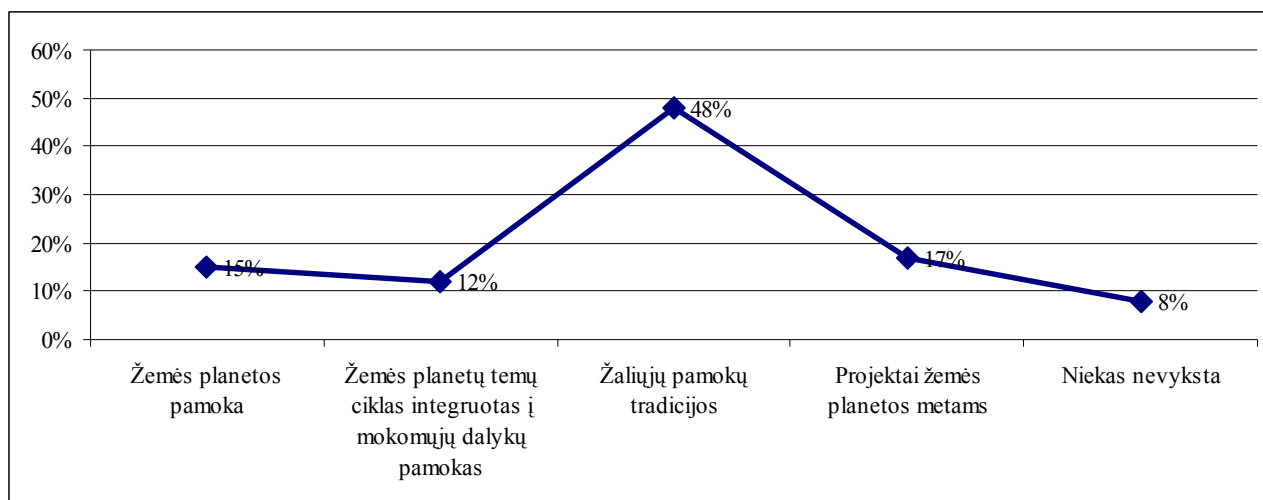

24 pav. Pedagogų žinios dėl Žemės planetos metų paskelbimo (N – 136)

2008 – 2009 metai yra paskelbti Žemės planetos metais, tačiau remiantis duomenimis, pateikiamais 24 paveiksle matyti, kad teisingai atsakė tik pusė apklaustų pedagogų, vadinasi ši informacija nebuvo skelbiama mokyklose arba mokytojai jos nesureiškino.

Žemės planetos metams renginiai Radviliškio rajone, pedagogų nuomone nebuvo organizuojami arba pedagogai jais nesidomėjo, todėl teigtina, kad šis klausimas nėra aktualus mokytojams.

Tačiau aiškinantis galimybes šiai datai skirtus renginius organizuoti mokyklose išryškėjo kiek kitokia situacija (žr. 25 pav.).

25 pav. Renginiai, skirti Žemės planetos metams, vykę mokyklose (N -136)

Analizuojant pedagogų atsakymus, paaiškėjo, kad renginiai skirti Žemės planetos metams mokyklose vyksta. Tačiau vertinant tai, jog pažymėta daugiausiai žaliųjų pamokų tradicijos, pedagogai nurodė renginius, kurie yra nuolat organizuojami mokyklose ir yra skirti kasmetinei Žemės dienai.

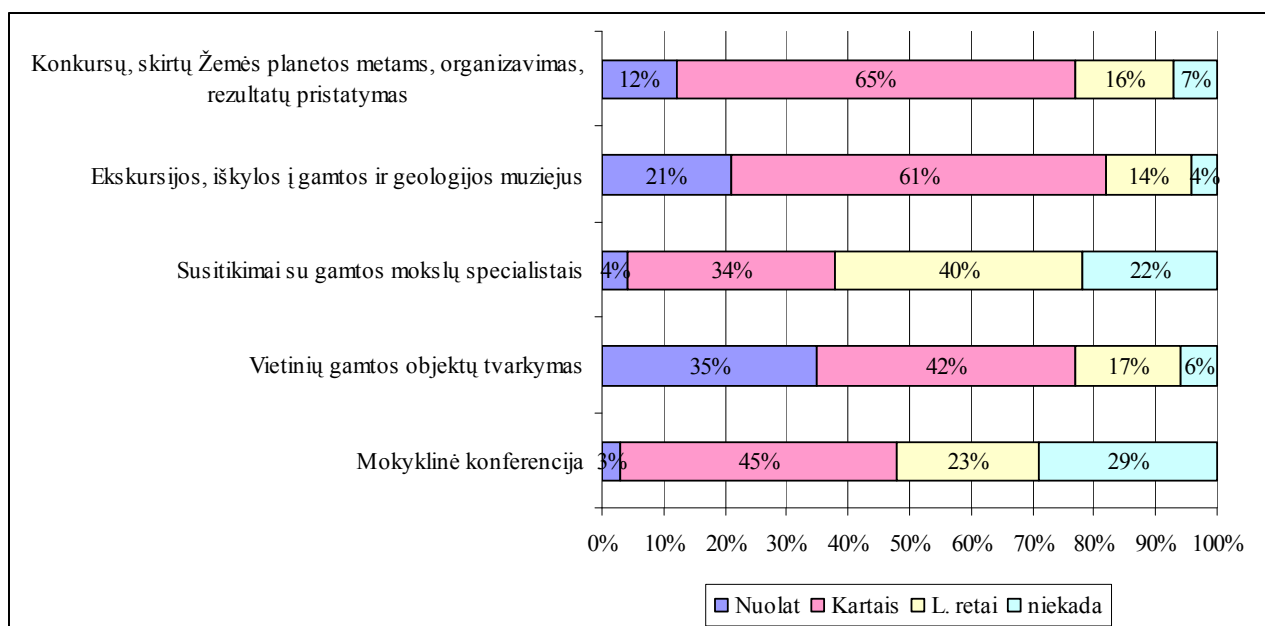
Taigi galima teigti, kad gamtosauginiai renginiai yra mokyklose organizuojami ir jie vykdomi įvairiomis formomis: žemės dienos pamoka, Žemės planetų temų ciklas integruotas į mokomųjų dalykų pamokas, projektai Žemės planetos metams. Todėl teigtina, kad šiuo atveju buvo vardinami visi renginiai, kurie vyksta siekiant paminėti Žemės dieną.

Įvertinant tai, kad mokytojai neįvardijo rajone vykusių renginių Žemės planetos metams, o kaip mokykloje vykusius renginius jie vardijo visus, kurie dažnai vyksta mokyklose kasmet, taip pat nepateikė nei vieno savo varianto, manytina, kad Žemės planetos metai nesulaukė tinkamo atgarsio pagrindinėse mokyklose.

Taigi reikėtų pažymėti, kad kaip tik tokio amžiaus vaikus yra lengviau įjungti į gamtosauginę veiklą, sudominti įvairiais netradiciniais renginiais, tačiau manytina, kad pedagogai šios galimybės neišnaudojo.

Mokytojai įvardino savo atsakymuose įprastas renginių formas, todėl buvo siekiama išsiaiškinti pagrindinių mokyklų galimybes organizuoti renginius, skirtus Žemės planetos metams (žr. 26 pav.)

26 pav. Žemės planetos metams skirtų renginių organizavimo galimybės (N -136)

Pagal duomenis, pateiktus 26 paveiksle, matyti, kad mokyklose yra galimybė organizuoti renginius Žemės planetos metams.

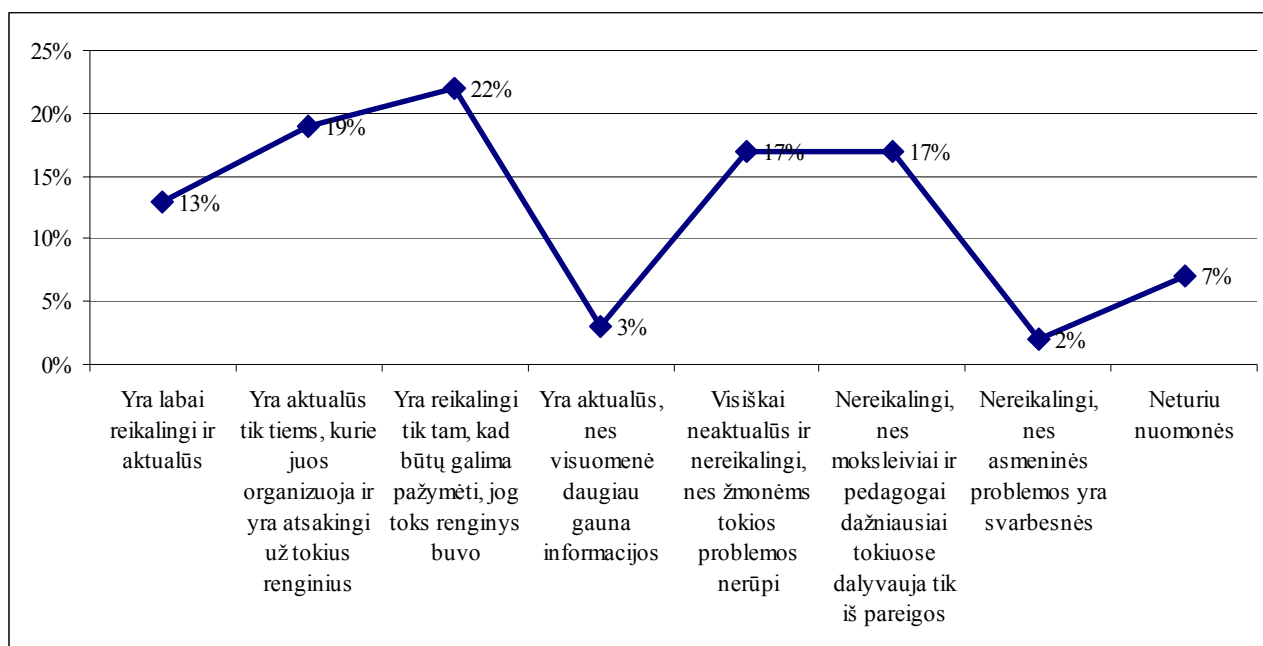
Tačiau reikia akcentuoti tai, kad pagrindinė veikla, kuri lengviausiai gali būti įgyvendinama, yra vietinių gamtos objektų tvarkymas. Todėl teigtina, kad šių mokyklų mokiniai dažniausiai yra nukreipiami į aplinkos tvarkymo problemų sprendimą.

Ekskursijos, iškylos į gamtos ir ekologijos muziejus yra antros pagal populiarumą mokytojų atsakymuose. Vadinasi, tai yra veikla, kuri labiau siejama su poilsiu ir gaunama pažintine nauda. Kad tai būtų pedagogų mėgiama veikla, rodo jų atsakymų gausa pagal kriterijų „kartais“. Todėl reikia pažymėti ir gamtosauginių ekskursijų galimybę, muziejuose yra rengiamos edukacinės programos ir kitokie įvairūs renginiai, todėl tokios veiklos galimybes rajono mokyklose stabdo tik tai, kad nedidelė dalis moksleivių turi finansines galimybes išvykti į tolimesnes ekskursijas.

Mokytojams „kartais“ būtų aktualu dalyvauti konkursuose, siekti rezultatų. Todėl galima sutikti su tokia nuomone, kad pats konkursas kaip veiklos forma mokytojams yra priimtinas, nes sudaro galimybes išbandyti savo ir savo auklėtinių gabumus ir galimybes.

Mažiausiai reikšmingos veiklos yra mokyklinės konferencijos bei susitikimai su gamtos mokslų specialistais. Tokius pedagogų atsakymus galima paaiškinti tuo, kad konferencijos jei yra rengiamos, tai tik vieną kartą metuose, o specialistai į mažas mokyklas retai atvažiuoja, todėl į tokius susitikimus reikia vykti bent jau iki rajono centro.

Mokyklose dažnai vyksta kasmetiniai teminiai renginiai, skirti įvairioms progoms, tačiau jie kartais atrodo nusibodę ir besikartojantys. Todėl aktualu išsiaiškinti pedagogų nuomonę dėl teminių renginių reikalingumo (žr. 27 pav.).

27 pav. Pedagogų nuomonė dėl teminių renginių reikalingumo (N – 136)

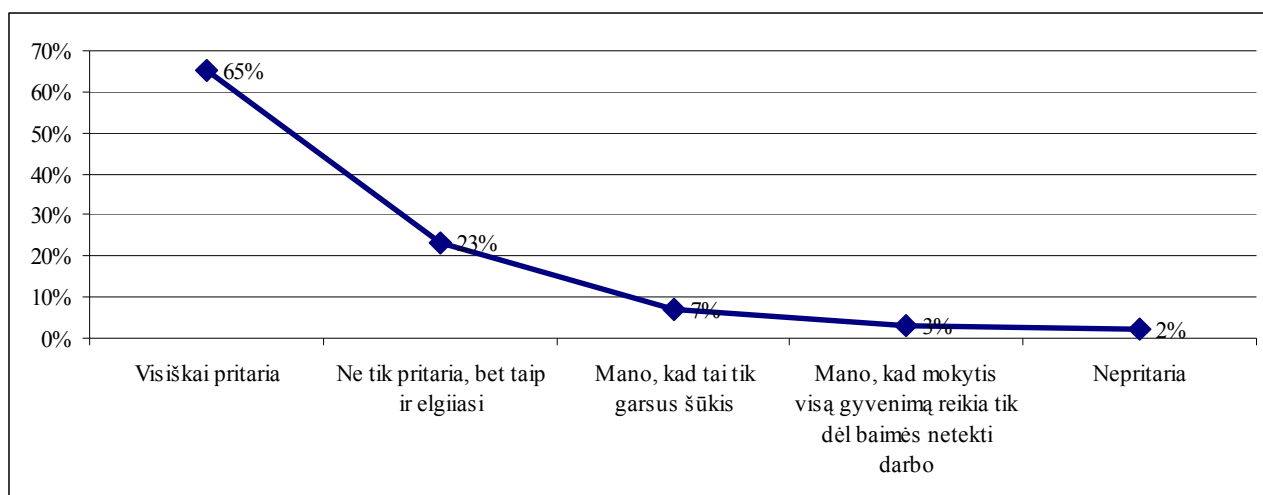
Kaip matyti pagal duomenis, pateikiamus 27 paveiksle, pedagogų nuomonės dėl teminių renginių reikalingumo išsiskyrė.

Daugiausiai pedagogų pritarė teiginiui, kad tokie renginiai yra reikalingi tam, kad būtų galima pažymėti, jog toks renginys buvo, bei tai, jog jie yra aktualūs tik tiems, kurie juos organizuoja ir yra atsakingi už tokių renginių paruošimą. Vadinasi, galima daryti išvadą, jog teminius renginius pedagogai vertina ne itin palankiai, o mokyklose renginiai dažniausiai yra vykdomi tik dėl to, kad reikia.

Antra grupė pedagogų, pagal atsakymų gausumą, pritarė teiginiams, jog teminiai renginiai yra neaktualūs ir nereikalingi, nes žmonėms tokios problemos nerūpi ir tai, kad tiek pedagogai, tiek moksleiviai juose dalyvauja dažniausiai iš pareigos. Todėl galima daryti išvadą, kad, nors valstybiniu mastu keliamos problemos yra aktualios ir svarbios visuomenei, tačiau pačios visuomenės asmeniniai rūpesčiai daugumai yra svarbesni už globalines problemas. Galima daryti ir tokią prielaidą, kad tokius atsakymus įtakojo ir nestabili ekonominės krizės veikiami gyvenimiška situacija.

Atsakymų, jog teminiai renginiai yra reikalingi ir aktualūs ir suteikia daugiau informacijos pateikta nedaug, todėl reikia akcentuoti, kad mūsų visuomenė dar nėra pakankamai subrendusi reikalingiems pokyčiams.

Kitas labai svarbus darnaus vystymosi švietimo veiksnys yra mokymasis visą gyvenimą, todėl nuolat yra akcentuojamas toks reiškiny, kaip besimokanti visuomenė. Todėl būtina išsiaiškinti pedagogų nuomonę, dėl darnaus vystymosi švietimo nuostatos, reikalingumo mokytis ir tobulintis visą gyvenimą. (žr. 28 pav.).

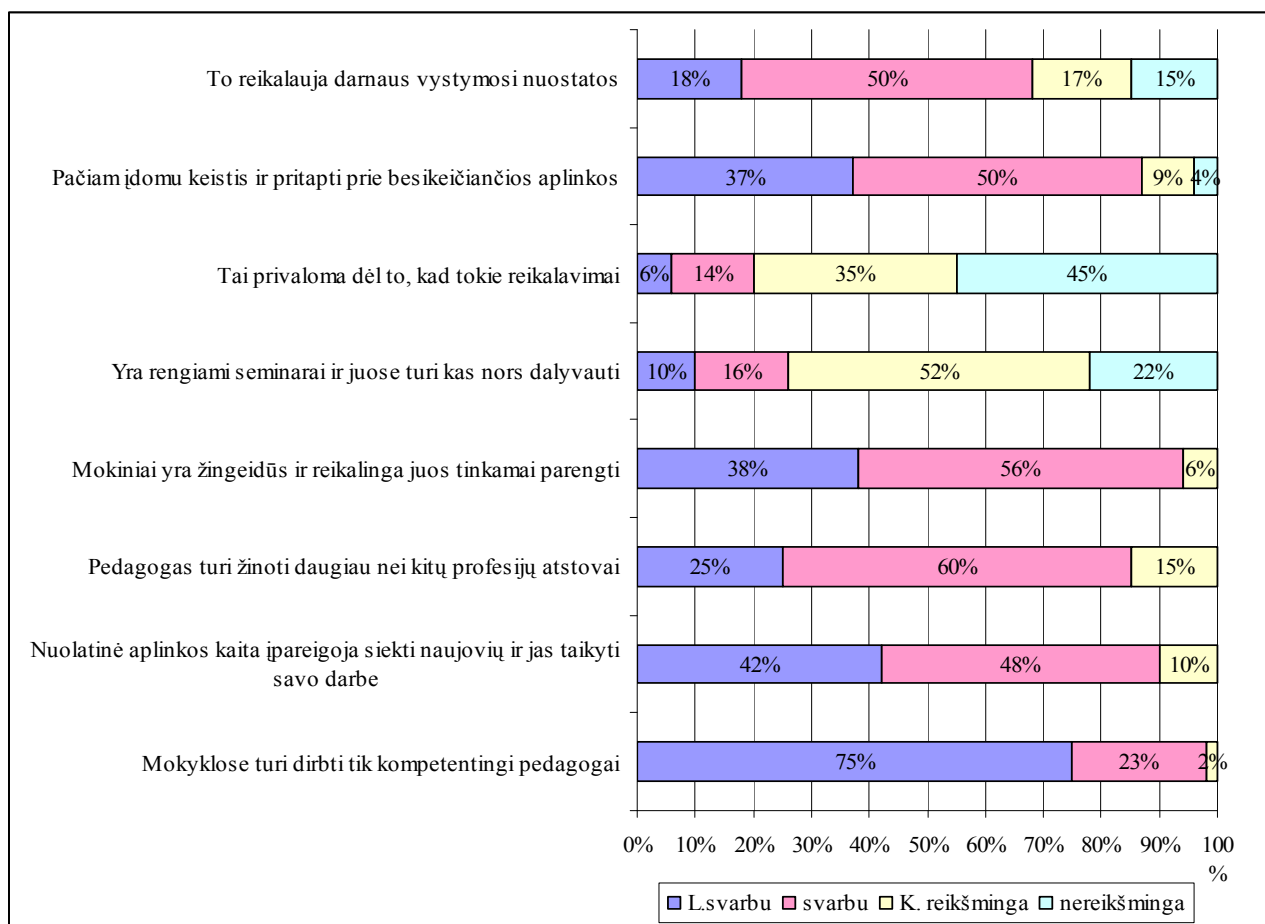

28 pav. Pedagogų pritarimas principui dėl mokymosi ir tobulinimosi visą gyvenimą (N -136)

Analizuojant pedagogų atsakymus nustatyta, kad mokymosi visą gyvenimą veikla yra vertinama palankiai.

Didžioji dalis pedagogų pritaria, kad mokytis reikia nuolat, o 23 proc. apklaustųjų tam ne tik pritaria, bet taip ir elgiasi. Todėl galima daryti išvadą, kad mokytojai į mokymąsi turi susiformavę teigiamą požiūrį ir supranta, kad nuolatiniai modernėjančios visuomenės pokyčiai įtakoja nuolatiniam žinių atnaujinimui bei kelia tobulėjimo būtinumą.

Reikia pastebėti, kad pedagogų kvalifikacijos kėlimo sistema yra iš dalies finansuojama iš mokinio krepšelio lėšų, todėl pedagogams yra sudarytos sąlygos mokytis ir tobulėti tose srityse, kur jie jaučia žinių trūkumą. Todėl buvo aiškinamasi, kokios pagrindinės priežastys įtakoja pedagogų poreikį nuolat tobulėti (Žr.29 pav.).

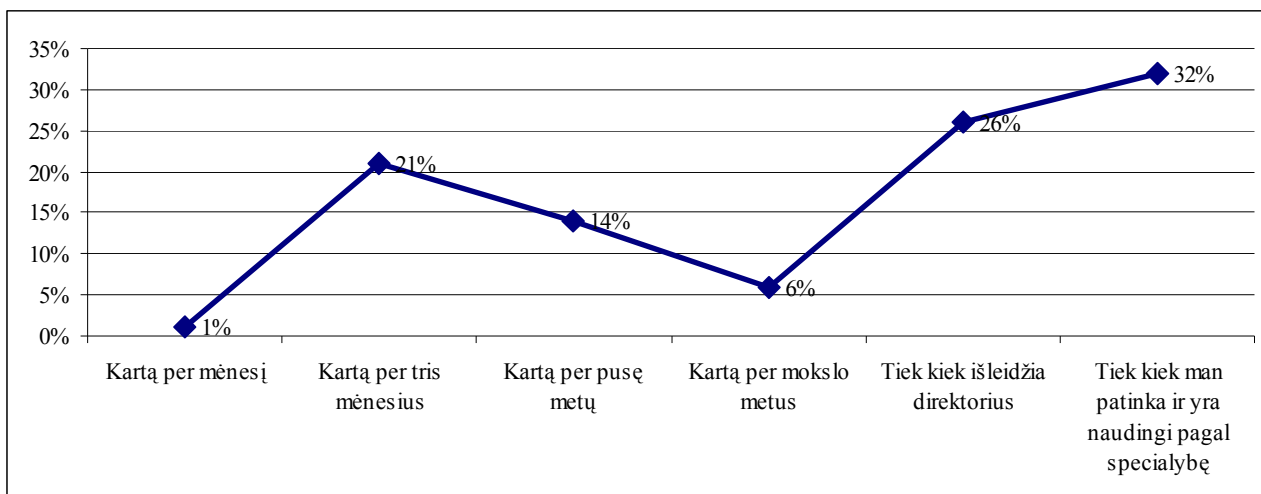
29 pav. Priežastys, įtakančios pedagogų nuolatinio mokymosi poreikį (N – 136)

Labai svarbi priežastis, skatinanti nuolatinio mokymosi poreikį, pedagogų įvardinta ta, kad mokyklose turi dirbti tik kompetentingi pedagogai. Toks pedagogų pritarimas tik patvirtina, kad darnaus vystymosi nuostata dėl pedagogų kompetencijos yra reikšminga.

Kiek ryškesnės priežastys, kurios yra įvardintos kaip labai svarbios tai – nuolatinės aplinkos kaita, įpareigojanti siekti naujovių ir jas taikyti savo darbe, tai, kad mokiniai yra žingeidūs ir reikia juos tinkamai parengti, bei pačiam įdomu keistis ir pritapti prie besikeičiančio aplinkos. Vadinasi, pedagogai atsižvelgia į tai, kad keičiasi gyvenimo prioritetai, suvokia, kad yra mokinių, kuriems reikalinga suteikti kokybiškas žinias, bei yra patys suinteresuoti pritapti prie reikalingų pokyčių.

Kaip kartais reikšminga priežastis daugelio pedagogų yra įvertinti rengiami seminarai, kuriuose kažkas turi dalyvauti. Todėl tikėtina, kad į seminarus ne visuomet pedagogai vyksta tikslingai, dažnai yra vykstama dėl to, kad to reikalaujama mokyklose. Dalyvavimui seminaruose dėl to, kad reikia, pritarė nemaža dalis pedagogų pagal kriterijų „kartais svarbu“, todėl galima daryti išvadą, kad pedagogai suvokia mokymosi visą gyvenimą reikšmę, tačiau kartais mokymosi formos jų netenkina.

Taigi vienas iš pedagogų mokymosi būdų yra organizuojami seminarai ir tobulinimosi kursai. Todėl aiškinantis išvykimo į seminarus ir kursus galimybes buvo nustatyti įvairūs variantai (žr. 30 pav.).

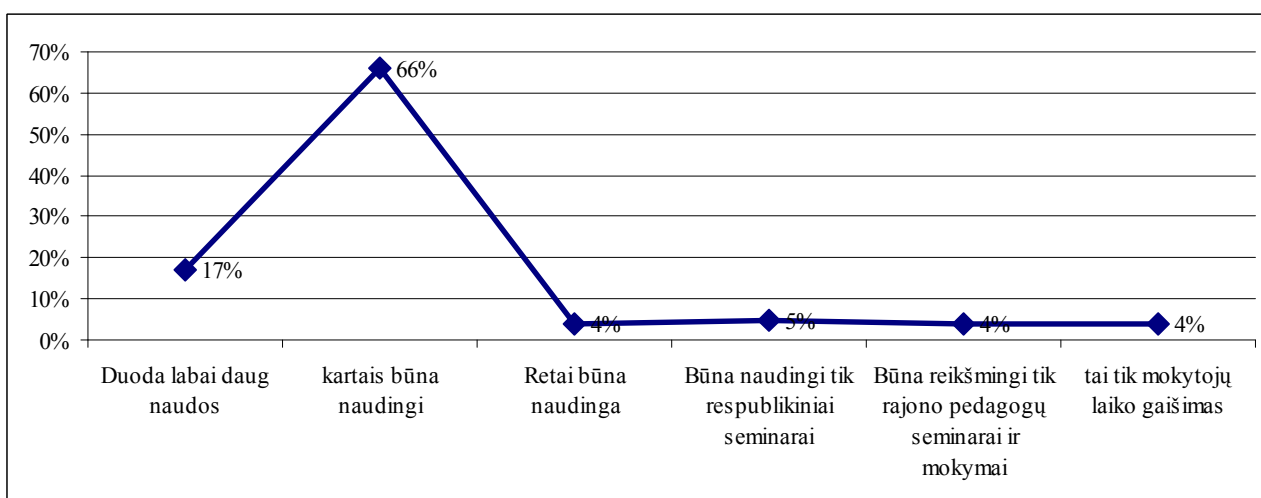

30 pav. Pedagogų išvykimo į seminarus ir kursus galimybės (N – 136)

Analizuojant pedagogų pateiktus atsakymus išryškėjo, kad pedagogai dažniausiai turi dvi galimybes išvykti į seminarus ir kursus: tik tiek kiek išleidžia direktorius arba tiek kiek yra naudinga ir reikalinga pagal specialybę.

Tačiau pastebėtina ir tokia tendencija, kad pedagogai turi ir išvykimo sistemą, kuri suformuota mokyklose, tai išvykimas kartą per metus, kartą per tris mėnesius, kartą per pusę metų. Tačiau galima daryti prielaidą, jog tai ir pačių pedagogų poreikis. Vadinasi teigtina, kad mokytis ir tobulėti pedagogai turi pakankamai galimybių.

Pedagogų nuomonė dėl gaunamos mokymų naudos yra pateikiama 31 paveiksle.

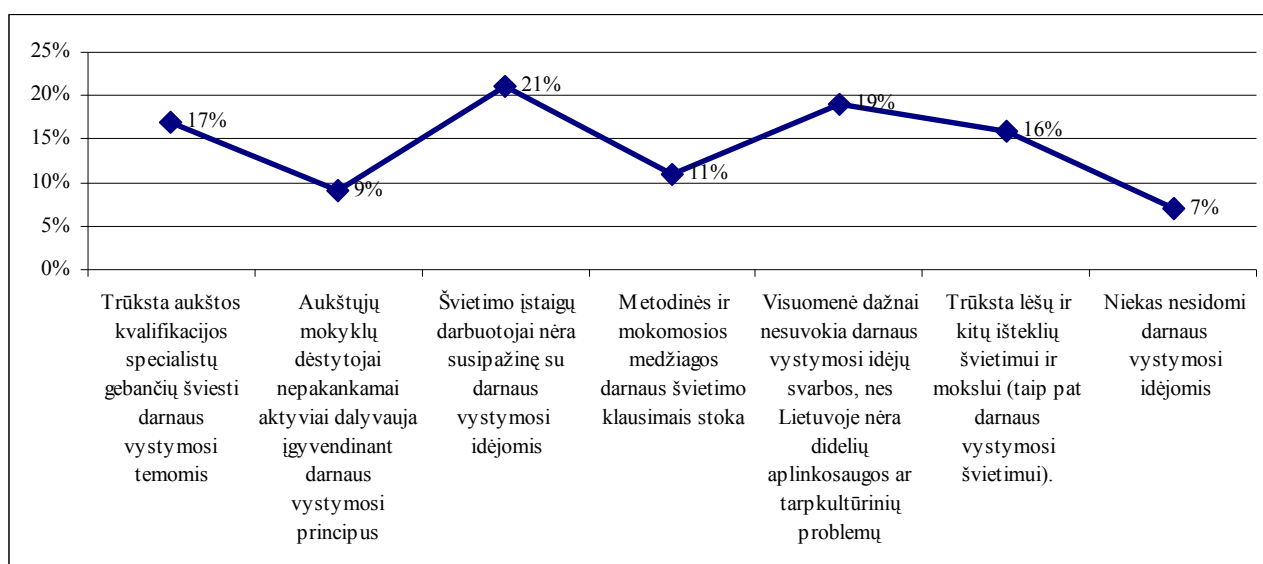

31 pav. Seminarų naudos vertinimas (N -136)

Pagal duomenis, pateikiamus 31 paveiksle, matyti, kad pedagogų vertinimu, seminarai ne visuomet, o tik kartais naudingi. Todėl tikėtina, kad tai, jog seminarai neduoda pageidautinos naudos ir nėra vertinami kaip labai naudingi, pedagogų poreikiai nėra visiškai tenkinami.

Tačiau reikia pastebėti, kad neigiamų vertinimų nėra pateikiama daug, taip nurodo tik dalis pedagogų, todėl galima seminarų naudą įvertinti kaip pakankamai teigiamą.

Kadangi darbas yra skirtas išsiaiškinti, kiek yra įgyvendinama darnaus vystymosi švietimo strategija pagrindinėse mokyklose, tai pedagogų buvo klausiama, ar jiems teko dalyvauti seminaruose, skirtuose darnaus vystymosi strategijai analizuoti, paaiškėjo, kad tik 8 pedagogai yra buvę tokiuose seminaruose ir tik 5 iš jų pažymėjo, kad šie seminarai buvo naudingi. Todėl teigtina, kad seminarų, skirtų darniam vystymui, nepakanka. Paskutinis anketos blokas buvo skirtas išsiaiškinti pedagogų nuomonę dėl darnaus vystymosi švietimo galimybių vertinimo. Darnaus vystymosi švietimo plėtros sunkumus Lietuvoje, pedagogai įvardino labai įvairius (žr. 32 pav.).

32 pav. Darnaus vystymosi švietimo plėtros sunkumai Lietuvoje (N-136)

Analizuojant pedagogų nuomonę, paaiškėjo, kad darniam vystymuisi trukdo daugiausiai tai, kad švietimo įstaigų darbuotojai nėra susipažinę su darnaus vystymosi idėjomis. Taigi šią nuomonę galima tik patvirtinti, kadangi tokia tendencija išryškėjo ir iš ankstesnių pedagogų atsakymų. Todėl yra reikalinga aktyviau organizuoti pedagogų supažindinimą su darnaus vystymosi švietimo prioritetais ir nustatyti darnaus vystymosi priemonių įgyvendinimo programas.

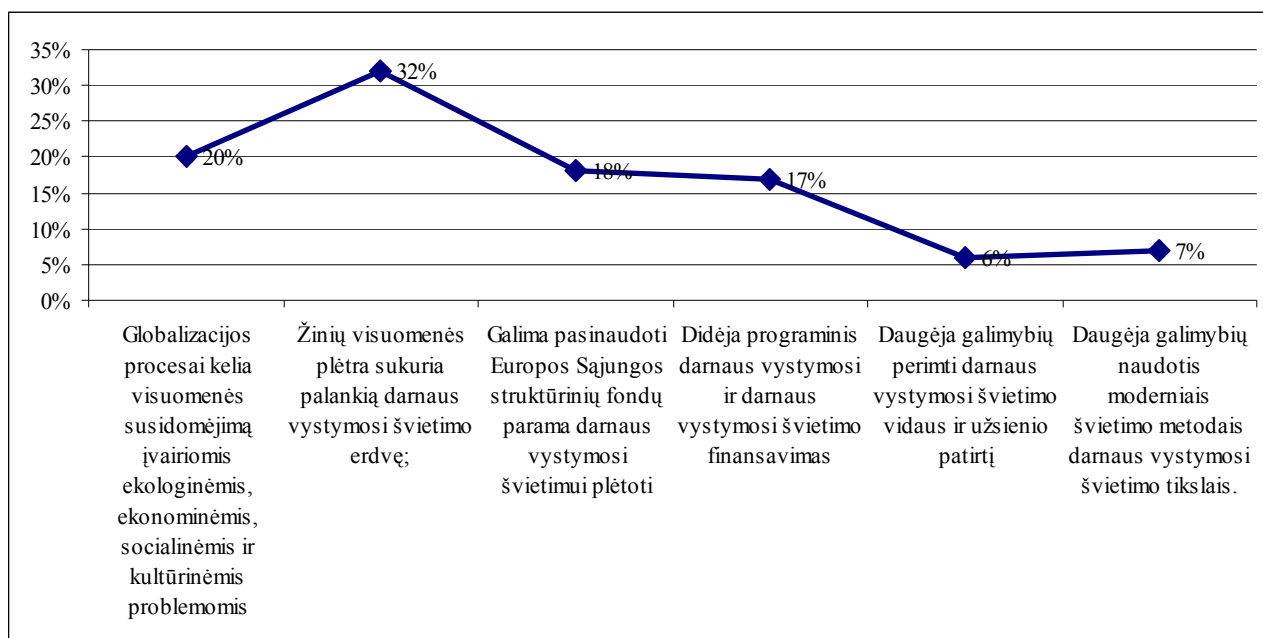
Kiek mažiau pedagogų pritarė tokiam teiginiui, kad visuomenė dažnai nesuvokia darnaus vystymosi idėjų svarbos, nes Lietuvoje nėra didelių aplinkosaugos ar problemų. Tokiam atsakymui galėjo turėti įtakos tai, kad mūsų valstybės visuomenė pastaruoju metu turi tikrai didelių ekonominių problemų, tačiau darnus vystymasis kaip tik jungia ir ekonomines problemas, todėl teigtina, kad tikrai reikalingas labai aiškus darnaus vystymosi aiškinimas ir samprata.

Pedagogai pritarė ir tam, kad trūksta aukštos kvalifikacijos specialistų, kurie gebėtų šviesti darnaus vystymosi klausimais. Su tuo teiginiu galima sutikti iš dalies, kadangi šiais klausimais šviesti visuomenę, bent jau mokinius gali ir patys pedagogai.

Paminėta pedagogų priežastis ir finansavimo trūkumas, kuomet reikia finansuoti įvairias programas. Tačiau teigtina, kad finansavimą įvairioms programoms, renginiams pedagogai gali gauti parengę tvirtus projektus, kuriems būtų suteiktas finansavimas.

Apibendrinant darnaus vystymosi švietimo plėtros galimybių sunkumus Lietuvos mastu, pagrindinių mokyklų pedagogų nuomone, pažymėtina, kad labai svarbi kliūtis yra tai, kad visuomenė nėra tinkamai supažindinta su šios aktualios veiklos strateginėmis nuostatomis, nėra tinkamai išaiškinta sąvoka ir svarba.

Pedagogų nuomonė apie veiksnius, kurie skatina darnaus vystymosi švietimo plėtrą, pateikiama 33 paveiksle.

33 pav. Priemonės, reikalingos siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi švietimo strategiją (N - 136)

Analizuojant respondentų anketose pateikiamus atsakymus, nustatyta, kad pedagogai palankiai darnaus vystymosi švietimo strateginių nuostatų įgyvendinimui ryškiausią prielaidą nurodo žinių visuomenės plėtrą.

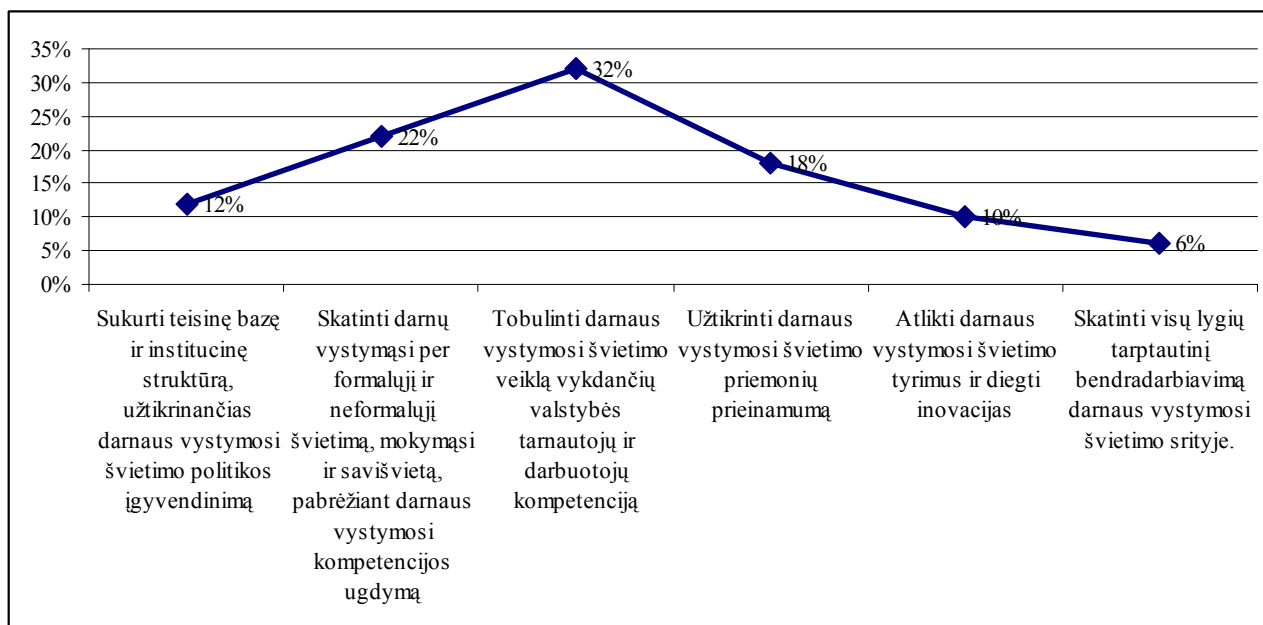
Todėl tai dar kartą patvirtina pedagogų nuostatą, kad mokyti reikia nuolat. Vadinasi, tik turintys žinių ir nuolat besitobulinantys visuomenės nariai gali tinkamai įgyvendinti darnaus vystymosi idėjas ir nuostatas.

Tačiau nemaža dalis pedagogų nurodė, kad globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą įvairiais ekologiniais, socialiniais bei kultūriniais klausimais. Todėl šio susidomėjimo poreikio tenkinimui reikalinga įgyvendinti nemažai reikšmingų priemonių. Taigi ne tik rajono, bet ir

valstybės mastu reikalinga įgyvendinti įvairius renginius, skirtus visuomenės supratimui apie darnųjį vystymąsi.

Tačiau reikia pastebėti, kad atsakymo variantai su įvardintomis darnaus vystymosi galimybėmis nėra akcentuojami. Vadinasi, pasaulyje yra pastebima įvairių reiškinių kaita. Pedagogai tai supranta kaip aktualią problemą, tačiau darnaus vystymosi samprata jiems nėra dar priimtina ir vartotina.

Įgyvendinant DVŠ strategiją turi būti išskirti prioritetai ir nustatyti pagrindiniai veiksmai, kurie reikalingi šios strategijos įgyvendinimui. Pedagogų nuomonė dėl svarbiausių ir būtinausių priemonių įgyvendinant DVŠ pateikiama 34 paveiksle.

34 pav. Svarbiausios ir būtiniausios priemonės įgyvendinant DVŠ strategiją (N-136)

Analizuojant respondentų atsakymus nustatyta, kad pedagogų požiūriu, svarbiausia ir būtiniausia DVŠ strategijos įgyvendinimo siekio priemonė - visų DVŠ veiklą vykdančių tarnautojų ir darbuotojų kompetencijų tobulinimas. Todėl tikėtina, kad pedagogai pripažįsta, jog dar ne visi DVŠ nuostatų įgyvendinimo vykdytojai yra pakankamai kompetentingi, todėl reikalinga akcentuoti mokymosi visą gyvenimą naudą ir tinkamai vykdyti šios DVŠ strategijos krypties įgyvendinimo nuostatas. Taigi pirmiausia siekiant įgyvendinti DVŠ mokyklose, reikalinga šiuos siekius įgyvendinti aukštesniuose lygiuose.

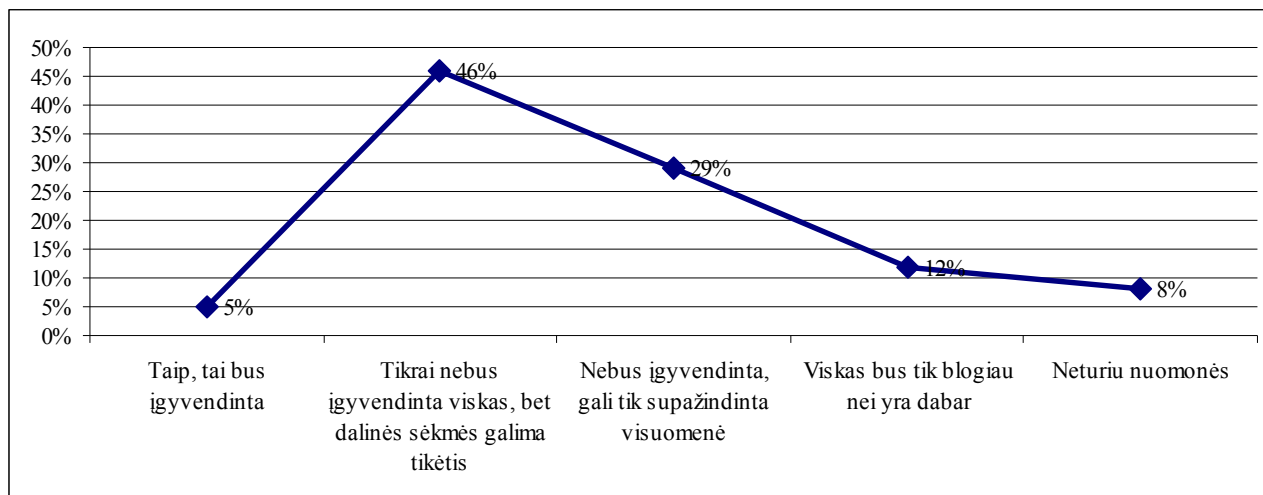
Nemaža dalis pedagogų nurodė, kad DVŠ strategijos įgyvendinimui labai svarbu ir tai, kad DVŠ idėjos turi būti realizuojamos ir formalaus ir neformalaus švietimo veikloje, pabrėžiant ugdymosi kompetenciją, vadinasi, svarbiausia įgyvendinant DVŠ strategiją yra sampratos, kad visuomenei reikalingas išprusęs žmogus.

Pažymėtina, kad DVŠ nuostatų įgyvendinimui yra svarbu ir tai, kad visos reikalingos DVŠ strategijos priemonės būtų prieinamos, todėl teigtina, kad reikalinga išsami įvairių dokumentų analizė.

Mažiausiai reikšminga, pedagogų požiūriu, DVŠ įgyvendinimui yra tarptautinio bendradarbiavimo skatinimas įvairiuose DVŠ srityse. Todėl tikėtina, kad pedagogai pirmiausia siekia šių idėjų įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu.

Pedagogų buvo prašoma įvertinti, ar bus įgyvendintos darnaus vystymosi švietimo nuostatos iki tikimosi darnaus vystymosi dešimtmečio pabaigos 2015 metų. (žr. 35 pav.)

35 pav. Nuostatos dėl darnaus vystymosi siekių įgyvendinimo iki dešimtmečio pabaigos (N – 136)

Kaip matyti pagal pateiktus duomenis 35 paveiksle, didžiausia dalis pedagogų pritarė, kad darnaus vystymosi idėjos nebus įgyvendintos, bet galima tikėtis sėkmės. Ir 29 procentai respondentų nurodė, kad ši strategija nebus įgyvendinta, gali tik su jos nuostatomis būti supažindinta visuomenė.

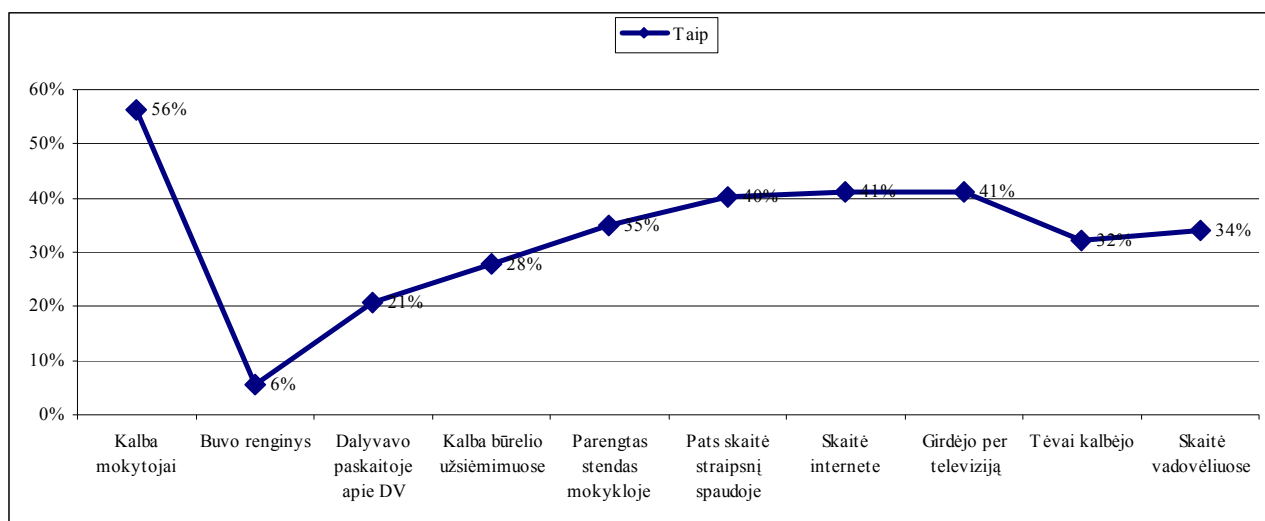
Teigtina ir tai, kad, vertinant pedagogų išsakytą nuomonę ir nustatant ganėtinai pasyvų požiūrį į darnaus vystymosi strategines nuostatas bei sampratą, šis atsakymo variantas atskleidžia jų požiūrį į darnaus vystymosi švietimo nuostatų sėkmę.

Apibendrinant teigtina, kad su darnaus vystymosi samprata pedagogai yra susipažinę tik iš dalies ir gana paviršutiniškai. Mokyklose darnaus vystymosi švietimo nuostatos yra įgyvendinamos taip pat tik iš dalies aktyvesnių pedagogų, šios veiklos sklaida nėra aktyvi. Todėl pedagogai suformuoja pasyvų požiūrį į darnaus vystymosi švietimo nuostatas bei principus.

3.3.4. Mokinų nuomonės tyrimo rezultatų analizė

Darnaus vystymosi samprata ar sąvoka jau nėra nauja, tačiau dar daug moksleivių apie tai turi mažai žinių. Siekiant patikrinti moksleivių turimas žinias apie DV, buvo aiškinamasi, kur jie yra

girdėję apie DV (žr. 36 pav.). Moksleivių buvo prašoma pateikti konkretų atsakymą: taip arba ne, todėl grafiškai yra pateikiamas tik atsakymo įvertinimas.

36 pav. Moksleivių žinių apie darnųjį vystymąsi šaltiniai (N – 418)

Kaip parodoma 36 paveiksle, dažniausiai moksleiviai informaciją ir žinias apie DV gauna iš mokytojų, kurie apie tai kalba pamokų metu. Todėl galima daryti prielaidą, kad pedagogai supažindina moksleivius su DV idėjomis, tikslais ar būtinumu.

Taip pat nemaža dalis moksleivių apie DV girdėjo per televiziją, skaitė internete, skaitė straipsnius spaudoje. Taigi teigtina, kad informacija apie DV buvo įdomiai pateikta šiose informavimo priemonėse, nes moksleiviai ją įsiminė ir perskaitė. Vadinasi, yra tikslinga organizuoti televizijos laidas, publikuoti straipsnius spaudoje ir internete, nes moksleiviai savo žinių poreikį tenkina naudodamiesi tokiomis informavimo priemonėmis.

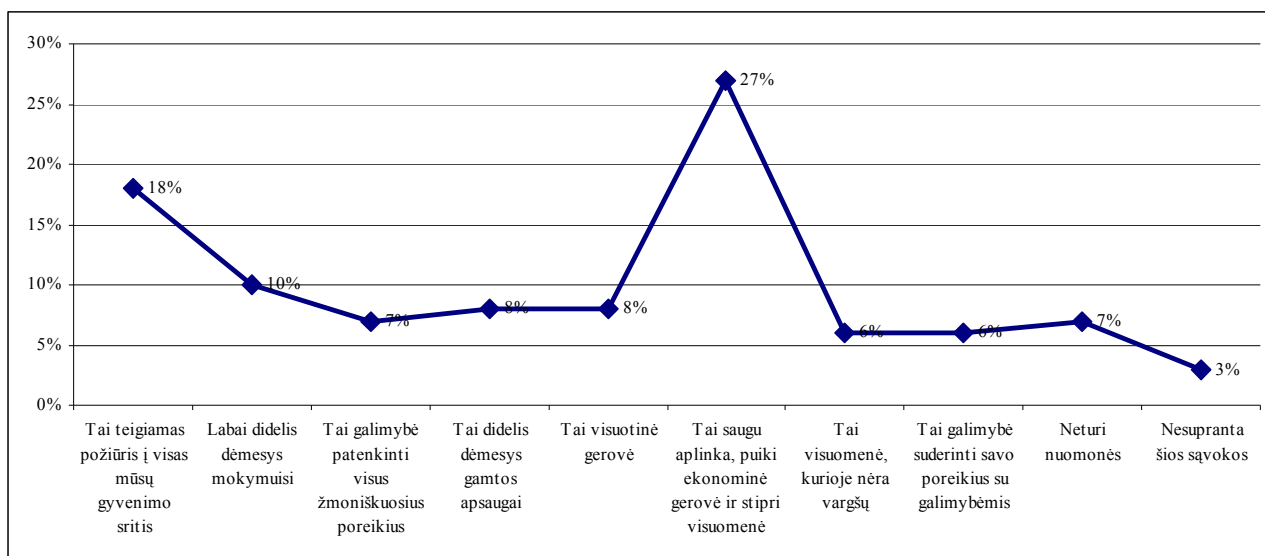
Pastebėtina, kad apie DV jau yra rašoma ir mokykliniuose vadovėliuose, nes juos nurodė net 34 proc. moksleivių. Mokykloje informacija apie DV yra pateikiama ir mokykliniuose stenduose bei kalbama būrelių užsiėmimuose. Todėl manytina, kad informacija apie DV mokyklose yra pateikiama ir suvokiama, nors tai įsisavina nelabai didelė dalis moksleivių.

Akcentuotina, kad iš savo tėvų sužinojo apie DV 32 proc. moksleivių, todėl galima daryti prielaidą, kad kai kuriose šeimose darnus vystymasis ir jo idėjos yra svarbios ir aptarinėjamos.

Reikia pažymėti, kad labai nedaug moksleivių patys įsijungia į DV analizę, nes labai nedaug jų dalyvavo renginiuose ar paskaitose, skirtose DV. Todėl galima daryti išvadą, kad pagrindinių mokyklų moksleiviams nėra aktuali savišvieta.

Apibendrinant teigtina, kad pagrindinių mokyklų vyresnių klasių moksleiviai iš dalies yra supažindinti su darnaus vystymosi samprata, dažniausiai šias žinias jie gauna mokykloje, o mažiausiai aiškinasi patys.

Taip pat svarbu išsiaiškinti ir tai, kaip moksleiviai suvokia darnaus vystymosi sąvoką. Moksleiviams buvo pateikiami klausimo atsakymo variantai ir nurodyta pasirinkti vieną svarbiausią, jų manymu, variantą. (žr.37 pav.).

37 pav. Darnaus vystymosi sąvokos samprata (N-418)

Analizuojant moksleivių atsakymus nustatyta, jog jie daugiausia pritarimų pateikia tam atsakymo variantui, kad DV tai saugi aplinka, puiki ekonominė gerovė ir stipri visuomenė. Todėl pažymėtina, kad yra dalis moksleivių, kurie tikrai tvirtai supranta, kas yra darnus vystymasis.

Nemažai moksleivių pasirinko teiginį, kad DV - tai teigiamas požiūris į visas mūsų gyvenimo sritis. Todėl šią grupę moksleivių galima priskirti prie tų, kurie supranta darnaus vystymosi sąvoką, nes, nors ir neišskiria pagrindinių DV krypčių, bet įvertina patį darnumą ir jo taikymo galimybes daugelyje sričių.

Kitų moksleivių atsakymai pasiskirstė įvairiems teiginiams. 10 proc. respondentų teigė, kad tai labai svarbu mokymuisi. Todėl reikia pastebėti, kad moksleivių požiūriu, mokymasis yra pagrindinė ir svarbiausia veikla.

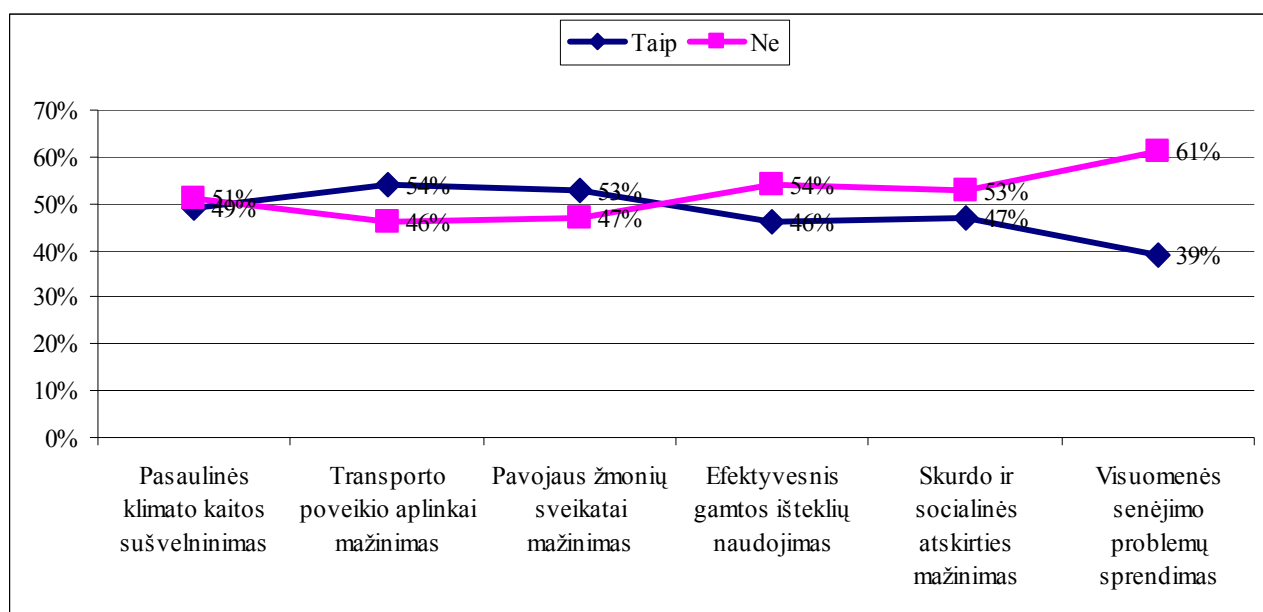
Didelį dėmesį gamtos apsaugai ir visuotinei gerovei paskyrė po tiek pat moksleivių. Todėl galima pastebėti, kad gamtos apsauga, moksleivių nuomone, nėra daugiau išskiriama iš kitų veiklų.

Dalis moksleivių pritarė teiginiams, kad DV visuomenė, kurioje nėra vargšų bei tam, jog DV galimybė derinti savo poreikius su galimybėmis. Taigi manytina, kad moksleiviai šiai sąvokai aiškinti pasirenka daugiau gražią ateitį nusakančius teiginius.

10 proc. moksleivių negalėjo atsakyti ir paaiškinti DV sąvokos. Taigi galima daryti išvadą, jog nemaža dalis pagrindinės mokyklos vyresnių klasių moksleivių turi supratimą apie darnų vystymąsi, tačiau didesnė dalis dar nesusiformavusi šios sąvokos sampratos.

Kaip nurodyta teorinėje darbo dalyje, ES yra pateikiama nemažai dokumentų, kuriuose aptariamos DV kryptys. Siekiant išsiaiškinti moksleivių supratimą apie aktualias problemas ir jų

sprendimo galimybes buvo prašoma konkrečiai, atsakymu taip arba ne, įvertinti nurodytas darnaus vystymosi kryptis ir jų įgyvendinimą Lietuvoje (žr. 38 pav.).

38 pav. Pagrindinių DV krypčių, nurodomų ES dokumentuose, įgyvendinimas (N -418)

Kaip pateikiama 38 paveiksle, pagrindinė problema, kuri yra sprendžiama Lietuvoje, tai transporto poveikio aplinkai mažinimas. Todėl galima pastebėti, kad šios problemas akcentavimas ir sprendimo būdai yra žinomi moksleiviams. Galima sutikti, kad tikrai ši problema yra pakankamai garsinama, moksleiviai apie tai dažnai rašo savo rašiniuose, kalba per egzaminus, todėl galima daryti prielaidą, kad tikrai didelė dalis moksleivių suvokia automobilių daromą žalą aplinkai.

Dar vienas atsakymo variantas, kuris kreivėje buvo aukščiau negu neigiami atsakymo variantai – tai pavojaus sveikatai mažinimas. Vadinasi, žmogaus sveikatos klausimas yra pakankamai aktualus moksleiviams. Galima daryti prielaidą, kad įvairios visuomenės akcijos, skatinančios aukoti ir padėti sergantiems, galėjo suformuoti tokią moksleivių nuomonę.

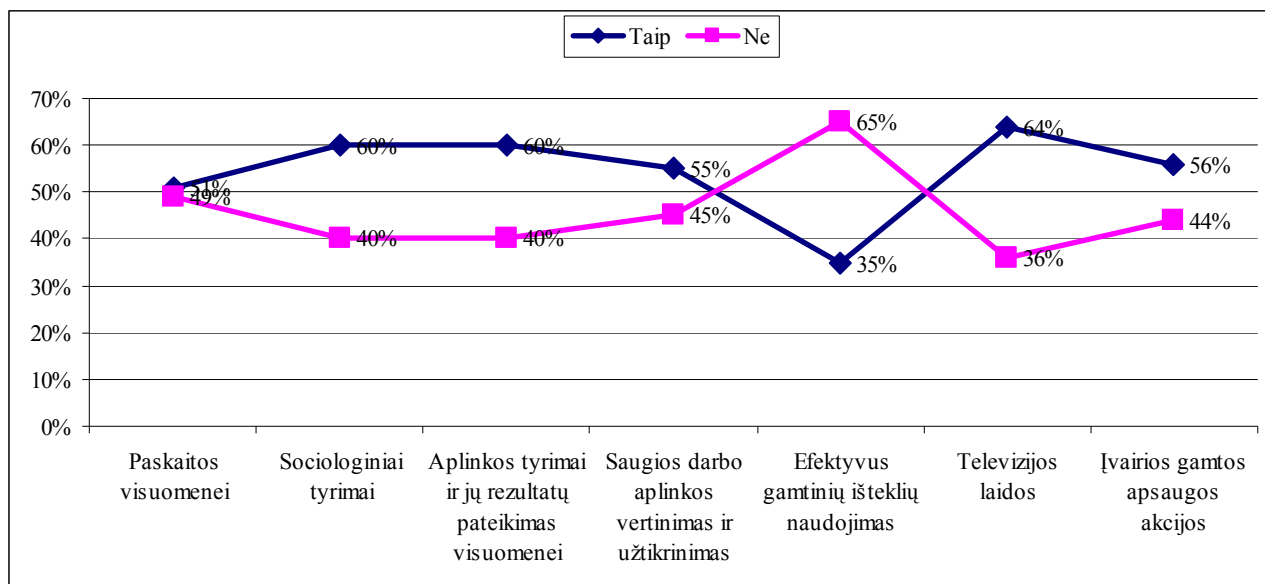
Pasaulinės klimato kaitos sušvelninimas yra pastebimas pusės respondentų, todėl galima manyti, kad ir ši, aktuali visai visuomenei problema, yra suvokiama pagrindinės mokyklos mokinių.

Kitų įvardintų problemų atsakymams buvo daugiau pateikta neigiamų vertinimų. Daugiausiai nesprendžiama moksleiviams atrodo visuomenės senėjimo problema. Tai visai suprantama, nes tikriausiai mokiniams dar nėra pilnai suvokiama visuomenės senėjimo samprata.

Reikia akcentuoti, kad mokiniai nemato ir efektyvesnio gamtos išteklių naudojimo problemos sprendimo bei skurdo ir socialinės atskirties mažinimo. Galima daryti prielaidą, kad moksleivių nuomone, pagrindinės DV sričių problemos dar nėra tinkamai sprendžiamos Lietuvoje.

Apibendrinant teigtina, kad beveik pusė apklaustų moksleivių geba suvokti ir išskirti pasaulines problemas.

Buvo siekiama išsiaiškinti ir tai, kaip moksleiviai suvokia darnaus vystymosi problemų sprendimo būdų pateikimą visuomenei (žr. 39 pav.). Moksleivių buvo prašoma pateikti konkretų atsakymą kiekvienam teiginiui: taip arba ne.

39 pav. Darnaus vystymosi veiklos demonstravimo būdai visuomenei (N -418)

Pagal pateikiamus duomenis 39 paveiksle matyti, kad dažniausiai moksleivių nuomone, DV problemų sprendimas pateikiamas visuomenei televizijos laidų metu. Iš to galima daryti prielaidą, kad moksleiviai nemažai informacijos gauna iš televizijos laidų.

Po 60 proc. pateikiama atsakymų variantams jog atliekami „sociologiniai tyrimai“ bei „aplinkos tyrimai ir jų rezultatų pristatymas visuomenei“. Tokių moksleivių atsakymą galėjo įtakoti supratimas, kad siekiant nustatyti problemas yra atliekami tyrimai.

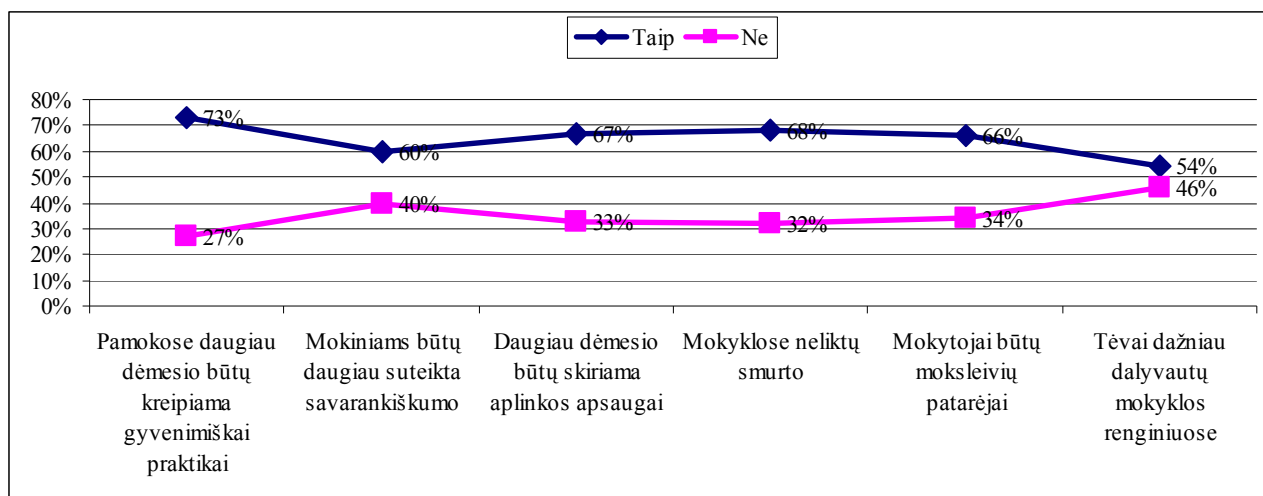
Trečioje vietoje pagal atsakymų gausumą yra įvairios gamtos apsaugos akcijos. Todėl tikėtina, kad moksleiviai tokias akcijas pastebi ir netgi jose dalyvauja. Tai, kad buvo dalis moksleivių, kurie teigė, jog apie darnų vystymąsi sužino iš tėvų pokalbių, leidžia daryti prielaidą, kad kai kurios šeimos domisi gamtos apsauga, todėl tikėtina, kad yra šeimų, kuriose propaguojamas gamtos išsaugojimas.

Nemaža dalis mokinių pritaria, kad visuomenei darnaus vystymosi problemų sprendimas demonstruojamas užtikrinant saugią darbo aplinką. Taigi galima daryti išvadą, kad yra išugdytas mokinių supratimas apie darbo aplinką. Jie jau suvokia, kad dirbdamas žmogus turi jaustis saugus.

Mažiausiai apklaustųjų pritarė tam, kad DV problemų sprendimas visuomenei pateikiamas efektyviai naudojant gamtos išteklius. Todėl pastebėtina, kad mokiniai mato ir suvokia, kad gamtos ištekliai naudojami neefektyviai.

Apibendrinant teigtina, kad nemaža dalis pagrindinių mokyklų vyresnių klasių moksleivių turi susiformavusią nuomonę dėl problemų sprendimo būdų pristatymo visuomenei.

Kadangi moksleivių pagrindinė aplinka yra mokykla, todėl buvo aiškinamasi darnaus vystymosi siekių įgyvendinimas mokyklose. Pirmiausia buvo klausiama, kokia veikla mokykloje įtakoja darnų vystymąsi (žr. 40 pav.). Ir į šį klausimą moksleivių buvo prašoma pateikti konkretų atsakymą: taip arba ne.

40 pav. Mokyklos veikla, įtakoianti darnų vystymąsi (N – 418)

Analizuojant mokinių pateiktus atsakymus, nustatyta, kad šių respondentų nuomone, darniam vystymuisi labiausiai padėtų, jei pamokose daugiau dėmesio būtų skiriama gyvenimiškai praktikai. Todėl reikia pastebėti, kad mokiniai norėtų ne tik gauti teorines žinias, bet ir sieti jas su gyvenimiška turima patirtimi, todėl galima daryti prielaidą, kad mokytojai pamokų metu mažai skiria dėmesio moksleivių patirčiai.

Tai, kad antroje vietoje moksleivių atsakymuose teigiama, kad darniam vystymuisi įtakos gali turėti tai, kad mokyklose neliktų smurto, rodo, kad smurtavimas ugdymo įstaigose yra labai didelė problema ir dažnas reiškinys. Tačiau galima teigti, kad mokiniai suvokia, jog darnos turi būti siekiama be smurto.

Kad moksleiviams vis tik yra svarbi gamtos apsauga, rodo tai, kad trečiasis pagal atsakymų gausumą įvardintas variantas yra- didesnio dėmesio skyrimas gamtos apsaugai. Todėl teigtina, kad mokiniai darnų vystymą daugiau sieja su aplinkosauginėmis problemomis.

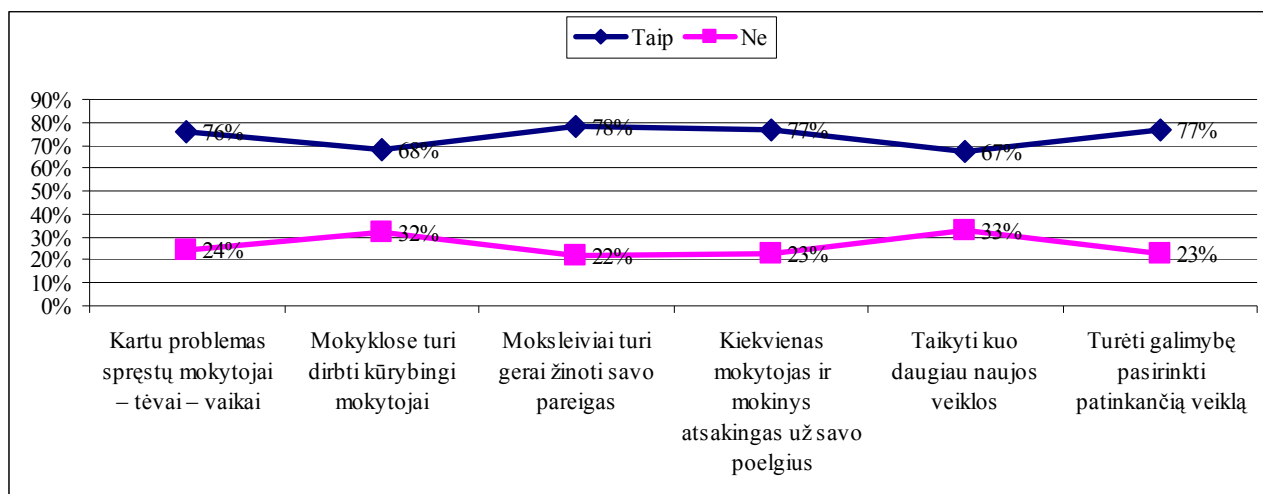
Mokiniam pakankamai aktualu, kad pedagogai būtų ne tik vertintojai ar dėstytojai, bet ir patarėjai. Tai rodo atsakymas, jog apklaustieji norėtų daugiau bendrauti su savo mokytojais ir jaustis bendros veiklos dalyviais. Vadinasi, galima akcentuoti, kad mokymo procese būtina diegti naujus mokymo metodus, daugiau bendradarbiauti su mokiniais.

Mokiniai darnaus vystymosi stiprinimui norėtų ir didesnės savarankiškumo galimybes. Todėl akcentuotina, kad pradėta mokyklose įgyvendinti mokinių savivalda yra vertinama palankiai, nes moksleiviai gali pasijusti savo mokyklų šeimininkais.

Mažiausiai teigiamai įvertinta tėvų dalyvavimo mokyklos renginiuose galimybė. Vadinasi, tėvų pasyvumas, kuris tikrai yra stebimas visose mokyklose, padarė įtaką tokiam moksleivių atsakymui.

Apibendrinant galima teigti, kad moksleiviai mokykloje norėtų nemažai pokyčių, nes jie darnumą daugiau suvokia kaip bendradarbiavimą, bendros veiklos organizavimą, savarankiškumo galimybės sudarymą.

Išsiaiškinta ir mokinių nuomonė dėl veiksmų, kurie gali sudaryti sąlygas greitesniam darnaus vystymosi idėjų įgyvendinimui mokyklose. Respondentai atsakymus vertino dviem kriterijais: taip ir ne. (žr.41 pav.).

41 pav. Veiksniai, padedantys įgyvendinti darnaus vystymosi idėjas mokyklose (N – 418)

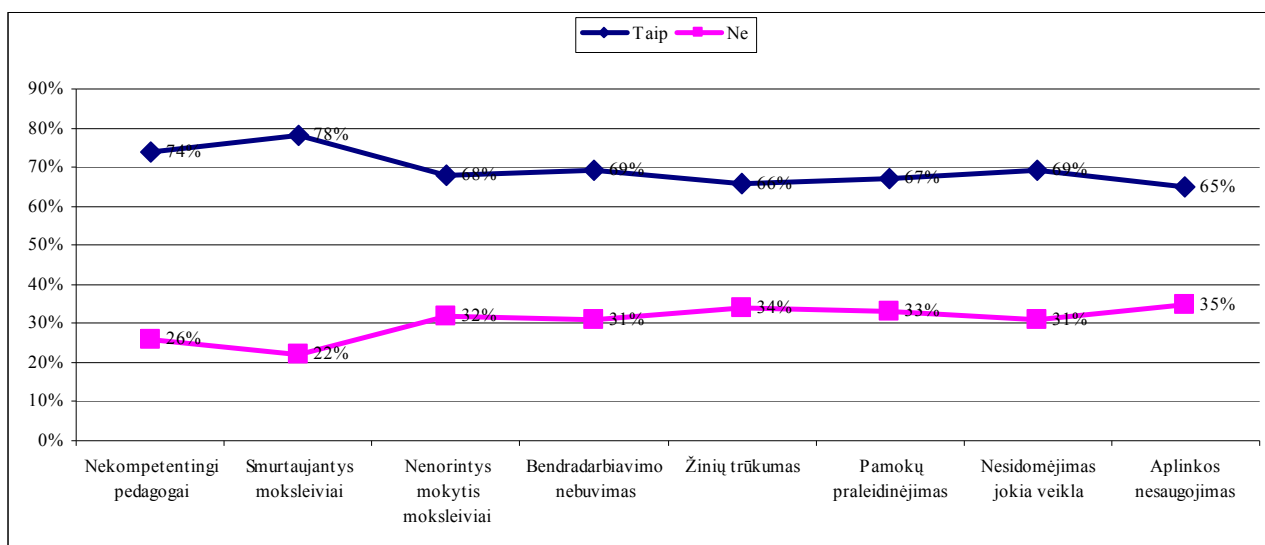
Pagal duomenis, pateikiamus 41 paveiksle, matyti, kad palankiausiai vertinamas veiksnys – geras mokinių pareigų žinojimas ir tai, kad kiekvienas mokytojas ir mokinys yra atsakingas už savo poelgius. Todėl akcentuotina, kad pagrindinis veiksnys, tinkamai įtakojantis darnų vystymą, tai pareigingumas ir atsakomybė.

Labai panašiai vertinama ir bendro tėvų, moksleivių ir pedagogų sprendimų įtakos galimybė bei galimybė pasirinkti patinkančią veiklą. Todėl, nors ankstesniame klausime moksleiviai nurodė, kad tėvų dalyvavimas mokyklos renginiuose nėra labai svarbus, bet problemų sprendimui jie pageidautų visų trijų ugdymo proceso dalyvių bendravimo. O tai, kad kiekvienas mokinys norėtų turėti galimybę pasirinkti patinkančią veiklą, rodo, kad mokyklose turi būti vystomas neformalus ugdymas, kurio metu besimokantys galėtų realizuoti savo pomėgius.

Antroje vietoje, mokinių nuomone, tai kūrybingi mokytojai bei nauja veikla. Todėl tik dar kartą galima patvirtinti, jog mokiniams yra labai aktualu, kad pamokos nebūtų nuobodžios ir taptų įvairesnėmis. Vadinasi, darniam vystymui įgyvendinti labai svarbi kūrybinga ir naujomis idėjomis paremta pedagogų veikla.

Apibendrinant teigtina, kad moksleiviai įvardintus atsakymo variantuose veiksmus vertina daugiau palankiai ir teigiamai, o tai rodo, kad ir mokiniai ugdymo procese nori permainų.

Kaip teigiami ir palankūs veiksniai gali pagreitinti darnaus vystymosi idėjų įgyvendinimui, taip nepalankūs veiksniai gali trukdyti siekti šių idėjų įgyvendinimo. (žr. 42 pav.).

42 pav. Veiksniai, trukdantys įgyvendinti darnaus vystymosi idėjas mokyklose (N – 418)

Analizuojant respondentų atsakymų duomenis, paaiškėjo, kad kaip nepalankiausias veiksnys nurodomas mokinių smurtavimas, kas patvirtina jau minėtą prielaidą, jog smurtavimas labai aktuali problema.

Antras veiksnys, apklaustųjų nuomone, nekompetentingi pedagogai, todėl ir vėl galima teigti, kad nuo pedagogų kompetencijos labai daug priklauso organizuojant ugdymo procesą.

Trečioje vietoje, pagal atsakymų gausumą, veiksniai, trukdantys įgyvendinti darnų vystymąsi tai bendradarbiavimo nebuvimas bei nesidomėjimas jokia veikla. Todėl teigtina, kad siekiant darnos būtinas bendravimas ir bendradarbiavimas.

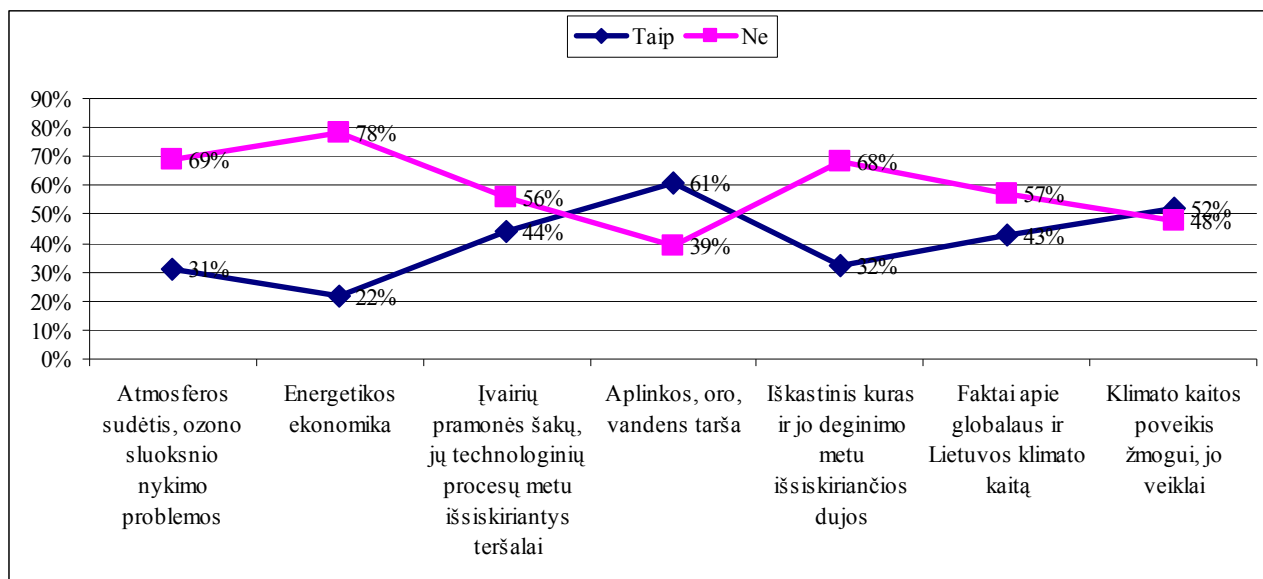
Vadinasi, moksleiviai, nors ir siekdami gauti daugiau savarankiškumo, įvertina bendradarbiavimo svarbą. Lygiai taip pat svarbu, kad mokiniai turėtų kažkokią papildomą veiklą, todėl dar kartą reikia akcentuoti, kad papildomo ugdymo veikla turėtų būti kuo įvairesnė, kad būtų tenkinami įvairūs mokinių poreikiai.

Pamokų praleidinėjimą bei mokinių nenorą mokyti galima įvertinti kaip ketvirtą pagal atsakymų gausumą veiksnį, trukdantį darniam vystymuisi. Todėl verta akcentuoti, kad mokiniai nepalankiai daugiau vertina pedagogų įtaką, o jų netinkamas elgesys atsiduria tik ketvirtoje vietoje, todėl akcentuotina, kad mokiniai sau skiria mažiau atsakomybės.

Aplinkos nesaugojimas įvardijamas mažiausiai respondentų, tačiau pagal atsakiusių procentą, tai daugelio mokinių vertinamas kaip svarbus veiksnys, todėl aplinkos saugojimas turi būti akcentuojamas mokyklose.

Viena aktualiausių darnaus vystymosi prioritetų - tai klimato kaitos keliamos problemos, todėl svarbu išsiaiškinti, kaip mokiniai yra supažindinami mokyklose su šios srities problemomis. (žr. 43 pav.).

43 pav. Klimato kaitos klausimai, analizuojami mokyklose (N – 418)

Kaip matyti pagal duomenis, pateikiamus 43 paveiksle, mokinių nuomonių pasiskirstymas labai įvairus, ir neigiamų atsakymų yra daugiau nei teigiamų, todėl teigtina, kad ne visose mokyklose aktyviai aiškinami klimato kaitos klausimai.

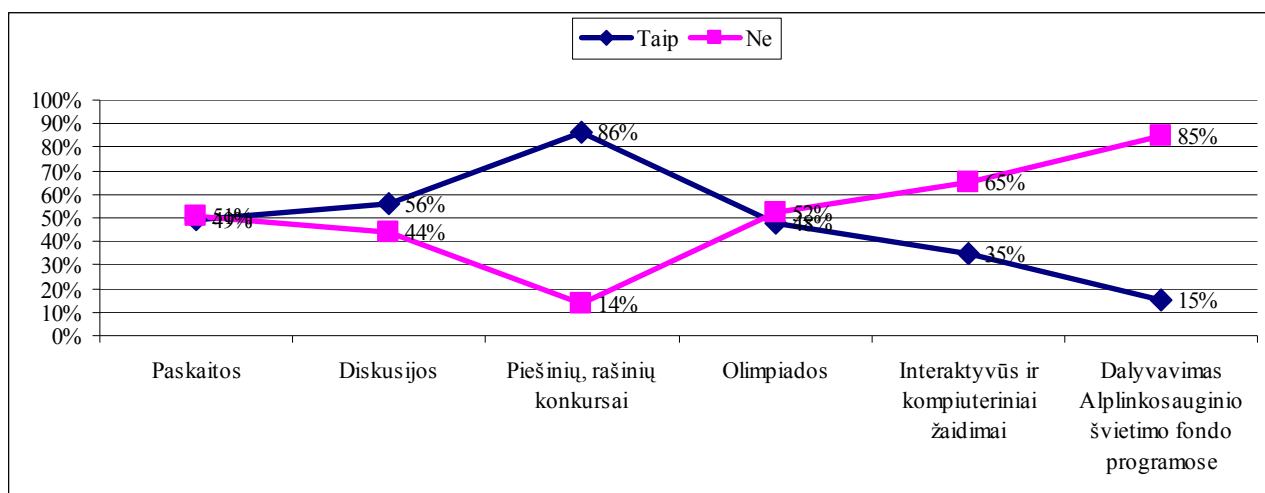
Daugiausiai teigiamų vertinimų pateikta atsakymo variantams apie aplinkos ir oro taršos keliamas problemas. Tačiau pažymėtina, kad šios problemos dažniausiai nurodomos bendrosiose įvairių mokomųjų dalykų bendrosiose programose.

Klimato kaitos poveikis žmogui ir jo veiklai įvardijamas taip pat daugiau nei pusės respondentų, todėl galima daryti išvadą, kad šie du klausimai yra dažniausiai aptariami pamokose ar kitoje mokyklos veikloje.

Kiek mažiau pritarta, jog mokyklose yra kalbama ir analizuojama įvairių pramonės šakų, jų technologinių procesų metu išsiskiriantiems teršalams bei faktams apie klimato kaitos poveikį žmogui ir jo veiklai.

Mažiausiai mokyklose analizuojamos energetikos ekonomikos klausimai bei iškastinio kuro ir jo deginimo metu išskiriamų dujų daromai žalai. Tačiau tai galima vertinti kaip sudėtingus klausimus moksleivių supratimui, bet vertinant bendrai pateikiamus klimato kaitos klausimus, teigtina, kad moksleiviams yra suteikiama nemažai informacijos.

Buvo siekiama išsiaiškinti ir tai, kokioje veikloje, be pamokų, dar yra analizuojama klimato kaita. (žr. 44 pav.).

44 pav. Papildomi užsiėmimai, kuriuose analizuojama klimato kaita (N – 418)

Kaip paaiškėjo analizuojant mokinių atsakymus, dažniausiai klimato kaitos aptariamos organizuojant rašinių ir piešinių konkursus, todėl akcentuotina, kad tokia veikla pagrindinėse mokyklose yra dažna aptariant įvairias problemas, nes ir pedagogai įvardijo tuos pačius užsiėmimus.

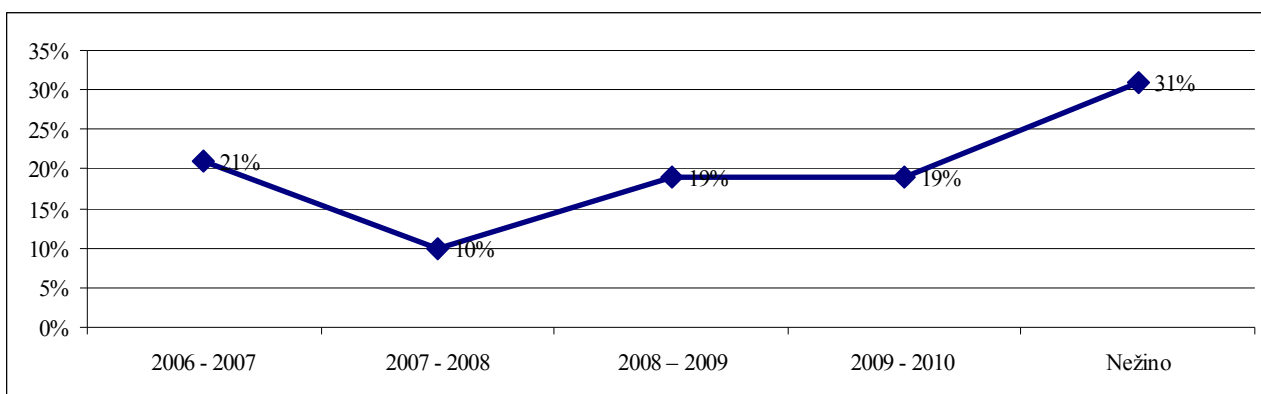
Mažiau populiarī veikla – diskusijos, paskaitos. Manytina, kad dar mažai skiriama dėmesio moksleivių poreikiui išsakyti ar siekti savišvietos pagrindinėse mokyklose.

Nors kompiuteris ir yra labai mėgiama mokinių priemonė, tačiau jo teikiamos galimybės dar nėra išnaudojant siekiant aiškinti mokiniams klimato kaitos klausimus.

Mažiausiai teigiamai įvardintas dalyvavimas aplinkosauginio švietimo fondo programos, todėl teigtina, kad rajono pagrindinėse mokyklose dar nėra akcentuojamos galimybės įvertinti ir dalyvauti tokiose programose.

Apibendrinant teigtina, kad rajono pagrindinėse mokyklose klimato kaitos problemoms aiškinti pasirenkama populiariausia papildoma veikla – rašinių ir piešinių konkursai.

Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos sprendimu 2008 – 2009 metai buvo paskelbti Žemės planetos metais. Todėl tokiam įvykiui turėjo būti paskirti renginiai ar kokia kitokia veikla. Buvo aiškinamasi, kaip šie metai buvo pažymėti rajono pagrindinėse mokyklose ir ką apie juos žino moksleiviai. Kaip moksleiviai žino, kurie metai yra paskelbti Žemės planetos metais pateikiama 45 paveiksle.

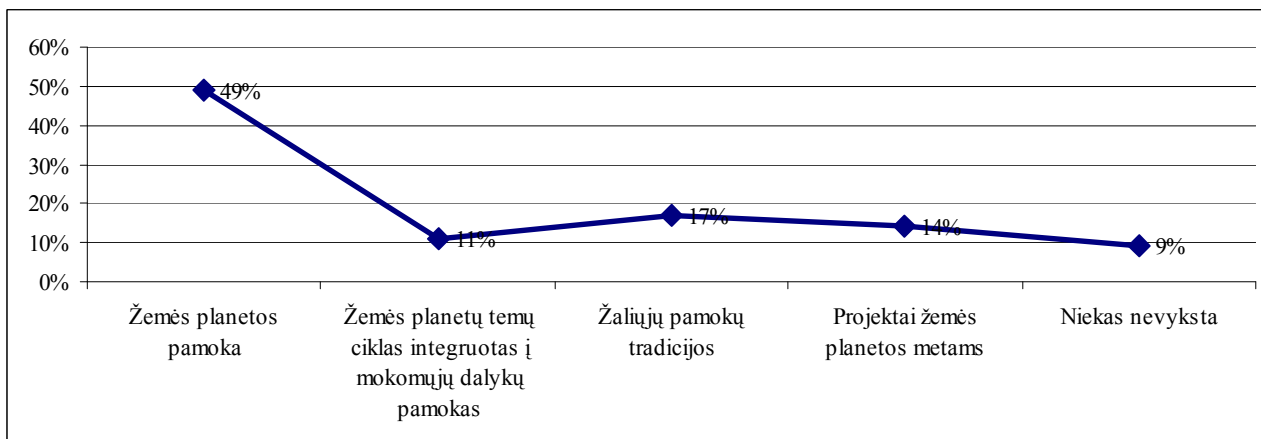
45 pav. Mokinių žinios apie metus, kurie paskelbti Žemės planetos metais (N –418)

Kaip matyti pagal duomenis, pateikiamus 44 paveiksle didžiausia dalis mokinių nežino apie tokius metus. O teisingam atsakymui pritarė tik 19 procentų respondentų.

Todėl visai suprantami moksleivių atsakymai kito klausimo atsakyme, kad jokie renginiai nevyko, ir net 42 proc. moksleivių teigė, jog tokiais renginiais nesidomi. Nedidelės dalies mokinių buvo įvardintos Žemės dienos paminėjimas, šventė, pamoka ir pan.

Todėl galima daryti išvadą, kad reikšmingi darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimui metai, mokyklose su mokiniais nėra tinkamai aptariami ir kažkokie išskirtiniai renginiai šioms metams pažymėti nebuvo vykdomi.

Buvo aiškinamasi ir tai, kokie apskritai renginiai, skirti gamtos apsaugai, planetos apsaugai vyksta mokyklose. (žr. 46 pav.).

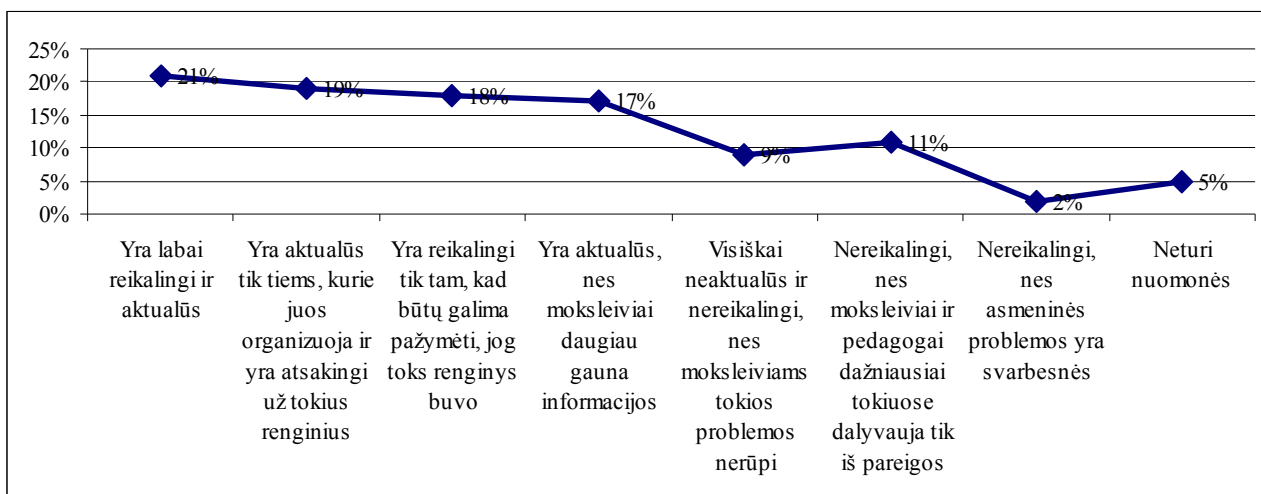

46 pav. Renginiai, skiriami gamtos ar planetos apsauga, vykstantys mokyklose (N – 418)

Kaip pagrindinis vykstantis renginys, skirtas gamtos apsaugai, įvardinta žemės planetos pamoka, todėl galima teigti, kad pagrindinė veikla aptariant problemas, pagrindinėse mokyklose išlieka pamoka. Todėl visai suprantami mokinių pasisakymai, kad nori įvairesnės veiklos.

Reikalinga pastebėti, kad naujesnė ir jau pamėgta kai kurių mokyklų veikla – projektai, nėra labai aktuali rajono pagrindinėse mokyklose. Tačiau svarbu tai, kad nors kažkoks gamtosauginis

judėjimas šiose mokyklose vyksta. Todėl tikslinga išsiaiškinti mokinių nuomonę dėl tokių renginių reikalingumo (žr. 47 pav.).

47 pav. Mokinių nuomonė dėl gamtosauginių renginių organizavimo mokyklose (N – 418)

Kaip nustatyta analizuojant mokinių atsakymus, gamtosauginiai renginiai mokyklose yra reikalingi ir aktualūs. Todėl teigtina, kad mokiniams nėra svetimos gamtos apsaugos problemos. Tačiau buvo išsakyta ir pakankamai sarkastiška nuomone, jog tokie renginiai yra aktualūs tik juos rengiantiems arba tik tam, kad būtų galima pažymėti, jog toks renginys vyko, dar nurodyta, kad renginiai nėra reikalingi, nes pedagogai ir mokiniai juose dalyvauja iš pareigos.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad kiekvienoje mokykloje yra mokinių, kurių netenkina jokia papildoma veikla ar informatyvūs renginiai, tačiau tai tik patvirtina faktą, kad yra ir sąmoningų mokinių, kurie ankstesnių klausimų atsakymuose nesidomėjamą jokia veikla įvardijo kaip veiksnį, kuris trukdo darnaus vystymosi siekiams.

Tad galima daryti išvadą, kad pagrindinio ugdymo mokyklose yra dar daug tobulintų dalykų ir reikalingos veiklos įgyvendinimo sričių.

3.3.5. Ekspertų apklausos rezultatų analizė

Ekspertų tyrimas buvo organizuojamas 2009 metų lapkričio mėnesį. Visi respondentai buvo apklausti individualiai, jų atsakymai suskirstyti pagal klausimus į kategorijas ir apibendrinti. Ekspertų tyrime dalyvavo 5 švietimo ekspertai, kurie dirba įvairiose ugdymo įstaigose rajone. Dalyvavo vienas vyras ir keturios moterys. Vienas respondentas dirba švietimo skyriuje, jo veikla siejama su pagrindinių rajono mokyklų veiklos organizavimu ir kontrole. Du tyrimo dalyviai atstovauja švietimo darbuotojams, kurie dirba švietimo ir sporto skyriuje, todėl jie nuolat savo darbe susiduria su pagrindinių mokyklų darbo ypatumais. Taip pat du pagrindinių mokyklų direktorius.

Ekspertų interviu analizė

Klausimas	Kategorija
Kaip suprantate darnaus vystymosi švietimą?	Tai visų švietimo narių pastangos įgyvendinti naujoves; Naujų siekių švietime pritaikymas; Visuomenės ugdymas siekiant suderinti ekonominius, socialinius ir ekologinius veiksnius;
Kaip galėtumėte apibūdinti darnųjį vystymąsi?	Ekonomika, ekologija socialinė ir kultūrinė darna; Darni visų sričių veikla; Gamtosauginis ugdymas sujungiamas su kitomis sritimis, akcentuojant
Kokiomis formomis, būdais įgyvendinami darnaus vystymosi prioritetai mūsų rajono mokyklose?	Renginiai; Konferencijos; Konkursai; Integruota veikla;
Kaip pasikeistų pagrindinės rajono mokyklos įgyvendinus darnaus vystymosi švietimo nuostatas	Atsirastų erdvės saviraiškai; Visų švietimo sistemos dalyvių susikalbėjimas; Geresnis moksleivių lankomumas; Daugiau pedagogų iniciatyvos;
Ar galite įvardinti jau pasiektus pokyčius pagrindinėse rajono mokyklose pagal darnaus vystymosi švietimo nuostatas?	Dar negalima matyti galutinio rezultato; Aktyvesni pedagogai konkursuose, renginiuose; Įdomesni darbo metodai;
Įvardinkite palankius veiksnius, kurie turi įtakos integruojant darnaus vystymosi švietimo idėjas pagrindinėse mokyklose?	Pedagogų kompetencija; Siekimas naujovių ir tobulinimasis; Moksleivių motyvacija; Tėvų aktyvumas ugdymo procese.
Su kokiomis kliūtimis, Jūsų nuomone, susiduria pagrindinės mokyklos, siekdamos įgyvendinti darnaus vystymosi švietimo nuostatas	Finansiniai sunkumai; Ekonominė šalies situacija; Nekompetentingi mokytojai; Tėvų pasyvumas; Moksleivių motyvacijos trūkumas; Didelis biurokratizmas;
Ar sudaromos sąlygos pagrindinių mokyklų pedagogams siekti kvalifikacijos?	Sąlygos sudaromos; Galima organizuoti seminarus ir mokymus patiems pedagogams; Dalyvauti mokymuose visuomet išleidžiama;
Kokiais būdais pedagogai turėtų kelti kvalifikaciją, kad galėtų tinkamai skiepyti darnaus vystymosi švietimo nuostatas?	Dalyvauti seminaruose; Rengti ir dalyvauti tarptautiniuose projektuose; Savo veiklą demonstruoti rajono
Ar esate dalyvavę renginiuose, skirtuose darnaus vystymosi švietimo idėjoms?	Nėra dalyvavę konkrečiai įvardintuose renginiuose;
Kokius pasiūlymus dėl darnaus vystymosi švietimo galite pateikti rajono pagrindinių mokyklų bendruomenėms?	Aktyvinti savo veiklą; Daugiau informacijos apie gerus dalykus mokyklose viešinti spaudoje; Skatinti tėvų dalyvavimą

Ekspertų nuomone, darnus vystymasis yra ekologinės, ekonominės ir socialinės srities bendra veikla. Respondentų nuomone, darnus vystymasis yra įvairių sričių veiklos derinimas tarpusavyje. Taip pat buvo teigiama, kad darnaus vystymosi veikla yra labiausiai siejama su gamtosauginiu ugdymu ir jį integruojant kitas veiklas. Tačiau pastebėta, kad ekspertų nebuvo įvardinta, kad DV yra siejamasis su savo veiklos rezultatų palikimu ateities kartoms.

Mokyklose, kaip ir kiekvienoje organizacijoje, reikalinga analizuoti visuomenės darnaus vystymosi koncepciją, t.y. ugdyti integralų požiūrį į ekonomiką, visuomenės raidą ir aplinkos

apsaugą bei kultūros kontekstą. Taip pat tikslinga analizuoti švietimo orientavimo į darnaus vystymosi strategijas, ieškoti jų sąsajų su švietimą reglamentuojančiais Lietuvos dokumentais. Darnaus vystymosi temas reikalinga orientuoti į mokomųjų dalykų turinį, atsižvelgiant į bendrąsias programas, taip pat reikalinga naujinti mokinių vertinimo sistemą, diferencijuoti ir individualizuoti bei integruoti ugdymo turinį. Galima būtų įvardinti dar daug dalykų, kuriuos reikalinga lavinti pagrindinėse mokyklose, tačiau pastebėtina, kad ekspertai labai glaustai įvardijo, kas yra daroma pagrindinėse mokyklose siekiant įgyvendinti DVŠ nuostatas. Jų teigimu pagrindinėse mokyklose yra įgyvendinamos darnaus vystymosi švietimo nuostatos. Respondentų nuomone, mokyklose tai pasireiškia renginių, konferencijų, konkursų bei integruotos pamokinės veiklos metu. Todėl teigtina, kad darnaus vystymosi švietimo nuostatos mokyklose įgyvendinamos įvairiomis formomis, tačiau tai nėra tikslingai akcentuojama ir mažai skiriama dėmesio dokumentų analizei pedagogų tarpe. Todėl galima daryti prielaidą, kad Radviliškio rajono švietimo veikla nėra tikslingai nukreipta DVŠ nuostatų įgyvendinimui.

Ekspertų teigimu, darnaus vystymosi pokyčius įgyvendinus mokyklose, mokytojams atsirastų daugiau erdvės išreikšti save, o tai įgalina tikėtis, kad pedagogai galės daugiau taikyti savo veikloje naujovių, pokyčių. Labai akcentuotinas visų respondentų mokyklos bendruomenės bendravimas ir dialogas. Vadinasi, labai svarbu, kad visi ugdymo proceso dalyviai sutartų ir siektų bendrų tikslų. Todėl reikalinga pažymėti, kad labai trūksta mokyklose supratimo tarp švietimo institucijų paslaugų teikėjų ir šių paslaugų vartotojų. Buvo įvardinta, jog laisviau ir novatoriškiau dirbant pedagogams, pagerėtų moksleivių mokyklos lankomumas. Todėl teigtina, kad įgyvendinus darnaus vystymosi švietimo nuostatas mokyklose pagerėtų ne tik paties ugdymo turinio perteikimas, bet ir bendruomenės santykiai, atsirastų didesnė moksleivių motyvacija. Galima daryti prielaidą, kad mokyklose, įgyvendinus DVŠ nuostatas, būtų pasiektas tikslingas ir pažangus ugdymo rezultatas.

Analizuojant ekspertų atsakymus dėl pasiektų pokyčių rajono pagrindinėse mokyklose, paaiškėjo, kad dar nėra pasiekta ypatingų rezultatų, tai tik vykstantis procesas, tačiau pedagogai tampa aktyvesni, parengia vis naujesnius, įdomesnius projektus, pristato naują veiklą.

Integruojant darnaus vystymosi švietimo idėjas į pagrindinių mokyklų veiklą palankūs veiksniai ekspertų įvardinti yra šie: kompetentingi pedagogai; nuolatinis tobulėjimas ir mokymasis; tėvų aktyvus dalyvavimas mokyklų veikloje bei mokinių motyvacija. Todėl teigtina, kad naujuosius prioritetus, nurodomus darnaus vystymosi strategijose gali įgyvendinti tik pasirengę pedagogai, kurie turi į ugdymo procesą įjungti tėvus, skatinti moksleivių motyvaciją ir supratimą, kad reikalinga mokytis.

Ekspertų nuomone, kliūtys, trukdančios taikyti darnaus vystymosi idėjas yra finansinės, ekonominės, kurios įtakoja sunkumus kuomet reikia organizuoti įvairias veiklas, nes nėra sudarytos galimybės skatinti tiek pedagogus tiek moksleivius už pasiektus rezultatus, tikslingai juos įvertinti.

Labai sudėtinga yra įtraukti tėvus į ugdymo procesą, nes tėvai mažai domisi vaikų pasiekimais, retai lankosi mokyklose, nerodo iniciatyvos pokyčiams. Mokiniai dažniau akcentuoja savo teises, bet pamiršta pareigas. Beveik kiekvienas respondentas nurodė, kad mokytojų darbas dažniau yra vertinamas pagal pateiktus popierius, o nėra akcentuojama veikla. Todėl labai aktualus dalykas mokyklose tai - popierizmo mažinimas, nes kol kas yra tik daug kas akcentuojama, bet realiai nedaroma.

Ekspertų nuomone, pagrindinių mokyklų pedagogai turi geras sąlygas tobulinti kvalifikaciją, kadangi dalis lankomų seminarų ir kursų yra apmokama iš mokinio krepšelio lėšų. Taip pat labai gera galimybė pasidalyti gerą darbo patirtimi su kolegomis – tai patiems pedagogams organizuoti savo seminarus, atviras pamokas, skaityti pranešimus konferencijose ir taip toliau. Ekspertai pažymėjo ir tai, kad mokyklos vadovai sudaro sąlygas pedagogams išvykti į pageidaujamas renginius. Todėl teigtina, kad mokymosi, tobulinimosi galimybės pagrindinių mokyklų pedagogams yra sudarytos.

Interviu metu nustatyta ir tai, kad nei vienam apklausoje dalyvavusiam ekspertui nėra tekę dalyvauti darnaus vystymosi švietimui skirtuose renginiuose.

Siekiant tobulinti pagrindinėse mokyklose darnaus vystymosi švietimo idėjų įgyvendinimą ekspertai nurodė, kad reikalinga patiems pedagogams būti aktyvesniems, apie savo vykdomą veiklą daugiau pateikti informacijos spaudoje. Labai svarbus veiksnys, tėvų įjungimas į savo mokyklos ugdymo procesą. Tuomet yra labiau tikėtinas bendradarbiavimas, pedagoginio darbo supratimas ir įvertinimas.

Apibendrinant ekspertų interviu duomenis, galima teigti, kad patys ekspertai nėra tinkamai išsiaiškinę DVŠ idėjų, nuostatų ir šios veiklos taikymo, kaip labai svarbios veiklos mokykloje, neakcentuoja. Ekspertų išsakyta nuomonė daugiau sietina su švietimo nuostatomis apskritai, nes jų pasisakymuose nebuvo įvardinta jokia įdomesnė DVŠ priemonė ar veikla, vykusi rajono mokyklose.

3.3.6. Empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas

Kiekvienoje mokykloje, analizuojant jos veiklą bet kokiais aspektais galima surasti gerų dalykų ir pastebėti trūkumų. Atlikus Radviliškio rajono pagrindinių mokyklų pedagogų ir mokinių anketinę apklausą, išsiaiškinus DVŠ strategijos nuostatų įgyvendinimo siekius ir trūkumus galima pateikti pagrindinius motyvus grupuojant juos į trūkumus ir šių trūkumų siekius (žr. 4 lentelę)

Empirinio tyrimo metu išsiaiškinti trūkumai ir jų pokyčių siekiai

Trūkumai	Siekiamybė
Analizuojant pedagogų tyrimo duomenų analizę nustatyta, kad nemaža dalis nėra išanalizavusi DVŠ nuostatų ir strategijos	Išugdyta pedagogų darnaus vystymosi samprata, aptarta ir išanalizuota DVŠ strategija.
Pedagogų teigimu visuomenėje nevyksta DVŠ strategijos įgyvendinimas	Pedagogai aktyviai dalyvauja populiarindami DVŠ strategijos nuostatas, patys kelia kvalifikacija ir siekia tobulėjimo bei mokymosi aktyvinimui skatina mokinius naudodami įvairias šiuolaikines mokymo formas ir metodus.
Trūksta mokyklose pokyčių ir žinių siekio akcentavimo	Pedagogai integruoja mokymosi turinį, nurodo mokiniams žinių reikalingumo ir kvalifikuotų darbuotojų poreikio siekiamybę siekia teigiamo požiūrio į mokymosi pokyčius.
Nėra tinkamai projektuojami DVŠ nuostatų įgyvendinimo veiksniai	Pedagogai siekdami įgyvendinti DVŠ veiksnius aktyviai bendradarbiauja su ugdytiniais, jų tėvais bei socialiniais partneriais, aktyviai taiko DVŠ strategijos idėjas praktikoje.
Pedagogų ir mokinių motyvacijos trūkumas	Mokyklose parengta tiek mokinių tiek mokytojų motyvacijos skatinimo programa, kuri tikslingai nukreipia mokytojus darbui, o mokinius naujų žinių siekiui bei mokymosi rezultatų gerinimui.
Nėra propaguojamos neformalios veiklos formos, atliekama įprasta rašinių ir dalyvavimo konkursuose veikla	Pagrindinių mokyklų pedagogai, mokiniai ir jų tėvai aktyviai inicijuoja DVŠ strategijos nuostatas įgyvendinančius projektus, siekia tarptautinio bendradarbiavimo įgyvendinant DVŠ strategijos principus ir nuostatas.
Pedagogai mažai dalyvauja DVŠ strateginių nuostatų įgyvendinimo seminaruose, mokymuose	Pedagogai aktyviai dalyvauja renginiuose ir mokymuose, kurie skirti DVŠ nuostatų įgyvendinimui. Šiose veiklose įgautą patirtį ir žinias aktyviai platina ne tik mokyklos bet ir vietos bendruomenei
Pagrindinėse mokyklose mažai organizuojama įvairių renginių, kurie skirti aktualioms ekologinėms problemoms spręsti	Mokyklos bendruomene ne tik renginių, skirtų ekologinių ir globalių problemų sprendimui, dalyvė, bet ir tokių renginių iniciatorė ir organizatorė
Pagrindinis DVŠ strategijos siekis – siekti žinių, tobulėjimo ir kvalifikacijos	Pagrindinių mokyklų pedagogai aukštos kvalifikacijos ir tinkamai pasirengę dirbti mokyklose žmonės, siekiantys ne tik savo, bet ir mokinių tobulėjimo
Mokiniams neįdomūs ir nesuprantami DVŠ siekiai ir idėjos	Pagrindinių mokyklų mokiniai išprusę ir supažindinti su pagrindiniais strateginiais valstybės siekiais bei gebantys reaguoti į pokyčius, siekiantys savo mokymosi rezultatais pagerinti mokyklos ir rajono ugdymosi rodiklius.

Sudaryta autorės remiantis atlikto tyrimo rezultatais

Atlikus anketinės apklausos ir ekspertų interviu analizę galima parengti pagrindinės mokyklos įgyvendinančios DVŠ nuostatas įvaizdį.

Pagrindinės mokyklos veiklos dalyviai:

- Švietimo ir mokslo ministerija;
- Rajono savivaldybė;
- Pedagogai;
- Tėvai;
- Moksleiviai

Dalyvių funkcijos:

Švietimo ir mokslo ministerija:

- Rengia dokumentus, reglamentuojančius mokyklos veiklą;
- Sudaro tikras sąlygas mažinti biurokratizmą mokyklose;
- Sistemingai analizuoja ir koreguoja mokymosi programas;

Savivaldybė:

- Tinkamai paskirsto lėšas;
- Sudaro sąlygas pedagogams dalintis gerąja darbo patirtimi;
- Analizuoja kursų, skirtų pedagogams, turinį ir tinkamumą bei reikalingumą;

Pedagogai:

- Aktyviai dalyvauja mokymuose ir taiko savo darbe naujus metodus;
- Tinkamai vertina moksleivių pasiekimus;
- Sudaro grįžtamąją vertinimo sistemą (moksleiviai vertina pedagogus);
- Inicijuoja moksleivių projektus, renginius, akcijas.
- Sudaro galimybę moksleivių savarankiškam mokymuisi;
- Bendradarbiauja su moksleivių tėvais (bendri renginiai, projektai, rėmėjai);
- Skatina moksleivių motyvacija nauja ir įdomia veikla

Moksleiviai:

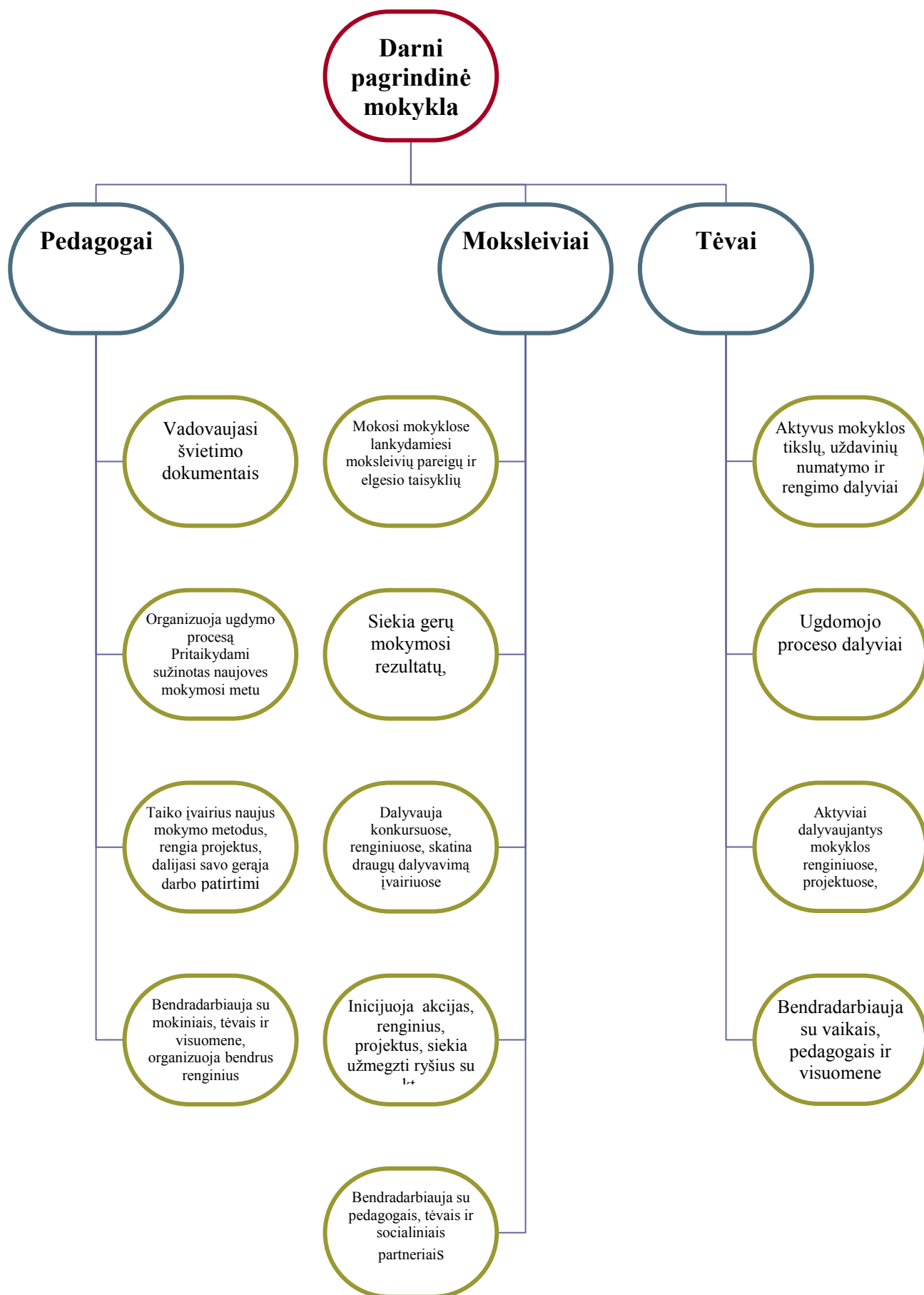
- Gebantys suvokti ir tinkamai atlikti savo pareigas bei elgtis pagal taisykles;
- Mokyklos veikloje aktyvūs dalyviai, turintys savo nuomonę bei atliekantys veiklą;
- Siekiantys gerų mokymosi rezultatų;
- Savo veikloje tariasi ir bendradarbiauja su tėvais, pedagogais ir socialiniais partneriais;
- Inicijuoja projektus, siekdami bendradarbiavimo su Lietuvos ir užsienio mokyklomis;

Pažymėtina tai, kad kiekvienas pagrindinių mokyklų veiklos dalyvis turi jausti vidinę atsakomybę už atliekamą veiklą, puoselėti atsidavimą savo mokyklai.

Labai svarbu tai, kad mokyklos savivaldos organai būtų veiksnūs, o ne formalūs. Todėl reikalinga surengti rinkimus, kuriuose kandidatai galėtų prisistatyti ir pateikti savo planus bei šių planų įgyvendinimo galimybes.

Kiekvienoje klasėje turi būti atsakinga grupė, kuri spręstų klasės reikalus, sudarytų galimybes kiekvienam norinčiam įsijungti į bendrą veiklą. Įvertinant gautus rezultatus galima Darnios pateikti pagrindinės mokyklos pavyzdinę schemą. (žr. 48 pav.)

Taiigi apibendrinant teigtina, kad darni mokykla, pirmiausia darni bendruomenė, kurioje visi nariai jaučiasi saugūs, galintys dirbti pagal savo jėgas ir gebėjimus.

48 pav. Darnios pagrindinės mokyklos pavyzdinė schema

IŠVADOS

1. Darnus vystymasis siejamas su valstybės subalansuotu gyvenimu trijose srityse: ekonominėje, ekologinėje bei socialinėje. Šios nuostatos pirmiausia turi būti įgyvendinamos mokyklose, kuriose auginami ir ugdomi būsimi žinių visuomenės nariai.
2. Atlikus empirinį tyrimą Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose ir apklausus kelių grupių atstovus: pedagogus, moksleivius ir ekspertus galima daryti tokias išvadas:
  - Darnus vystymasis yra suvokiamas tik dalies dalyvavusių tyrime respondentų. Pažymėtina ir tai, kad darnaus vystymosi švietimo idėjų, nuostatų bei principų sklaida pagrindinėse mokyklose yra dar nepakankama, nes ne tik moksleivių, bet ir pedagogų žinios yra paviršutiniškos.
  - Darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimą pedagogai vykdo pamokose ir nepamokinėje veikloje. Pamokose šios nuostatos ir probleminiai klausimai yra integruojami į mokomuosius dalykus, o popamokinėje veikloje renginių, projektų, konkursų metu, ką nurodė savo atsakymuose ir mokiniai.
  - Kaip pagrindinius veiksnius, padėsiančius įgyvendinti darniojo vystymosi švietimo nuostatas, tiek pedagogai, tiek moksleiviai ir ekspertai įvardija kaip kompetenciją bei nuolatinį mokymąsi. Labai svarbu yra ir tai, kad būtų siekiama mokyklos bendruomenės bendravimo ir bendradarbiavimo, nes ugdymo proceso dalyviai turi visi kartu spręsti išylančias problemas.
  - Visų grupių respondentų atsakymuose išryškėjo, kad pedagogams, organizuojant ugdymo procesą, reikalinga domėtis naujais metodais, siekti novatoriškumo savo veikloje ir dažniau įtraukti mokinius į veiklos organizavimą.
  - Siekdami tobulintis ir mokytis pedagogai turi išsiaiškinti savo mokymosi poreikius, kad tinkamai pasirinktų reikalingus kursus ir seminarus, kurie būtų naudingi ir jiems ir mokiniams. O seminarų ir kursų turinys ir programos turi būti atitinkamai įvertintos, kad teiktų naudą ir nebūtų atliekamos tik dėl to, kad reikalinga tokia programa.
  - Darbe kelta hipotezė, jog DVŠ pagrindinėse rajono mokyklose yra tik pradinio pažinimo stadijoje pasitvirtino, kadangi visų grupių respondentų požiūriai sutapo, kad DVŠ strategija dar nėra aktyviai įgyvendinama rajono pagrindinėse mokyklose, kadangi trūksta žinių, neanalizuojamas strategijos įgyvendinimo poreikis.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į Radviliškio rajono pedagogų bei mokinių anketinės apklausos ir ekspertų interviu analizės metu gautus rezultatus bei padarytas išvadas, siūloma:

- Radviliškio rajono švietimo, kultūros ir sporto skyriui rajono mastu organizuoti daugiau renginių, akcijų ir kitokių priemonių, kad visuomenė būtų tinkamai supažindinta su darnaus vystymosi idėjomis bei nuostatomis. Tuomet galima tikėtis subalansuotos visos bendruomenės veiklos.
- Kiekvienoje pagrindinėje rajono mokykloje suburti iniciatyvinę grupę, kuri rengtų programas ir projektus DVŠ nuostatų įgyvendinimui. Iniciatyvinę grupę reikėtų sudaryti iš pedagogų, mokinių, mokinių tėvų ir bendruomenės atstovų.
- Pedagogams, siekiant įgyvendinti DVŠ nuostatas, aktyviau siekti kvalifikacijos ne tik dalyvaujant seminaruose ar kursuose, bet ir patiems rengti įvairias savo gerosios patirties sklaidas organizuojant konferencijas, atviras pamokas ar renginius rajono ar respublikos pedagogams.
- Pagrindinių mokyklų pedagogams, aiškinant mokiniams DVŠ strategines nuostatas, organizuoti įvairesnius renginius, inicijuoti bendradarbiavimą ne tik su mokyklos bendruomene, bet ir bendradarbiauti su kitomis rajono pagrindinėmis mokyklomis.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė J., Zubrickienė I., Andrikienė R.M. (2006). Pedagogų požiūris į darnų vystymąsi: aktualumas ir plėtros galimybės // *Pedagogika*, Nr. 84, p. 15 – 23.
2. Ayres R. U. (1989). Industrial metabolism. In: Ausubel, J. Sladovich (Eds). *Technology and Environment*. Washingto DC,
3. Bartosevičienė V. (2004). Strategijos formavimas viešajame sektoriuje // *Ekonomika ir vadyba 2004*. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas. Technologija.
4. Bartosevičienė V. (2006). Aukštojo mokslo studijų kokybės užtikrinimas Bolonijos proceso kontekste. // *Mokslo Lietuva*. Nr. 16(350).
5. Bruzgelevičienė R. (2006). Darnaus vystymosi švietimo ir Lietuvos reformų idėjų sąsajos// *Pedagogika*, Nr. 84, p.7 – 14
6. Bolonijos procesas [žiūrėta 2009-12-09]. Prieiga per internetą: <http://www.smpf.lt/index.php?id=680>
7. Čiegis R., Grunday D., Štreimikienė D (2005). Darnaus vystymosi strateginis planavimas: municipaliniai aspektai // *Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas*, Nr.4, p.260-269
8. Čepinskis J. (2002). Strategic management of sustainable development. // *Organizational management: systematic research (Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai)*, Nr. 22, p.55 – 67
9. Čeremnych E. ir kt. (2004). Pagyvenusių žmonių nuomonės apie mokymąsi vėlesniais gyvenimo metais bei poreikio mokytis tyrimas // *Pedagogika*, Nr. 73, p. 152
10. Čiegis R., Gavenauskas A. (2005). Darnus vystymasis – poveikis gyvenimo kokybei [žiūrėta 2009-11-10]. Prieiga per internetą: http://www.elibrary.lt/resursai/Konferencijos/VLVK_051028/4%20sekcija/IV01_Ciegis.pdf
11. Darnusis vystymasis [žiūrėta 2009-12-03]. Prieiga per internetą: <http://www.viconed.org/Failai/VYSTYMASIS.pdf>
12. Darnaus vystymosi švietimo dešimtmetis 2005-2014 m. UNESCO ataskaita apie Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi švietimo dešimtmečio (2005-2014) programos įgyvendinimo pažangą [žiūrėta 2009-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.unesco.lt/svietimas/darnvyssviet/>
13. Darnus vystymasis vardan geresnio gyvenimo dabar ir ateityje [žiūrėta 2009-12-19]. Prieiga per internetą: <http://www.pprc.lt/dv/?p=31>
14. Feurer R.(1995). Chaharbaghi K., *Strategy development: past, present and future*//*Management decision*, Vol 33 No6.

15. Galkutė L (2003). Švietimas ir visuomenės raida: švietimo vaidmuo; „Darbotvarkė 21“; pamokos gyvenimui – pasaulyje ir Lietuvoje; temos ir orientyrai // „Darbotvarkė 21“ – mokykloje. Vilnius: REC biuras Lietuvoje.
16. Galkutė L. (2005). Darnaus vystymosi paradigmos projekcija mokykloje // Acta Paedagogica Vilnensia., T. 14
17. Galkutė L., Navickas K., Vingelienė S. (2003). Visa ko pradžia yra maža. Regiono aplinkos centro Centrinei ir Rytų Europai biuras Lietuvoje. Vilnius.
18. George A. (1979) Steiner Strategic Planning: what every manager must know. New York: The Free Press A Division of Macmillian Publishing Co.
19. Goodland R. (1995). The concept of environmental sustainability. Annual Review of Ecological Systems, No 26, p. 1 – 24
20. Ильин А. И.(2000). Планирование на предприятии: стратегическое планирование.
21. Jovaiša. L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius.
22. Jucevičienė P., Jankauskienė N., Lepaitė D., Simonaitienė B. (2006). Pedagogų rengimas Lietuvos aukštosiose mokyklose darnaus vystymosi švietimo kontekste. Tyrimo ataskaita [žiūrėta 2009-12-03]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/dv_svietimas.htm..
23. Jungtinių tautų Europos ekonomikos komisijos Darnaus vystymosi švietimo strategija [žiūrėta 2009-02-13]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Jungtines_tautos.pdf
24. Komisijos komunikatas tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. „2010 –Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti [žiūrėta 2009-11-19]. Prieiga per internetą: europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0229:FIN:LT:PDF
25. Kulikauskaitė A. Darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo prielaidos Lietuvos švietime. Vilniaus universitetas.
26. Longworth N. (2007). Mokymosi visą gyvenimą praktika. Švietimo kaita XXI amžiuje. Vilnius.
27. Lietuvos mokslo ir technologijų Baltoji knyga (2001). Vilnius. Mokslo ir studijų Departamentas prie Švietimo ir mokslo ministerijos.
28. LR Aukštojo mokslo įstatymas // Žin. 2000-03-31, Nr. 27 - 715
29. LR Švietimo įstatymas // Valstybės žinios 2003, Nr. 63 – 2853
30. Lietuvos švietimo koncepcija // [žiūrėta 2009 – 08 – 15]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm#1>
31. LR Seimo nutarimas Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos. 2002 m. lapkričio 12 d. Nr. IX – 1187 //Žin, 2002-11 27, Nr. 113-5029

32. LR Seimo nutarimas Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų// [žiūrėta 2009-12-13]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc>
33. LR Vyriausybės nutarimas Dėl Respublikos Vyriausybės 2006 – 2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo// Valstybės žinios., 2006-10-21, Nr. 112-273
34. LR Vyriausybės nutarimas Dėl nacionalinės Darnaus vystymosi Strategijos // Valstybės žinios 2003, Nr. 89 - 4029
35. LR Vyriausybės nutarimas Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos 2005 lapkričio 22 d. Nr. 1270.// Valstybės žinios. 2005-11-26, Nr. 139-5019
36. LR Vyriausybės nutarimas Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo 2005 m. sausio 24 d. Nr. 82.// Valstybės žinios, 2005-01-27, Nr. 12 – 391
37. LR Vyriausybės nutarimas Dėl Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006- 2010 metų plano patvirtinimo 2006 m. balandžio 5 d. Nr. 335 // Valstybės žinios, 2006-04-08, Nr. 1394
38. LR Švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo 2004 – kovo 26 d. Nr. ISAK – 433/A1 – 83 // Valstybės žinios, 2004-04-17, Nr. 56 - 1957
39. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Dėl mokytojų kompetencijos centro steigimo // Valstybės žinios, 2003, Nr. 81 - 370
40. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002.Nr. 57
41. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl visuomenės aplinkosauginio švietimo strategijos ir veiksmų programos // Valstybės žinios, 1998, Nr. 16 – 388
42. Miller G. (1996). Living in the environment: principles, connections, and solutions. Belmont.
43. Nacionalinė darnaus vystymosi švietimo 2007 – 2015 metų programa [žiūrėta 2009-12-29]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/Nutarimas%202007-10-02.pdf
44. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160// Valstybės žinios,2003, Nr. 9-4029
45. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270// Valstybės žinios, 2005, Nr. 139-5019.
46. Neformalaus ugdymo koncepcija// [žiūrėta 2009 – 09 – 03]. Prieiga per internetą: http://209.85.135.132/search?q=cache:K-ksLNiKXFcJ:www.lvjc.lt/uploads/File/kiti/2009/neformaliojo_ugdymo_koncepcijos_projektas.doc+Neformalaus+ugdymo+koncepcija&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

47. Palubinskas G. T.(1997). Strateginio planavimo procesas. Kaunas: Technologija.
48. Palubinskas G. T.(2004). Strateginio planavimo procesas. Kaunas: Technologija.
49. Petkevičiūtė N., Kaminskytė E. (2003) Vadybinė kompetencija: teorija ir praktika // Pinigų studijos, Nr. 3, p.66 -69
50. Pagyvenusių asmenų mokymosi ir užimtumo didinimo veiksmų planas. Darbo ir socialinių santykių instituto ataskaita 2003 m. [žiūrėta 2010-01-12]. Prieiga per internetą: www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0116999.doc
51. Pasaulinis aukščiausiojo lygio susitikimas darnaus vystymosi klausimais [žiūrėta 2010-01-18]. Prieiga per internetą: // http://www.pprc.lt/dv/dokumentai/Rio_de_Zeneiras.pdf
52. Pedagogų rengimas Lietuvos aukštosiose mokyklose darnaus vystymosi švietimo kontekste. (2006) [žiūrėta 2009-11-24]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/pedagogu_rengimas_DVS_kontekste.pdf
53. Pilickienė, D. (2004). Strateginis valdymas: mokomoji knyga. Kaunas: Kauno Kolpingo Kolegija.
54. Pukelis K., Savickienė I. (2006), Studijų kokybės vertinimo sistemos: institucinis ir programų lygmenys [žiūrėta 2008-04-10]. Prieiga per internetą: <http://www.cceol.com/asp/getdocument.aspx?logid=5&id=a9b25e7c-291f-4511-bdc2-7d8316f3e4f4>
55. Raipa A. Strateginis planavimas viešajame administravime. Nn. A.Raipa (Red.). Viešasis administravimas. Kaunas: Technologija, 1999, p. 274-292
56. Rastauskienė G., Šeščilienė I., Tilindienė I. (2007). Studentų nuomonės apie studijų dalykų dėstymo kokybę tyrimo duomenų vertinimo metodologinis pagrindimas./Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas.Nr. 2 (65).
57. Schmidt-Bleek F. (1992). Eco-restructuring economies: operacionalising the sustainability concept. Fres. Environ. Bull. No 1, p.46 – 51.
58. Serafy E.(1989). The proper calculation of income from a depletable natural resurse. In: Environmental Accounting for Sustainable Developmwent eds. Y. Ahmad, S. E. Serafy and E. Lutz Word Bank. Washington DC
59. Sorbonos deklaracija [žiūrėta 2009 – 10 -01]. Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/mru_lt dokumentai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/Tarptautiniai%20teises%20aktai/Sorbonos_deklaracija.pdf
60. Stone P.(2001). Make marketing work for you – How to books Ltd.
61. Strateginis planavimas [žiūrėta 2009-04-12]. Prieiga per internetą <http://www.lrv.lt>

62. Štreimikienė D., Vasiljevienė N. (2004). Etiniai darnaus vystymosi aspektai ir jų ryšys su socialinėmis ir aplinkosauginėmis darnaus vystymosi dimensijomis//Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Nr. 32, p.189 - 205
63. Tamošiūnas T., Linkaitytė G., Tureikytė G., Šutinienė I., Žilinskaitė L.(2004).Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste.// Tyrimo ataskaita. Vilnius
64. Tarptautinių žodžių žodynas. (2008).Vilnius
65. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700 //Valstybės žin.,2003, Nr. 71-3216).
66. Valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programa// [žiūrėta 2009 – 08 -19]. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/prtm/docs/mkt/mokytoju_%20reng_ir_kvalif_tob_programa.doc
67. Vasiliauskas A. Strateginis valdymas. Vilnius. Enciklopedija, 2002. P. 21.
68. Zinkevičienė N., Jankūnaitė B. (2007). Kolegijų dėstytojų imlumas pedagoginėms inovacijoms: racionalus ar iracionalus./Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas. Nr. 2(65).

PRIEDAI

KLAUSIMYNAS PAGRINDINIŲ MOKYKLŲ PEDAGOGAMS

Šiaulių Universiteto magistrantė Aušra atlieka tyrimą savo baigiamajam magistro darbui. Šio tyrimo tikslas išsiaiškinti Radviliškio pagrindinių mokyklų pedagogų nuostatas dėl darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimo galimybių. Jūsų nuomonė labai svarbi. Todėl prašau nuoširdžiai atsakyti į klausimus.

Anketa anoniminė, todėl nereikia rašyti nei vardo nei pavardės. Jums tinkantį atsakymą pažymėkite X, jei nebus nurodyta kitaip.

Iš anksto dėkoju už bendradarbiavimą

Magistrantė Aušra

Demografinės – visuomeninės respondentų charakteristikos

1. **Jūsų lytis:** Vyras; Moteris.
2. **Jūsų išsilavinimas:** Aukštasis pedagoginis; Aukštasis nepedagoginis; Specialusis vidurinis pedagoginis; Specialusis vidurinis nepedagoginis; Vidurinis. Kita.....
3. **Jūsų pedagoginio darbo stažas:** Iki 5 metų; 5-10 metų; 11-15 metų; 16-20 metų; Daugiau kaip 20 metų.
4. **Jūsų kvalifikacinė kategorija:** mokytojas; vyresnysis mokytojas; mokytojas metodininkas, mokytojas ekspertas.
5. **Jūsų darbo vieta:** Miestas; Miesto tipo gyvenvietė; Kaimas.

Darnaus vystymosi samprata
6. Ar Jums žinoma darnaus vystymosi samprata?

- Taip puikiai suprantu, kas tai yra
- Turiu tik bendrą supratimą
- Tik girdėjęs (usi)
- Negaliu pasakyti
- Nežinau
- Kita.....

7. Iš kur sužinojote (ar girdėjote) apie darnų vystymąsi?

- Lietuvos Respublikos dokumentų
- Mokyklos vadovų
- Informacijos šaltinių
- Žiniasklaidos
- Vykstančių renginių
- Kita.....

8. Išsakykite savo pritarimą pateiktai darnaus vystymosi sampratai:

(pažymėkite vieną, Jums priimtina teiginį)

- Kompromiso tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės gyvenimo komponentų ieškojimas atskiruose sektoriuose
- Didžiausias dėmesys skiriamas žmoniškųjų išteklių plėtotei – visuomenės švietimui.
- Tai toks vystymasis, kuris tenkina dabartinius visuomenės poreikius, nemažinant ateinančių kartų galimybių tenkinti savus poreikius
- Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro trys lygiaverčiai komponentai – aplinkos apsauga, ekonominė plėtra ir socialinis vystymasis
- Asmens gyvenimo kokybės užtikrinimas, siekiant visuomenės gerovės ir saugumo
- Visuomenės vystymasis, įgyvendinant aplinkosauginius. Ekonominius ir socialinius tikslus, kuris sudaro galimybę pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms
- Neturiu nuomonės
- Kita.....

9. ES darnaus vystymosi strategijoje nurodyti šeši prioritetai. Kurių prioritetinių sričių, Jūsų nuomone, sukeltų problemų sprendimai aktualiausi Lietuvoje?

(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami 0)

Prioritetinė sritis	L. aktuali	Kartais akcentuojama	L. retai akcentuojama	Neakcentuojama
Pasaulinės klimato kaitos sušvelninimas	0	0	0	0
Transporto poveikio aplinkai mažinimas	0	0	0	0
Pavojaus žmonių sveikatai mažinimas	0	0	0	0
Efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas	0	0	0	0
Skurdo ir socialinės atskirties mažinimas	0	0	0	0
Visuomenės senėjimo problemų sprendimas	0	0	0	0

10. Kokiomis formomis, būdais ir metodais darnaus vystymosi prioritetines sritys įgyvendinamos mūsų valstybėje?

(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami 0)

Formos, būdai ir metodai	Vyksta nuolat	Vyksta kartais	Vyksta l. retai	l. Nevyksta
Paskaitos visuomenei	0	0	0	0
Sociologiniai tyrimai	0	0	0	0
Aplinkos tyrimai ir jų rezultatų pateikimas visuomenei	0	0	0	0
Saugios darbo aplinkos vertinimas ir užtikrinimas	0	0	0	0
Efektyvus gamtinių išteklių naudojimas	0	0	0	0
Steigiami socialiniai būstai ir vykdoma socialinė pagalba	0	0	0	0
Vykdomi gerontologiniai tyrimai	0	0	0	0

Darnaus vystymosi švietimo įstaigose pokyčiai

11. Kokie darnaus vystymosi švietimo principai įgyvendinami Jūsų mokykloje?

- Demokratiška visuomenė, siekianti socialinio teisingumo ir ekonomikos galimybių
- Visą gyvenimą trunkantis mokymasis
- Integralus švietimo turinys
- Kritinio mąstymo gebėjimų ugdymas
- Žmonių požiūrio ir elgesio kaita
- Eitinės vertybės kaip socialinės sanglaudos sąlyga
- Integralus visuminis požiūris į tarpusavyje susijusius aplinkosaugos ir ekonomikos klausimus

12. Kas pasikeistų mokykloje įgyvendinant darnaus vystymosi nuostatas?

(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami 0)

Teiginiai	Šie pokyčiai jau įgyvendinti	Apie tai kalbama posėdžių, susirinkimų metu	Šiuo metu vykdomi tokie pokyčiai	Tikimės, kad tai vyks ateityje
Prieinama prie naujos turinio formavimo politikos siejančios švietimo turinį su įvairių sričių gyvenimo praktika	0	0	0	0
Įdiegiami aktyvūs, savarankiškumą ir bendradarbiavimą skatinantys mokymosi metodai ir savarankiškos veiklos praktika	0	0	0	0
Mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi patarėjas	0	0	0	0

13. Įvertinkite palankius veiksnys, kurie turi įtakos integruojant darnaus vystymosi nuostatas į ugdymo procesą.

(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami 0)

Veiksny	L. Svarbus	Svarbus	Nesvarbus	Neturi įtakos
Pedagogų, moksleivių, tėvų ir socialinių partnerių bendradarbiavimas	0	0	0	0
Pedagogų kompetencijos ir gebėjimai	0	0	0	0
Darnaus vystymosi idėjų taikymas praktikoje, realiame gyvenime	0	0	0	0
Kiekvieno asmens savanoriškas ir atsakingas prisidėjimas prie visuomenės darnaus vystymosi	0	0	0	0
Bendravimas ir bendradarbiavimas sprendžiant aktualias problemas mokykloje	0	0	0	0
Naujų žinių ir tobulėjimo siekis	0	0	0	0

14. Su kokiomis kliūtimis galima susidurti Jūsų mokykloje įgyvendinant darnaus vystymosi strategijos nuostatas?

(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami 0)

Kliūty	Svarbiausios	Svarbios	Nelabai svarbios	Nereikšmingos
Nepakankami pedagogų gebėjimai ir kompetencija	0	0	0	0
Naujo požiūrių ir nuostatų nepriėmimas	0	0	0	0
Pedagogų, moksleivių motyvacijos trūkumas	0	0	0	0
Žinių ir informacijos trūkumas	0	0	0	0
Bendradarbiavimo tarp pedagogų ir mokyklos administracijos nebuvimas	0	0	0	0

Vienos iš darniojo vystymosi srities - klimato kaitos problemų sprendimas mokykloje

w

15. Kokie klausimai aktualizuojami analizuojant klimato kaitos problemas pagrindinėje mokykloje ne pamokų metu?

(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami 0)

Tema	Nuolat	Kartais	L. retai	Niekada
Atmosferos sudėtis, ozono sluoksnio nykimo problemos	0	0	0	0
Energetikos ekonomika	0	0	0	0
Įvairių pramonės šakų, jų technologinių procesų metu išsiskiriantys teršalai	0	0	0	0
Aplinkos, oro, vandens tarša	0	0	0	0
Iškastinis kuras ir jo deginimo metu išsiskiriančios dujos	0	0	0	0
Faktai apie globalaus ir Lietuvos klimato kaitą	0	0	0	0
Klimato kaitos poveikis žmogui, jo veiklai	0	0	0	0

16. Kokiomis neformaliojo ugdymo formomis realizuojami Jūsų įvardintos temos?

(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami 0)

Veiklos forma	Nuolat	Kartais	L. retai	Niekada
Paskaitos	0	0	0	0
Diskusijos	0	0	0	0
Piešinių, rašinių konkursai,	0	0	0	0
Olimpiados	0	0	0	0
Interaktyvūs ir kompiuteriniai žaidimai	0	0	0	0
Dalyvavimas Aplinkosauginio švietimo fondo programose	0	0	0	0

17. Kaip Jūsų mokykloje gerinamas pedagogų aplinkosauginio išsilavinimo klimato kaitos srityje gerinimas?

- Kvalifikacijos kėlimo kursai
- Metodinės ir informacinės medžiagos mokytojams rengimas
- Klimatologinės tematikos lektorių paieška ir ugdymas tarp mokytojų
- Niekas nevyksta

Žemės planetos metų renginiai

18. Kurie metai yra paskelbti žemės planetos metais?

- 2006 - 2007
- 2007 - 2008
- 2008 – 2009
- 2009 - 2010
- Nežinau

19. Kokius visuomeninius renginius, skirtus Žemės planetos metams aplankėtė savo rajone?

- Išvardinkite.....
- Nevyko tokie renginiai
- Nesidomėjau
- Kita.....

20. Kokie renginiai vyksta ar vyko Jūsų mokykloje?

- Žemės planetos pamoka
- Žemės planetų temų ciklas integruotas į mokomųjų dalykų pamokas
- Žaliųjų pamokų tradicijos
- Projektai žemės planetos metams
- Niekas nevyksta
- Kita.....

21. Ar yra galimybės Jūsų mokykloje organizuoti Žemės planetos renginių formas?

(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami O)

Renginio forma	Nuolat	Kartais	L. retai	Niekada
Mokyklinė konferencija	O	O	O	O
Vietinių gamtos objektų tvarkymas	O	O	O	O
Susitikimai su gamtos mokslų specialistais	O	O	O	O
Ekskursijos, iškylos į gamtos ir geologijos muziejus	O	O	O	O
Konkursų, skirtų Žemės planetos metams, organizavimas, rezultatų pristatymas	O	O	O	O

22. Ar teminiai renginiai yra aktualūs ir reikalingi pedagogams ir regioninei bendruomenei?

(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami O)

- Yra labai reikalingi ir aktualūs
- Yra aktualūs tik tiems, kurie juos organizuoja ir yra atsakingi už tokius renginius
- Yra reikalingi tik tam, kad būtų galima pažymėti, jog toks renginys buvo
- Yra aktualūs, nes visuomenė daugiau gauna informacijos
- Visiškai neaktualūs ir nereikalingi, nes žmonėms tokios problemos nerūpi
- Nereikalingi, nes moksleiviai ir pedagogai dažniausiai tokiuose dalyvauja tik iš pareigos
- Nereikalingi, nes asmeninės problemos yra svarbesnės
- Neturiu nuomonės
- Kita.....

Besimokančios ir kompetentingos bendruomenės reikšmė darniam vystymuisi

23. Ar pritariate darnaus vystymosi strateginei nuostatai, kad reikia siekti mokymosi ir tobulėti visą gyvenimą?

- Visiškai pritariu
- Ne tik pritariu, bet taip ir elgiuosi
- Manau, kad tai tik garsus šūkis
- Manau, kad mokytis visą gyvenimą reikia tik dėl baimės netekti darbo
- Nepritariu
- Kita.....

24. Kodėl pedagogai turėtų nuolat kelti savo kvalifikaciją ir semtis naujų žinių bei tobulėti?
(įvertinkite kiekvieną teiginį, jums tinkantį vertinimą žymėkite užbraukdami O)

Teiginys	L. svarbu	Svarbu	Kartais reikšminga	Nereikšminga
Mokyklose turi dirbti tik kompetentingi pedagogai	O	O	O	O
Nuolatinė aplinkos kaita įpareigoja siekti naujovių ir jas taikyti savo darbe	O	O	O	O
Pedagogas turi žinoti daugiau nei kitų profesijų atstovai	O	O	O	O
Mokiniai yra žingeidūs ir reikalinga juos tinkamai parengti	O	O	O	O
Yra rengiami seminarai ir juose turi kas nors dalyvauti	O	O	O	O
Tai privaloma dėl to, kad tokie reikalavimai	O	O	O	O
Pačiam įdomu keistis ir pritaipyti prie besikeičiančios aplinkos	O	O	O	O
To reikalauja darnaus vystymosi nuostatos	O	O	O	O

25. Kiek dažnai vykstate į kvalifikacijos kėlimo kursus ir teminius seminarus?

- Kartą per mėnesį
- Kartą per tris mėnesius
- Kartą per pusę metų
- Kartą per mokslo metus
- Tiek kiek išleidžia direktorius
- Tiek kiek man patinka ir yra naudingi pagal specialybę

26. Ar aplankyti seminarai duoda naudos?

- Duoda labai daug naudos
- Kartais būna naudingi
- Retai būna naudingi
- Būna naudingi tik respublikiniai seminarai
- Būna reikšmingi tik rajono pedagogų rengiami seminarai ir mokymai
- Visiškai nereikšmingi
- Tai tik mokytojų laiko gaišinimas

27. Ar teko lankytis seminare, paskaitoje skirtoje darnaus vystymosi strategijai pristatyti, analizuoti ar vertinti?

- Teko
- Neteko
- Esu užsiregistravęs (usi) vykti artimiausiu metu
- Tokių seminarų nesirenku
- Kita

28. (atsakinėkite į šį klausimą tik tuomet, jei teigiamai atsakėte į 26 klausimą) Įvertinkite tokio seminario naudingumą:

- Labai naudingas
- Sužinojau daug dalykų, apie kuriuos nebuvau girdėjęs (usi)
- Visiškai nieko nesuprato
- Buvo nenaudingas ir blogai parengtas
- Kita.....

Darnaus vystymosi švietimo galimybių vertinimas

29. Kokie yra darnaus vystymosi švietimo plėtros sunkumai Lietuvoje?

(pažymėkite vieną, Jūsų nuomone, svarbiausią sunkumą)

- Trūksta aukštos kvalifikacijos specialistų gebančių šviesti darnaus vystymosi temomis
- Aukštųjų mokyklų dėstytojai nepakankamai aktyviai dalyvauja įgyvendinant darnaus vystymosi principus
- Švietimo įstaigų darbuotojai nėra susipažinę su darnaus vystymosi idėjomis
- Metodinės ir mokomosios medžiagos darnaus švietimo klausimais stoka
- Visuomenė dažnai nesuvokia darnaus vystymosi idėjų svarbos, nes Lietuvoje nėra didelių aplinkosaugos ar tarpkultūrinių problemų
- Trūksta lėšų ir kitų išteklių švietimui ir mokslui (taip pat darnaus vystymosi švietimui).
- Niekas nesidomi darnaus vystymosi idėjomis
- Neturiu nuomonės
- Kita.....

30. Kokie veiksniai skatina darnaus švietimo vystymosi plėtrą?

(pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksnį)

- Globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą įvairiomis ekologinėmis, ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis problemomis
- Žinių visuomenės plėtra sukuria palankią darnaus vystymosi švietimo erdvę;
- Galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama darnaus vystymosi švietimui plėtoti
- Didėja programinis darnaus vystymosi ir darnaus vystymosi švietimo finansavimas
- Daugėja galimybių perimti darnaus vystymosi švietimo vidaus ir užsienio patirtį
- Daugėja galimybių naudotis moderniais švietimo metodais darnaus vystymosi švietimo tikslais.

31. Kas yra svarbiausia ir būtiniausia įgyvendinant darnaus švietimo vystymosi strategiją?

(Pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksnį)

- Sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančias darnaus vystymosi švietimo politikos įgyvendinimą
- Skatinti darnų vystymąsi per formalųjį ir neformalųjį švietimą, mokymąsi ir savišvietą, pabrėžiant darnaus vystymosi kompetencijos ugdymą
- Tobulinti darnaus vystymosi švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją
- Užtikrinti darnaus vystymosi švietimo priemonių prieinamumą
- Atlikti darnaus vystymosi švietimo tyrimus ir diegti inovacijas
- Skatinti visų lygių tarpautinį bendradarbiavimą darnaus vystymosi švietimo srityje.
- Kita.....

32. Ar bus įgyvendintos numatytos darnaus švietimo vystymosi nuostatos iki tikimosi laiko 2015 metų?

- Taip, tai bus įgyvendinta
- Tikrai nebus įgyvendinta viskas, bet dalinės sėkmės galima tikėtis
- Nebus įgyvendinta, gali tik supažindinta visuomenė
- Viskas bus tik blogiau nei yra dabar
- Neturiu nuomonės
- Kita.....

Dėkoju už nuoširdžius atsakymus

KLAUSIMYNAS PAGRINDINIŲ MOKYKLŲ MOKSLEIVIAMS**Mielas moksleivi,**

Esu magistrantė Aušra ir atlieku tyrimą savo magistro darbui, todėl prašau atsakyti į klausimus. Tai ne kontrolinis darbas, tačiau man labai labai svarbi Tavo nuomonė. Nori išsiaiškinti Tavo požiūrį į darnų vystymąsi.

Iš anksto dėkoju už bendradarbiavimą**Aušra**

Anketa yra ANONIMINĖ, nei vardo, nei pavardės žymėti nereikia.
Duomenys apibendrinti bus pateikti magistro darbe.

Anketoje nėra teisingų arba neteisingų klausimų ir atsakymų. Atsakymai tiesiog atspindi nuomonių įvairovę.

1. Atsakyk į keletą klausimų apie save:**Demografinės – visuomeninės respondentų charakteristikos**

6. Tavo lytis: Vaikinas ♀ Mergina ♂
7. Kurioje klasėje mokaisi?.....
8. Tavo amžius.....

Darnaus vystymosi samprata**4. Ar esi girdėjęs apie darnųjį vystymąsi?**

Teiginys	Taip	Ne
Per pamokas kalba mokytojai	☐	☐
Buvo renginys tokiu pavadinimu	☐	☐
Dalyvavau paskaitoje apie darnų vystymąsi	☐	☐
Kalbame būrelio užsiėmimuose	☐	☐
Yra parengtas standas mokykloje	☐	☐
Pats skaičiau straipsnį spaudoje	☐	☐
Skaičiau internete	☐	☐
Girdėjau per televiziją	☐	☐
Tėvai kalbėjo	☐	☐
Skaičiau vadovėliuose	☐	☐

5. Kaip suprantanti sąvoką darnus vystymasis?

(pažymėk vieną teiginį, kuris atitinka tavo sampratai)

- Tai teigiamas požiūris į visas mūsų gyvenimo sritis
- Labai didelis dėmesys mokymuisi
- Tai galimybė patenkinti visus žmoniškuosius poreikius
- Tai didelis dėmesys gamtos apsaugai
- Tai visuotinė gerovė
- Tai saugu aplinka, puiki ekonominė gerovė ir stipri visuomenė
- Tai visuomenė, kurioje nėra vargšų
- Tai galimybė suderinti savo poreikius su galimybėmis
- Neturiu nuomonės
- Nesuprantu šios sąvokos
- Kita (jei gali, parašyk savo apibūdinimą).....

Darnus vystymasis Lietuvoje

6. Europos Sąjungos darnaus vystymosi dokumentuose nurodytos pagrindinės veiklos sritys. Kuri iš minėtų veiklos sričių, Tavo nuomone, įgyvendinama Lietuvoje?

(įvertink kiekvieną teiginį, tau tinkantį vertinimą žymėk užbraukdamas apskritimą kryželiu)

Veiklos sritis	TAIP	NE
Pasaulinės klimato kaitos sušvelninimas	O	O
Transporto poveikio aplinkai mažinimas	O	O
Pavojaus žmonių sveikatai mažinimas	O	O
Efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas	O	O
Skurdo ir socialinės atskirties mažinimas	O	O
Visuomenės senėjimo problemų sprendimas	O	O

7. Kokiais būdais darnaus vystymosi veikla yra demonstruojama visuomenei?

(įvertink kiekvieną teiginį, tau tinkantį vertinimą žymėk užbraukdamas apskritimą kryželiu)

Formos, būdai ir metodai	TAIP	NE
Paskaitos visuomenei	O	O
Sociologiniai tyrimai	O	O
Aplinkos tyrimai ir jų rezultatų pateikimas visuomenei	O	O
Saugios darbo aplinkos vertinimas ir užtikrinimas	O	O
Efektyvus gamtinių išteklių naudojimas	O	O
Televizijos laidos	O	O
Įvairios gamtos apsaugos akcijos	O	O

Darnaus vystymosi mokyklose pokyčiai

8. Kokia veikla mokykloje įtakotų darnų vystymąsi?

(įvertink kiekvieną teiginį, tau tinkantį vertinimą žymėk užbraukdamas apskritimą kryželiu)

Teiginys	TAIP	NE
Pamokose daugiau dėmesio būtų kreipiama gyvenimiškai praktikai	O	O
Mokiniam būtų daugiau suteikta savarankiškumo	O	O
Daugiau dėmesio būtų skiriama aplinkos apsaugai	O	O
Mokyklose neliktų smurto	O	O
Mokytojai būtų moksleivių patarėjai	O	O
Tėvai dažniau dalyvautų mokyklos renginiuose	O	O
	O	O

9. Kokie veiksniai padėtų greičiau pasiekti darnaus vystymosi mokyklose?*(įvertink kiekvieną teiginį, tau tinkantį vertinimą žymėk užbraukdamas apskritimą kryželiu)*

Teiginys	TAIP	NE
Kartu problemas spęstų mokytojai – tėvai – vaikai	☐	☐
Mokyklose turi dirbti kūrybingi mokytojai	☐	☐
Moksleiviai turi gerai žinoti savo pareigas	☐	☐
Kiekvienas mokytojas ir mokinys atsakingas už savo poelgius	☐	☐
Taikyti kuo daugiau naujos veiklos	☐	☐
Turėti galimybę pasirinkti patinkančią veiklą	☐	☐

10. Kokie veiksniai gali trukdyti darniam vystymuisi Tavo mokykloje?*(įvertink kiekvieną teiginį, tau tinkantį vertinimą žymėk užbraukdamas apskritimą kryželiu)*

Teiginys	TAIP	NE
Nekompetentingi pedagogai	☐	☐
Smurtauojantys moksleiviai	☐	☐
Nenorintys mokytis moksleiviai	☐	☐
Bendradarbiavimo nebuvimas	☐	☐
Žinių trūkumas	☐	☐
Pamokų praleidinėjimas	☐	☐
Nesidomėjimas jokia veikla	☐	☐
Aplinkos nesaugojimas	☐	☐

Vienos iš darniojo vystymosi srities - klimato kaitos problemų sprendimas mokykloje**11. Kokie klimato kaitos problemų klausimai aptariami pagrindinėje mokykloje ne pamokų metu?***(įvertink kiekvieną teiginį, tau tinkantį vertinimą žymėk užbraukdamas apskritimą kryželiu)*

Tema	TAIP	NE
Atmosferos sudėtis, ozono sluoksnio nykimo problemos	☐	☐
Energetikos ekonomika	☐	☐
Įvairių pramonės šakų, jų technologinių procesų metu išsiskiriantys teršalai	☐	☐
Aplinkos, oro, vandens tarša	☐	☐
Iškastinis kuras ir jo deginimo metu išsiskiriančios dujos	☐	☐
Faktai apie globalaus ir Lietuvos klimato kaitą	☐	☐
Klimato kaitos poveikis žmogui, jo veiklai	☐	☐

12. Kokiuose užsiėmimuose analizuojama klimato kaita Tavo mokykloje?*(įvertink kiekvieną teiginį, tau tinkantį vertinimą žymėk užbraukdamas apskritimą kryželiu)*

Veiklos forma	TAIP	NE
Paskaitos	☐	☐
Diskusijos	☐	☐
Piešinių, rašinių konkursai,	☐	☐
Olimpiados	☐	☐
Interaktyvūs ir kompiuteriniai žaidimai	☐	☐
Dalyvavimas Aplinkosauginio švietimo fondo programose	☐	☐

13. Kurie metai yra paskelbti žemės planetos metais?

- 2006 - 2007
- 2007 - 2008
- 2008 – 2009
- 2009 - 2010
- Nežinau

14. Kokius visuomeninius renginius, skirtus Žemės planetos metams aplankei savo rajone?

- Išvardinkite.....
- Nevyko tokie renginiai
- Nesidomėjau
- Kita.....

15. Kokie renginiai vyksta ar vyko Tavo mokykloje?

- Žemės planetos pamoka
- Žemės planetų temų ciklas integruotas į mokomųjų dalykų pamokas
- Žaliųjų pamokų tradicijos
- Projektai žemės planetos metams
- Niekas nevyksta
- Kita.....

16. Ar teminiai renginiai yra aktualūs ir reikalingi moksleiviams?

- Yra labai reikalingi ir aktualūs
- Yra aktualūs tik tiems, kurie juos organizuoja ir yra atsakingi už tokius renginius
- Yra reikalingi tik tam, kad būtų galima pažymėti, jog toks renginys buvo
- Yra aktualūs, nes moksleiviai daugiau gauna informacijos
- Visiškai neaktualūs ir nereikalingi, nes moksleiviams tokios problemos nerūpi
- Nereikalingi, nes moksleiviai ir pedagogai dažniausiai tokiuose dalyvauja tik iš pareigos
- Nereikalingi, nes asmeninės problemos yra svarbesnės
- Neturiu nuomonės
- Kita.....

Dėkoju už nuoširdžius atsakymus

KLAUSIMYNAS EKSPERTAMS

1. Demografiniai klausimai:
Amžius
Lytis
Pareigos
2. Kaip suprantate darnaus vystymosi švietimą?
3. Kaip galėtumėte apibūdinti darnųjį vystymąsi?
4. Kokiomis formomis, būdais įgyvendinami darnaus vystymosi prioritetai mūsų rajono mokyklose?
5. Kaip pasikeistų pagrindinės rajono mokyklos įgyvendinus darnaus vystymosi švietimo nuostatas?
6. Ar galite įvardinti jau pasiektus pokyčius pagrindinėse rajono mokyklose pagal darnaus vystymosi švietimo nuostatas?
7. Įvardinkite palankius veiksnius, kurie turi įtakos integruojant darnaus vystymosi švietimo idėjas pagrindinėse mokyklose?
8. Su kokiomis kliūtimis, Jūsų nuomone, susiduria pagrindinės mokyklos, siekdamos įgyvendinti darnaus vystymosi švietimo nuostatas?
9. Ar sudaromos sąlygos pagrindinių mokyklų pedagogams siekti kvalifikacijos?
10. Kokiais būdais pedagogai turėtų kelti kvalifikaciją, kad galėtų tinkamai skiepyti darnaus vystymosi švietimo nuostatas?
11. Ar esate dalyvavęs renginiuose, skirtuose darnaus vystymosi švietimo idėjoms?
12. Kokius pasiūlymus dėl darnaus vystymosi švietimo galite pateikti rajono pagrindinių mokyklų bendruomenėms?

MAGISTRO DARBO ŽEMĖLAPIS

DARNAUS VYSTYMOSI ŠVIETIMO STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS: RADVILIŠKIO RAJONO PAGRINDINIŲ MOKYKLŲ ATVEJO ANALIZĖ

Magistrinio darbo tikslas: Išanalizuoti darnaus vystymosi švietimo strategijos įgyvendinimą Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose. Pateikti išvadas, sudaryti darnios pagrindinės mokyklos modelį.

Darbo objektas: DVŠ strategijos įgyvendinimas.

Hipotezė: Pagrindinėse mokyklose DVŠ yra tik susipažinimo stadijoje, trūksta pedagogų, mokinių, mokyklos administracijos atsakingo ir subalansuoto požiūrio į

Problema: Lietuvos vyriausybė rengdama darnaus vystymosi nuostatų įgyvendinimui 2003 metais patvirtino nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, kurioje aptariami pagrindiniai darnaus švietimo tikslai: t.y. tinkamomis formomis supažindinti visuomenę su darnaus švietimo sąvoka ir funkcija, siekti darnaus švietimo ir žiniasklaidos), taip pat siekti mokymosi visą gyvenimą aktualizavimo, ugdyti suvokimą, kad darnaus švietimas yra aktualus visoms valstybėms ir visiems piliečiams. Todėl galima kelti probleminius klausimus: koks šiuolaikinio pedagogo požiūris į darnųjį vystymąsi? Kaip pedagogai suvokia darnaus vystymosi svarbą ir reikšmingumą? Ar pakanka žinių, gebėjimų ir kompetencijų darnaus švietimo

Darbo autorės sieks išspręsti tokius **uždavinius**:

1. Išnagrinėti strateginio planavimo sampratą;
2. Išanalizuoti darnaus vystymosi bei darnaus vystymosi švietimo strategijų esminius aspektus, jų įgyvendinimą pedagogų rengimo procese;
3. Apibrėžti darnaus vystymosi švietimo veiklos kryptis;
4. Išanalizuoti DVŠ strategijos įgyvendinimą Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose;
5. Sukurti Radviliškio rajono darnios pagrindinės mokyklos modelį.

Teorinė dalis

DARNAUS VYSTYMOSI ŠVIETIMO KONCEPCIJA

Strateginio planavimo samprata

Darnaus vystymosi samprata

Darnaus vystymosi švietimo strategija

Darnaus vystymosi švietimo teisinis pagrindas

DARNAUS VYSTYMOSI ŠVIETIMO VEIKLOS KRYPTYS

Formalus ir neformalus ugdymas

Aukštojo mokslo kokybės gerinimas

Mokymosi visą gyvenimą siekis

Pedagogų rengimas ir kvalifikacija

Praktinė dalis

DVŠ STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO RADVILIŠKIO RAJ. PAGR. MOKYKLOSE ANALIZĖ

Radviliškio raj. pagrindinių mokyklų situacija

PEST ir SSGG analizė

DVŠ strategijos įgyvendinimo Radviliškio rajono pagrindinėse mokyklose tyrimas

Tyrimo metodologija ir organizavimas

Tyrimo imties charakteristika

Pedagogų nuomonės tyrimo rezultatų analizė

Mokinių nuomonės tyrimo rezultatų analizė

Ekspertų apklausos rezultatų analizė

Darnios Radviliškio rajono pagrindinės mokyklos modelio sukūrimas

IŠVADOS, LITERATŪRA, PRIEDAI